

REGERINGSKANSLIET

Sveriges rapport till Europarådet om den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Rapport avgiven i enlighet med stadgans artikel 15,
tredje rapporten

Förord

Det är Sveriges uppfattning att rätten att få använda minoritetsspråk i privata och offentliga sammanhang är en integrerad del av det internationella skyddet för mänskliga rättigheter. Den 9 februari 2000 ratificerade Sverige den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och den 1 juni samma år trädde konventionen i kraft för Sveriges del.

Samiska har talats i Sverige långt innan Sverige blev en nationalstat. Finska och meänkieli har likaså talats i Sverige under en mycket lång tid. Talare av Romani chib respektive jiddisch har funnits i Sverige sedan 1500- respektive 1600-talet. Erkännandet av dessa språk som nationella minoritetsspråk i Sverige är ett uttryck för att dessa språk utgör en del av Sveriges kulturarv och att det finns behov av att skapa förutsättningar för att minoritetsspråken ska kunna bevaras som levande språk i landet.

För att målen med regeringens minoritetspolitik ska kunna uppfyllas krävs det att de nationella minoriteternas behov och intressen beaktas i alla delar av landet och inom alla samhällsområden. Det gäller såväl statliga myndigheter som lokala och regionala myndigheter. För att språk skall utvecklas och leva vidare krävs att de används. För att kulturer skall berika och bidra till samhällets utveckling krävs att de har ett utrymme. Det är min förhoppning att Sveriges minoritetspolitik stöttar en sådan utveckling för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Sverige avger härmed sin tredje rapport om åtgärder som har vidtagits fram till den 1 september 2007 för att uppfylla åtagandena enligt Europarådets europeiska stadga om landsdels- eller minoritetsspråk. Rapporten är uppställd och svaren är avgivna enligt de anvisningar Europarådet angett i sina allmänna riktlinjer. Rapporten tar upp de åtgärder som vidtagits och de förändringar som skett sedan Sverige lämnade sin senaste rapport, men försöker också bemöta de synpunkter och frågor som Europarådet framfört i sina rapporter om Sverige. Redogörelsen för genomförda åtgärder sker artikel för artikel.

Stockholm den 20 september 2007

Nyamko Sabuni
ansvarigt statsråd för minoritetspolitiken

Innehållsförteckning

INLEDNING	
DEL I	10
DEL II	23
DEL III	62
Språk: SAMISKA	62
Artikel 8 – Utbildning	62
Artikel 9 – Rättsväsendet.....	69
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice	72
Artikel 11 – Massmedia	77
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar	79
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden.....	84
Artikel 14 – Utbyte över gränserna	84
Språk: FINSKA	867
Artikel 8 – Utbildning	87
Artikel 9 – Rättsväsende	91
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice	94
Artikel 11 – Massmedia	96
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar	99
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden.....	102
Artikel 14 – Utbyte över gränserna	102
Språk: MEÄNKIELI	104
Artikel 8 – Utbildning	104
Artikel 9 – Rättsväsende	107
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice	109
Artikel 11 – Massmedia	111
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar	113
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden.....	116
Artikel 14 – Utbyte över gränserna	116
Bilagor	
Bilaga 1 – Ratificerade artiklar	117
Bilaga 2 – Författningsbilaga	1199
Bilaga 3 – Sammanställning över synpunkter från de nationella minoriteterna	154

INLEDNING

1. Ange bakgrundsfakta av betydelse i detta sammanhang såsom den historiska utvecklingen i landet, en översikt över befolkningssituationen med hänvisning till ekonomiska basuppgifter för regionerna samt information om landets konstitutionella och förvaltningsmässiga struktur.

Historisk bakgrund

Sveriges etniska och kulturella mångfald har en lång historisk tradition. Flera grupper har varit minoriteter i Sverige under en mycket lång tid och de har aktivt verkat för att skydda sina respektive kulturer och språk, vilka i dag utgör en levande del av det svenska samhället. De grupper i Sverige som i dag är erkända som nationella minoriteter är judar, romer, samer – som också är ett urfolk – sverigefinnarna och tornedalingarna. Dessa grupper har levt i Sverige under en mycket lång period och har en religiös, språklig eller kulturell gemenskap samt en vilja att bevara sin identitet. Samtliga grupper använder sina språk och i en del fall har språken flera olika varieteter.

Sveriges konstitutionella och förvaltningsmässiga struktur

Sverige har tre demokratiskt valda nivåer av styre. På nationell nivå finns riksdagen, på regional nivå finns landstingsfullmäktige och på lokal nivå kommunfullmäktige. De har olika uppgifter och olika ansvarsområden. Val till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige hålls vart fjärde år på samma dag. Ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommun bestäms av riksdagen i lag. Sametinget är samernas folkvalda organ, men också en myndighet. Val till Sametinget hålls vart fjärde år och de samer som är registrerade i sameröslängden får rösta.

Den demografiska situationen

Statistik om Sveriges befolkning redovisas av Statistiska centralbyrån (SCB) varje kvartal, halvår och helår. Befolkningsstatistiken redovisas i tre undergrupper. Den första omfattar folkmängd efter bl.a. kön, ålder, medborgarskap och födelseland. Den andra beskriver befolkningsförändringar, bl.a. förflyttningar, födda och avlidna. Slutligen görs prognoser över framtida befolkningsutvecklingen. Sverige för dock inte officiell statistik över människors etniska tillhörighet, utöver medborgarskap och födelseland, eftersom det inte existerar metoder för beräkning av etnisk tillhörighet som både är etiskt acceptabla och vetenskapligt säkra. Det är därför inte möjligt för Sverige att lämna statistisk information om de nationella minoriteterna. Enligt personuppgiftslagen (1998:204)¹ är det som huvudregel förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung eller religiös övertygelse.

---

¹ Utdrag ur personuppgiftslagen, liksom andra lagar vilka lämnas i denna rapport och inte lämnats i tidigare rapporter, återfinns i bifogad författningsbilaga, bilaga 2.

I detta sammanhang kan det dock vara intressant att notera att Sverige är ett stort land med en liten befolkning (9 127 058 miljoner per den 31 mars 2007). Befolkningen är inte jämnt bosatt över hela landet utan hälften av befolkningen är koncentrerad till 3 procent av landets yta. I dag bor åtta av tio i södra delarna av landet och är främst koncentrerade till storstadsregionerna kring huvudstaden Stockholm, Göteborg och Malmö. Befolkningsantalet på landsbygden, särskilt i de nordligare 2/3 av delarna av landet, är mycket lågt. I Norrbotten, det nordligaste länet, bor det ca tre invånare per kvadratkilometer jämfört med Stockholm där antalet invånare per kvadratkilometer är ca 253.

2. Ange alla landsdels- eller minoritetsspråk enligt definitionen i avsnitt a i artikel 1 i stadgan som förekommer inom landets territorium. Ange också i vilka landsdelar som personer som talar landsdels- eller minoritetsspråk är bosatta.

Samiska

Det samiska språket består av flera olika varieteter. I Sverige talas tre varieteter (nord-, lule- och sydsamiska). I samband med att Sverige ratificerade den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk erkändes samtliga dessa varieteter som en del av det samiska språket.

Ett område som sträcker sig från Idre i Dalarna till Karesuando i Norrbotten har traditionellt bebotts av samer. Nu för tiden bor även många samer i kustregionerna i norra och centrala delarna av Sverige samt i Stockholm. De språkliga förvaltningsområdena för samiskans del utgörs av Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna kommuner.

Finska

Det finska språket talas över hela Sverige men med en särskild koncentration till kommunerna i Norrbotten och i områdena kring Mälardalen i centrala Sverige. Historiskt sätt så är den geografiska basen för det finska språket i Norrbotten, nära gränsen till Finland. De språkliga förvaltningsområdena för finska är de nordligaste kommunerna i Sverige – Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Meänkieli

Meänkieli är ett språk med stark geografisk tillhörighet och talas således i huvudsak av personer som bor i Tornedalen. Majoriteten av tornedalingarna bor i Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner samt i vissa delar av Kiruna och Gällivare kommuner. Samtliga dessa kommuner utgörs av det språkliga förvaltningsområdet för meänkieli.

3. Ange antalet personer som talar respektive landsdels- eller minoritetsspråk. Ange kriterierna för definitionen av termen ”talare av landsdels- eller minoritetsspråk” som har antagits i detta syfte i ert land.

Talare av landsdels- eller minoritetsspråk

Som angivits ovan under punkten 1 rörande demografiska uppgifter, för Sverige inte officiell statistik över människors etniska tillhörighet, utöver medborgarskap och födelseland, eftersom det inte existerar metoder för beräkning av etnisk tillhörighet som både är etiskt acceptabla och vetenskapligt säkra. Det finns således ingen officiell statistik rörande etnisk, språklig eller kulturell tillhörighet. De uppgifter som anges nedan är grova uppskattningar och utgör en median av uppgifter som förekommit i olika källor som tagits fram av forskare och respektive språklig minoritet. Dessa uppgifter återfinns också i regeringens proposition *Nationella minoriteter i Sverige* (1998/99:143).

Sverige har inte antagit någon officiell definition av ”talare av landsdels- eller minoritetsspråk” utan tillämpar den definition som återfinns i artikel 1 i den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Ett landsdels- eller minoritetsspråk ska således ha använts av dess invånare inom ett specifikt territorium inom en stat och ska skilja sig från det officiella språket i landet. Vidare ska ett större antal personer tala språket. Om ett språk inte uppfyller kravet på att ha en stark historisk geografisk tillhörighet kan det omfattas av konventionens tillämpningsområde som ett territoriellt obundet språk. Vilka som anses vara ”talare av landsdels- eller minoritetsspråk” bygger också på självidentifikation, det är endast den enskilde individen som själv avgör sin tillhörighet.

Samiska

Den samiska befolkningen i Sverige uppskattas uppgå till omkring 15 000 – 20 000 personer. Antalet talare av samiska i Sverige uppskattas vara runt 9 000.

Samerna är ett urfolk. I sametingslagen (1992:1433) som avgör vem som får rösta till sametinget anges att en same är en person som uppfattar sig själv som same och som talar eller har talat samiska hemma, eller vars föräldrar eller mor- eller farföräldrar talar eller har talat samiska hemma, eller den som har en förälder som är eller har varit upptagen i röstlängden till Sametinget.

Finska

Den Sverigefinska befolkningen i Sverige uppskattas uppgå till omkring 450 000 personer och det uppskattas att ungefär hälften använder det finska språket i någon utsträckning. Ungefär 16 000 av de finstalande lever i Norrbottens län.

Meänkieli

Det uppskattas att omkring 50 000 tornedalingar bor i Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner och i vissa delar av Kiruna och Gällivare kommuner. Det har grovt uppskattats att omkring 40 000 har vissa kunskaper i Meänkieli. Under 1950-talet ägde en stor befolkningsförflyttning rum från områdena kring Tornedalen till de södra delarna av Norrbottens län och övriga landet.

4. Ange de territoriellt obundna språk enligt definitionen i artikel 1 avsnitt c i stadgan som används inom ert lands territorium och lämna statistiska uppgifter om talarna av dessa språk.

Romani Chib

Romani Chib består av flera olika varieteter. I samband med att Sverige ratificerade den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk erkändes samtliga varieteter som talas i Sverige som ett minoritetsspråk.

Antalet romer bosatta i Sverige uppskattas uppgå till omkring 40 000 – 50 000 personer. Den romska gruppen i Sverige är inte homogen. Gruppen omfattar ättlingar till de romer som kom till Sverige på 1500-talet såväl som romer som kommit till Sverige i slutet på 1900-talet. Till de äldsta romska grupperna i Sverige hör de finska kalé romerna som beräknas uppgå till ca 3 200 personer. De resande som också funnits i Sverige sedan 1500-talet beräknas uppgå till omkring 20 000. Till den romska gruppen i Sverige hör också de ca 2 500 svenska kelderash romerna vars förfäder kom till Sverige för ungefär 100 år sedan. Den största gruppen av romer i Sverige som brukar kallas för ”icke-nordiska” romer uppskattas uppgå till omkring 15 000 och kom till Sverige i slutet på 1960-talet eller senare. Som ett resultat av sönderfallet av det forna Jugoslavien kom åtminstone 5 000 romer till Sverige, huvudsakligen från Bosnien.²

Det finns inga uppskattade siffror om antalet talare av de olika varieteterna av romani chib i Sverige.

Jiddisch

Den judiska gruppen i Sverige beräknas uppgå till omkring 20 000 – 25 000 personer och omfattar de vars ena eller båda föräldrar är av judisk börd. Det uppskattas finnas omkring 3 000 jiddischtalande i Sverige.

När det gäller jiddisch är det viktigt att komma ihåg att antalet jiddischtalande i Europa sjunkit på ett onaturligt sätt till följd av förintelsen under andra världskriget. I dag vidtar de judiska församlingarna åtgärder för att öka antalet jiddischtalande i Sverige.

---

² Faktablad Ju 03.11e Sveriges Romer en nationell minoritet.

5. Ange nyligen gjorda allmänna ställningstaganden om politik i Sverige avseende skydd av landsdels- eller minoritetsspråk där det kan vara av värde att komplettera de fyra första frågorna.

Målen för minoritetspolitiken

Målen för regeringens minoritetspolitik har inte förändrats sedan Sverige lämnade sin första respektive andra rapport till Europarådet angående genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Det är alltså regeringens uppfattning att rätten till skydd för de nationella minoriteterna och rätten att använda minoritetsspråken i privata och offentliga sammanhang är enligt ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk en integrerad del av det internationella skyddet för de mänskliga rättigheterna. Erkännandet av de nationella minoritetsspråken är också ett uttryck för att dessa språk utgör en del av Sveriges kulturarv och att det finns ett behov att skapa förutsättningar för att minoritetsspråken ska kunna bevaras som levande språk i landet.

Samlad språkpolitik

Sveriges riksdag har i december 2005 behandlat regeringens proposition *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* (prop. 2005/06:2). Av de beslutade språkpolitiska målen framgår att alla har rätt till språk, bl.a. att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket. För att nå målen med språkpolitiken har den av staten finansierade språkvården samordnats och förstärkts fr.o.m. den 1 juli 2006. Den statligt finansierade språkvården för jiddisch, romani chib, finska och meänkieli inryms numera i myndigheten Institutet för språk- och folkminnen. För samiskans del har Sametinget det fortsatta ansvaret för att leda det samiska språkvårdsarbetet.

Delegationen för romska frågor

Under hösten 2006 tillsatte regeringen en delegation för romska frågor med uppgift att förbättra romers situation i Sverige. Delegationen består av tio ledamöter, varav hälften är romer. Ett antal expert och en bred referensgrupp bestående av representanter för de romska organisationerna har också tillsatts för ett kontinuerligt samråd.

En av delegationens första uppgifter är att inhämta erfarenheter och kunskap som finns på området samt lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället ska kunna förbättras. Delegationen ska också främja och stödja kommunala projekt och verksamheter som syftar till att förbättra romers situation. Slutligen ska delegationen informera och sprida kunskap om romer och romers situation i Sverige samt uppmuntra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner. Delegationen ska i sina aktiviteter särskilt uppmärksamma romska barns och ungdomars villkor och behov av stöd samt kvinnors och flickors situation. Ett jämställdhets- respektive ett barnperspektiv ska genomgående integreras i

delegationens analyser och förslag. Arbetet förutsätter också en nära dialog och samverkan med romer, såväl kvinnor och män som flickor och pojkar. Delegationen ska slutredovisa sitt uppdrag i december 2009 och ska då lämna förslag till åtgärder för hur arbetet med att förbättra romers situation i Sverige ska fortsätta.

DEL I

1. Ange de viktigaste lagar och/eller andra föreskrifter som ni anser vara av grundläggande betydelse för genomförandet av minoritetsspråksstadgan i ert land. Lämna följande texter:

texten till dessa lagar och/eller föreskrifter på engelska eller franska, om det inte gjordes redan i samband med den första periodiska rapporten, närmare uppgifter om och kopia av ny lagstiftning eller policydokument som har relevans för landsdels- eller minoritetsspråk, närmare uppgifter om rättsfall eller andra rättsliga eller förvaltningsmässiga utvecklingar på detta område.

Internationella överenskommelser, traktat och juridiska instrument blir inte automatiskt en del av svensk rätt. Traktat som ratificerats av Sverige måste införlivas i svensk rätt för att bli direkt tillämpliga vid domstolar och myndigheter. En metod för att uppnå detta är att inkorporera traktatet i svensk rätt genom att i lag föreskriva att överenskommelsen ska gälla som svensk lag. Ett traktat kan också bli direkt tillämpligt i Sverige genom transformering, vilket innebär att bestämmelserna i traktatet översätts till svenska och – normalt efter viss omarbetning – tas in i en svensk författning. Om bestämmelserna i ett traktat överensstämmer med gällande svensk rätt, är några särskilda åtgärder inte nödvändiga.

Redan innan Sverige ratificerade den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk uppfyllde Sverige genom annan lagstiftning rörande exempelvis utbildning, religionsfrihet, yttrandefrihet och förbud mot diskriminering flera av artiklarna i konventionen. Vidare kan nämnas att i 1 kap. 2 § regeringsformen anges att etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att bevara och utveckla kultur- och samfundsliv bör främjas.

Utöver de lagar som redan existerade vid ratifikationen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har flera andra åtgärder vidtagits inom ramen för regeringens minoritetspolitik som presenterades i regeringens proposition *Nationella minoriteter i Sverige*. Förslagen i propositionen antogs av riksdagen i december 1999 (prop. 1998/99:143, 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69). Beslutet innebar att två nya lagar om rätten att använda samiska, finska respektive meänkieli vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar antogs och att Sverige ratificerade den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter.

Lag (1999:1175) om rätt att använda samiska vid förvaltningsmyndigheter och domstolar och lag (1999:1176) om rätt att använda finska respektive meänkieli vid förvaltningsmyndigheter och domstolar ger enskilda rätt att

använda samiska, finska och meänkieli vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i de geografiska områden där dessa språk talas av tradition. Lagarna ger också enskilda rätt att erhålla äldre- respektive barnomsorg helt eller delvis på det nationella minoritetsspråket. Dessa lagar trädde ikraft den 1 april 2000.

2. Ange de organ eller organisationer, lagligen etablerade i ert land, som främjar skyddet och utvecklingen av landsdels- eller minoritetsspråk. Räkna upp namn och adress till sådana organisationer.

Delegationen för romska frågor(– har ersätt rådet för romska frågor)
Regeringskansliet
Regeringsgatan 30–32
103 33 Stockholm

Institutet för språk och folkminnen
Box 135
751 04 Uppsala.

Myndigheten för skolutveckling
Karlbergsvägen 77-81
113 35 Stockholm

Riksarkivet
Box 12541
102 29 Stockholm

Samernas utbildningscentrum
Borgargatan 2
962 31 Jokkmokk

Sameskolstyrelsen (– som är en egen myndighet för sameskolan)
Köpmansgatan 4
Box 155
96224 Jokkmokk

Sametinget
Adolf Hedinsvägen 58
981 33 KIRUNA
Telefon: +46 0980 780 30
Telefax: + 46 980 780 31
e-post: information@sametinget.se
www.sametinget.se

Sáminuorra (– samisk ungdomsorganisation)
Adolf Hedinsvägen 36

98133 KIRUNA
Telefon: + 46 0980-82147

Språkrådet(– en del av Institutet för språk och folkminnen, se ovan)
Box 20057
104 60 Stockholm

Statens kulturråd
Box 27215
102 53 Stockholm

Sverigefinska språknämnden(– ingår numera i Språkrådet, se ovan)

SWELUL (Svenska byrån för mindre använda språk)
+46 (0)8- 42068892
www.sweblul.se

3. Ange om samråd har skett med något organ eller någon organisation vid utformningen av denna rapport eller om genomförandet av ministerrådets rekommendationer till Sverige. Om sådant samråd skett ange med vilken/a.

Regeringens tredje rapport om genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har tagits fram av Integrations- och jämställdhetsdepartementet i samarbete med de andra departementen bl.a. Justitie-, Social-, Utbildnings-, Jordbruks-, Kultur- och Arbetsmarknadsdepartementet.

Vid framtagandet av rapporten har information inhämtats från berörda myndigheter bl.a. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Myndigheten för skolutveckling, Statens skolverk (Skolverket) och Domstolsverket. Vidare har den 4 september 2007 ett samrådsmöte hållits rörande rapporten till vilket organisationer representerande samtliga nationella minoriteter bjödits in. Även SWEBLUL och Delegationen för romska frågor bjöds in. Under mötet gavs möjlighet att lämna synpunkter på rapporten. Till samrådsmötet bjöds organisationer in enligt följande.

Sametinget
Sverigefinländarnas delegation
Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset
Judiska Centralrådet
Riksförbundet Romer i Europa
Riksförbundet Roma International
Resandefolkets Romanoa Riksförbund
Föreningen Resande Folkets Riksorganisation
Romernas Riksförbund f.d. Nordiska Zigenarrådet

Vid mötet närvarade representanter från Sametinget, Sverigefinländarnas delegation, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, Riksförbundet Roma International, Resandefolkets Romanoa Riksförbund, SWEBLUL och delegationen för romska frågor.

4. Ange vilka åtgärder som har vidtagits (i enlighet med artikel 6 i stadgan) för att göra de rättigheter och skyldigheter som följer av stadgans tillämpning bättre kända.

Den svenska minoritetspolitiken är sektorsövergripande. För en effektiv och hållbar implementering av minoritetspolitiken finns därför sedan 2000 en interdepartemental arbetsgrupp. I arbetsgruppen, som leds av Integrations- och jämställdhetsdepartementet, ingår tjänstemän från Justie-, Utrikes-, Utbildnings-, Kultur-, Social- samt Jordbruksdepartementet. Arbetsgruppens uppgift är att samordna regeringens åtgärder inom minoritetspolitiken, verka för att minoritetspolitikens mål får genomslag inom olika sakområden samt medverka till uppföljning och utvärdering av politiken. Under 2005 har arbetsgruppens arbete lett till att kunskapsnivån om de nationella minoriteterna inom Regeringskansliet har höjts och att minoritetsperspektivet i högre utsträckning än tidigare funnits med inom relevant sektorspolitik.

Sedan 2006 ingår även utbildning om regeringens åtaganden enligt ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen) i det utbildningsprogram som hålls fyra gånger om året för nyanställda inom Regeringskansliet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har till uppgift att följa tillämpningen av lagarna (1999:1175 och 1999:76) om rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar (minoritetsspråkslagarna). Länsstyrelsen fördelar också statsbidrag till kommuner och landsting i enlighet med förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska, meänkieli. Länsstyrelsen redovisar årligen till regeringen hur statsbidraget till kommunerna och landstinget fördelas samt resultaten och kostnaderna för regionala insatser. Via Länsstyrelsen i Norrbottens läns webbplats ges information till allmänheten rörande lagarna om rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i kontakt med myndigheter och domstolar. I den introduktions-/förvaltningsutbildning som länsstyrelsen ger nyanställda vid myndigheten ingår också information om den särskilda lagstiftning som rör de nationella minoritetsspråken.

En särskild arbetsgrupp inom länsstyrelsen har utvärderat i vilken utsträckning myndigheterna följer minoritetsspråkslagarna och i vilken

utsträckning enskilda åberopar dem. Utvärderingen visar bl.a. att användandet av minoritetsspråk i kontakter med myndigheter och domstolar är förknippade med vissa svårigheter och att informationsinsatserna behöver förbättras. Utvärderingen visar också, vad gäller minoritetsspråkslagstiftningen, att det är angeläget att få djupare kunskap om de enskildas förutsättningar att utnyttja de rättigheter och möjligheter som lagstiftningen medför.

I syfte att öka kunskapen om minoritetsspråkslagstiftningen genomförde länsstyrelsens arbetsgrupp, tillsammans med Kommunförbundet Norrbotten, en konferens i Jokkmokk i slutet av 2004. Den resulterade bl.a. i att samarbetet med Kommunförbundet Norrbotten ytterligare förstärkts i syfte att stödja förbundet med att stimulera kommunerna inom förvaltningsområdena att utöka sitt samarbete kring minoritetsspråksfrågorna. Länsstyrelsens redovisning till regeringen visar att det pågår ett arbete med att ta fram minoritetspolitiska handlingsplaner inom samtliga kommuner som omfattas av minoritetsspråkslagstiftningen.

För närvarande pågår ett informationsprojekt ”*Information på minoritetsspråk*” i vilket kommunerna inom de språkliga förvaltningsområdena, Kommunförbundet Norrbotten, Norrbottens läns landsting och Länsstyrelsen i Norrbottens län samarbetar i syfte att bl.a. öka utbudet av information på de nationella minoritetsspråken.

Länsstyrelsen har också verkat för att sprida information om de rättigheter och skyldigheter som följer av minoritetsspråkskonventionen samt riksdagens minoritetspolitiska beslut genom åtgärder enligt följande.

- Annonser i tidningar och andra publikationer,
- lämnat underlag till massmedia vilket resulterat i ett stort antal artiklar i syfte att sprida kunskap om den svenska minoritetspolitiken och de speciella förhållandena i länet,
- arrangera eller medverka vid flera årliga konferenser/seminarier tillsammans med olika aktörer som t.ex. Kommunförbundet Norrbotten, organisationer representerande de nationella minoriteterna, departement och kulturorganisationer där målgrupperna har varit regionala/lokala myndigheter, kulturorganisationer, ideella föreningar m.fl.. Syftet har varit att sprida kunskap om, skapa engagemang för samt metodutveckla arbetet med att stödja minoritetsspråken,
- regelbundna möten med berörda kommuner, landsting och Kommunförbundet Norrbotten för diskussioner kring nyttjande av statsbidrag, gemensamma utredningar och aktiviteter kring frågor rörande nationella minoriteter samt
- samarbete med Luleå tekniska universitet genom utredningsuppdrag och stöd till förstudier av ett eventuellt bildande av ett forskningscenter för nationella minoriteter och minoritetsspråk vid universitetet m.m.

Riksdagens konstitutionstutskott (KU) har, genom bl.a. en utvärdering av de statliga insatser som genomförts, gjort en uppföljning av 1999 års riksdagsbeslut om nationella minoriteter och minoritetsspråk.³ Uppföljningen visar att det finns ett glapp mellan den statliga och kommunala nivån när det gäller genomförandet minoritetspolitiken. Av uppföljningen drar KU bl.a. slutsatsen att respektive nationell minoritet bör analyseras enskilt i förhållande till ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Riksdagens konstitutionsutskott arrangerade i mars 2006 en hearing med anledning av den nu nämnda uppföljningen av minoritetspolitiken. Hearingen sändes i nationell TV.

För att målen med regeringens minoritetspolitik ska kunna uppfyllas krävs det att de nationella minoriteternas behov och intressen beaktas i alla delar av landet och inom alla samhällsområden. Det gäller såväl statliga myndigheter som lokala och regionala myndigheter.

I Sverige har den kommunala självstyrelsen en lång tradition och är en viktig del av den svenska demokratin. Det kommunala självstyret innebär att det ska finnas en självständig, och inom vissa ramar, fri bestämmande rätt för kommuner i sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens område eller dess medlemmar och som inte handhas exklusivt av staten. Flera av de områden som regleras den i europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk är sådana att de inte regleras exklusivt av staten. Regeringen har vidtagit åtgärder för öka kunskapen om minoritetspolitiken och för att implementeringen av den på alla samhällsnivåer, särskilt den lokala, ska kunna bli bättre.

Med anledning av de slutsatser som KU kom fram till i den ovan nämnda utvärderingen av minoritetspolitiken och de rekommendationer som Europarådet lämnat till Sverige rörande tillämpningen av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen i Sverige skickade regeringen i december 2006 ut en enkät rörande minoritetspolitiken till Sveriges samtliga 290 kommuner. Syftet med enkäten var att sprida kunskap om de rättigheter och skyldigheter som följer av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen, att få information om hur kommunerna arbetar med genomförandet av konventionerna och hur kommunerna vill att regeringen ska stödja dem i tillämpningen av konventionerna på lokal nivå.

Under hösten 2007 planerar regeringen att i samarbete med organisationen *Sveriges Kommuner och Landsting* genomföra en nationell konferens om de nationella minoriteterna, minoritetsspråken och de rättigheter och skyldigheter som följer av ramkonventionen och den minoritetsspråkskonventionen. Europarådets rekommendationer och

---

³ Åström, Nationella minoriteter och minoritetsspråk – konstitutionsutskottets uppföljning av 1999 års riksdagsbeslut. Bakgrund, innehåll och resultat.

resultaten av enkätundersökningen som nämnts ovan kommer att utgöra en del av underlaget för konferensen.

Regeringen lämnade i mars 2006 skrivelsen *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006 – 2009* (skr. 2005/06:95) till riksdagen. Inför upprättandet av handlingsplanen genomfördes en kartläggning av situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna i Sverige. Kartläggningen bygger på synpunkter som framförts av internationella organ, utvärderingen av den första handlingsplanen samt en rad s.k. referensgrupper, däribland enskilda organisationer, kommuner och myndigheter i Sverige. Kartläggningen omfattar även situationen för de nationella minoriteterna och i handlingsplanen aviseras ett antal åtgärder rörande dem. Handlingsplanen har distribuerats till Sveriges samtliga kommuner, flera organisationer bl.a. samtliga organisationer representerade de nationella minoriteterna i Sverige och myndigheter.

Som ett led i Sveriges uppföljning av Europarådets rekommendationer angående efterlevnaden av ramkonventionen i Sverige, anordnade regeringen tillsammans med Europarådet ett seminarium i april 2005. Seminariet behandlade frågor om implementering av ramkonventionen på lokal nivå samt lagstiftning till skydd för nationella minoriteter bl.a. behandlades språkfrågor. Företrädare för Europarådet, den svenska regeringen, Regeringskansliet och andra berörda myndigheter, kommuner och nationella minoriteter deltog vid seminariet.

Som nämdes i Sveriges andra rapport till Europarådet rörande genomförandet av minoritetsspråkskonventionen i Sverige anordnade regeringen två regionala konferenser, en i Göteborg under december 2003 och en i Stockholm under april 2004, om de mänskliga rättigheterna och nationella minoriteter. Det nämdes också att en ytterligare konferens skulle komma att hållas i Luleå under december 2004, vilken också genomfördes. Syftet med konferenserna var att sprida kunskap om bl.a. Sveriges åtaganden enligt ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Dessa konferenser riktade sig i första hand till företrädare för kommuner, landsting och vissa statliga myndigheter. Konferenserna visade bl.a. att det finns ett stort behov av att problematisera och konkretisera betydelsen av Sveriges åtgärden för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken på lokal nivå. För att underlätta och uppmuntra en sådan process har regeringen givit Göteborgs universitet i uppdrag att framställa en handbok om de mänskliga rättigheterna och nationella minoriteter i kommunal verksamhet. Handboken ska utformas så att den kan användas som ett praktiskt verktyg för kommunala förtroendevalda och tjänstemän och konkretisera hur mänskliga rättigheter och de nationella minoriteternas rättigheter kan främjas i den kommunala verksamheten. Uppdraget ska slutredovisas under hösten 2007.

Regeringen har vidare gett Sametinget i uppdrag att utarbeta ett förslag till handbok för hur kommuner och övrig förvaltning praktiskt ska kunna synliggöra samiskan, öka den samiska språkkompetensen bland de anställda samt öka allmänhetens användning av samiska i kontakt med kommun och övrig förvaltning. Uppdraget ska redovisas den 31 januari 2008. Sametinget har också initierat en insats där man etablerar kontakt med kommuner inom det sydsamiska området för att informera om samiskan som nationellt minoritetsspråk och erbjuda kommunerna stöd och hjälp i frågan.

För att stärka de romska kvinnornas situation inleddes ett särskilt arbete inom detta området under 2002. En arbetsgrupp bildades med romska kvinnor och företrädare för Regeringskansliet. Sedan februari 2005 har arbetsgruppen genomfört ett antal seminarium på regional nivå med och om romska kvinnor samt med kommunala tjänstemän som arbetar med romska frågor. Syftet har varit att diskutera romska flickors och kvinnors situation när det gäller utbildning och yrkesliv samt för att stimulera och inspirera bildandet av lokala nätverk mellan romska kvinnor. Under 2005 hölls ett seminarium i Stockholm och under våren 2006 har det genomförts seminarier i Malmö, Luleå och Göteborg. Detta arbete har nu tagits över av delegationen för romska frågor. För ytterligare information om delegationen se bl.a. Inledning, punkten 5.

I syfte att informera om minoritetspolitiken och de åtaganden som Sverige har enligt ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen finns information dels på regeringens webbplats, www.regeringen.se, dels på regeringens webbplats för de mänskliga rättigheterna, www.manskligarattigheter.se. Via dessa webbplatser finns också minoritetsspråkskonventionen tillgänglig på både svenska och engelska. På den sist nämnda webbplatsen har vid två tillfällen dessutom information särskilt fokuserats på de nationella minoriteterna dels under 2003 kring temat romer, dels under 2004 kring temat nationella minoriteter.

Som Sverige nämnt i sina tidigare rapporter till Europarådet rörande genomförandet av minoritetsspråkskonventionen har regeringen tagit fram en broschyr om lagarna (1999:1175 och 1999:76) om rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i kontakt med myndigheter och domstolar. Denna broschyr distribueras alltjämnt.

Regeringen har också tagit fram faktablad rörande de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Faktabladet finns på svenska, engelska och samtliga nationella minoritetsspråk och är tillgängliga via regeringens webbplats och regeringens webbplats för de mänskliga rättigheterna.

För att sprida kunskap om de nationella minoriteterna, minoritetsspråken och Sveriges åtaganden enligt ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen till en bredare grupp av allmänheten medverkar regeringskansliet också vid olika större nationella evenemang

såsom de årliga dagarna för mänskliga rättigheter och Bok- och biblioteksmässan.

Både Kulturrådet och Institutet för språk och folkminnen sprider aktivt information inom kulturområdet till allmänheten om vad det innebär att jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli är nationella minoritetsspråk i Sverige enligt åtagandena i minoritetsspråkskonventionen. Detta sker bl.a. genom webbaserade informationsinsatser.

Skolverket har inom skolområdet, i samband med att myndigheten under våren 2007 publicerade en fördjupad studie av romernas situation i skolan (rapport 292:2007), framställt ett informationsmaterial om de nationella minoriteternas rättigheter i skolan. Informationsmaterialet kommer att distribueras till kommuner och skolor under våren och början av hösten 2007. Vidare har Myndigheten för skolutveckling, för att informera om rätten till modersmålsundervisning, gett ut foldern "Växelvis på modersmål och svenska" på 16 olika språk. Foldern riktar sig främst till föräldrar, men även till skolor och kommuner.

5. Det är underförstått att närmare uppgifter om åtgärder som vidtagits för att genomföra ministerkommitténs rekommendationer kommer att framgå av rapporten. Trots det ange här sammanfattat åtgärderna för varje rekommendation.

1. Genomföra förslagen från Utredningen om finska och sydsamiska språken avseende att utvidga förvaltningsområdena för finska och samiska och att anta särskild lagstiftning om landsdels- eller minoritetsspråk samt upprätta en nationell myndighet med ansvar för att övervaka genomförandet.

Utredaren delredovisade sitt uppdrag den 1 maj 2005 genom betänkandet *Rätten till mitt språk – förstärkt minoritetsskydd* (SOU 2005:40). Uppdraget redovisades slutligen den 21 februari 2006 genom betänkandet, *Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket* (SOU 2006:19). Utredare föreslår att en utvidgning ska ske av såväl det finska som det samiska förvaltningsområdet. Utredaren lämnar även andra förslag på det minoritetspolitiska området. Utredarens förslag har remissbehandlats och har därefter beretts inom Regeringskansliet. Som ett led i denna beredning har det beslutats att kompletterande information bör inhämtas.

Inhämtande av kompletterande information

Integrations- och jämställdhetsdepartementet har i juli 2007 initierat en utredning om huruvida det finns lämpliga alternativ till det nuvarande systemet med geografiskt avgränsade s.k. språkliga förvaltningsområden, inom vilka det finns en rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Utredaren ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 30 december 2007.

För utförligare information se del II, artikel 7.1.d.

2. Vidta praktiska åtgärder för att förstärka tillgång till undervisning på landsdels- eller minoritetsspråk genom att avhjälpa de rådande strukturella problemen och resursproblemen samt särskilt utforma strategier för att öka tillgången till lärare och erbjuda högstadiundervisning på landsdels- eller minoritetsspråk.

Praktiska åtgärder har vidtagits för att stärka tillgången till undervisning på de nationella minoritetsspråken. Myndigheten för skolutveckling har arrangerat nationella konferenser för bl.a. samiska, meänkieli och romani chib. En rad språk- och kulturaktiviteter i anslutning till nationella minoritetsgruppers arbete med myndighetens webbplats *Tema Modersmål* har också genomförts för jiddisch, romani chib, samiska och meänkieli. Information om dessa aktiviteter går årligen ut till närmare 2000 personer via nyhetsbrev, seminarier och konferenser. Målet är att öka kunskap om och förändra attityder till undervisning på landsdel- eller minoritetsspråk. En broschyr "Växelvis på modersmål och svenska" finns bl.a. på romani chib (arli) och finska. Myndigheten har vidare producerat läromedel på romani chib, för svensktalande romer respektive svenska, resande romer. Därutöver har ett svenska – romani chib (arli) lexikon tagits fram. Myndigheten har vidare utvecklat en digital bild- och ljudordlista i bl.a. finska och nord-, lule- och sydsamiska för användning i förskolan och skolan. Information om hur man ska anpassa arbetsredskap och om nya resurser för språkutvecklande arbete finns för landsdel- och nationella minoritetsspråk på Tema Modersmål.

Ytterligare information om Myndigheten för skolutvecklings arbete framgår även av del II artikel 7, och del III. Se del II, artikel 7.1.h för information om universitetsstudier i jiddisch och romani chib.

3. Anpassa de existerande formerna för undervisning på landsdels- eller minoritetsspråk till Sveriges åtaganden enligt stadgan, däribland genom att höja kvaliteten på och tillgången till "modersmåls"-undervisning samt vidta lämpliga åtgärder för tvåspråkig undervisning.

I maj 2003 beslutade regeringen att genomföra en pilotverksamhet för modersmålsundervisning i grundskolan under fyra år. Pilotverksamheten som startade under 2004 har utökat möjligheterna att ge modersmålsundervisning för de nationella minoriteterna. Ett av inlagen i distansundervisningskurser för nationella minoritetsspråk är information om andra nationella minoritetsspråk. Undervisning omfattar elever från årskurs 6 i grundskolan och sker på olika språk t.ex. samiska och meänkieli. Myndigheten för skolutveckling avser att utveckla denna verksamhet.

För ytterligare information se del II, artikel 7.1.f.

4. I brådskande ordning anta flexibla och innovativa åtgärder för att bevara det sydsamiska språket.

Myndigheten för skolutveckling har, tillsammans med bl.a. Sameskolstyrelsen, genomfört insatser för att främja utveckling och produktion av läromedel och ordböcker i sydsamiska. Vidare har bl.a. äldre resurser för sydsamisk undervisning gjorts tillgängliga via Internet.

Umeå universitet anordnar kurser i sydsamiska på deltid vilket bl.a. underlättar för studenter som vill kombinera språkstudier med andra studier.

För ytterligare information se del II, artikel 7.1.f och del III artikel 8 avseende samiska.

5. Upprätta en strukturerad policy och vidta organisatoriska åtgärder för att uppmuntra muntlig och skriftlig användning av samiska, finska och meänkieli vid kontakter med domstolar och förvaltningsmyndigheter inom de angivna förvaltningsområdena.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som har till uppgift att utöva tillsyn över de särskilda språklagar som gäller inom de språkliga förvaltningsområdena, har bl.a. uppmuntrat kommuner inom dessa områden att ta fram handlingsplaner för att uppmuntra muntliga och skriftlig användning av samiska, finska och meänkieli vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar.

För ytterligare information se del III, artikel 10 avseende samiska.

6. Uppmuntra och/eller underlätta bildandet och/eller upprätthållandet av minst en tidning på samiska och meänkieli.

I sin andra rapport angående genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk informerade Sverige om regeringens avsikter att tillsätta en utredning rörande media, Presskommittén. Enligt kommitténs direktiv skulle bl.a. möjligheterna att förbättra situationen för de nationella minoriteterna belysas/undersökas. Som expertkommittén noterar (punkterna 147 och 286) lämnade Presskommittén i januari 2006 sitt slutbetänkande, vilket bl.a. innehåller förslag till ändringar i presstödet som är avsedda att underlätta utgivning av dagstidningar på andra språk än svenska, bl.a. samiska, finska och meänkieli. Presskommitténs betänkande har remitterats.

Med utgångspunkt i Presskommitténs betänkande beslutade riksdagen i juni 2006 om vissa ändringar i driftsstödet som skulle träda i kraft den 1 januari 2007 (prop. 2005/06:201, bet. 2005/06:KU40, rskr. 2005/06:367). Beslutet innebär bl.a. att kravet på lägsta upplaga sänks från 2 000 till 1 500 abonnerade exemplar, vilket sänker tröskeln för att etablera nya dagstidningar på såväl svenska som minoritetsspråk. Riksdagsbeslutet innehöll inte något av de ändringsförslag som specifikt avser att underlätta utgivning av dagstidningar på andra språk än svenska.

De av riksdagen beslutade ändringarna i driftsstödet notifierades till Europeiska kommissionen som dock meddelade att ändringarna preliminärt inte kunde godkännas, utan i stället skulle en granskning av hela presstödet vidtas för att undersöka dess förenlighet med den gemensamma marknaden. Med hänsyn till kommissionens besked beslutade riksdagen att de förändrade villkoren för driftsstödet inte skulle träda i kraft den 1 januari 2007 utan vid en senare tidpunkt som regeringen bestämmer.

Europeiska kommissionens granskning av presstödet pågår för närvarande, och innan den är avslutad är det inte möjligt att verkställa de beslutade ändringarna eller att genomföra nya ändringar i presstödet.

Se även del II, artikel 7.1.c rörande Kulturrådets stöd till kulturtidskrifter på bl.a. samiska och meänkieli.

7. Vidta åtgärder för att öka medvetenheten om och förståelsen av landsdels- och minoritetsspråk i det svenska samhället i stort.

Att främja medvetenheten om och förståelsen för landsdels- och minoritetsspråk ingår som en integrerad del i den nationella minoritetspolitiken på kulturområdet. Stöd har också bl.a. lämnats av Kulturrådet för informationskampanjer rörande de nationella minoriteterna. Även myndigheten Institutet för språk och folkminnen arbetar aktivt med att informera om de nationella minoritetsspråken, deras historia och användning.

För ytterligare information se del II, artikel 7.3 för åtgärder vidtagna för att öka bl.a. respekt och kunskap rörande de nationella minoriteterna och deras språk.

6. Ange vilka åtgärder som ert land har vidtagit för att lämna information om rekommendationerna till följande:

- alla statliga nivåer (nationella, federala, lokala och regionala myndigheter),**
- myndigheter inom rättsväsendet,**
- lagligen upprättade organ och föreningar.**

Europarådets expertkommitté om tillämpningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har redovisat resultatet av sin första granskning av Sveriges genomförande av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen) och Europarådets ministerkommitté har därefter antagit en resolution med vissa slutsatser och rekommendationer. Rapporten och resolutionen finns tillgängliga i originalspråk på regeringens webbplats om de mänskliga rättigheterna, www.manskligarattigheter.se. Resolutionen är dessutom översatt till svenska och samtliga nationella minoritetsspråk. Dessa översättningar finns tillgängliga via webbplatsen. Resolutionen med dess rekommendationer har vid flera tillfällen, bl.a. i samband med möteskallelser, också skickats till samtliga organisationer som representerar de nationella minoriteterna och andra berörda parter.

I juni 2004 lämnade Sverige sin andra rapport till Europarådet angående efterlevnaden av minoritetsspråkskonventionen. I mars 2006 redovisade Europarådets expertkommitté resultaten av sin granskningen i en rapport och i september samma år antog ministerkommittén sina rekommendationer. Även denna rapport och dessa rekommendationer finns tillgängliga via regeringens webbplats om de mänskliga rättigheterna. Rekommendationerna finns översatta till svenska och kommer att översättas till de nationella minoritetsspråken. Rekommendationerna har vid flera tillfällen, bl.a. i samband med möteskaelser, också skickats till samtliga organisationer som representerar de nationella minoriteterna och andra berörda parter.

I det utbildningspaket som riktar sig till nyanställda inom Regeringskansliet, se ovan under del I punkten 4, tas även de rekommendationer som Europarådet lämnat rörande ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen upp.

7. Förklara hur ert land har engagerat de ovannämnda i att genomföra rekommendationerna.

Regeringen har regelbundna samrådsmöten med representanter för de nationella minoritetsorganisationerna. För ytterligare information angående denna punkt se del I punkterna 4, 5 (rekommendation 5 och 6) samt del III, artikel 10 avseende samiska.

DEL II

1. Ange vilka åtgärder som ert land har vidtagit för att tillämpa artikel 7 i minoritetsspråksstadgan på de regionala minoritetsspråk som avses i punkterna 2 och 4 i del I ovan, specificera vilka myndigheter som är ansvariga.

Artikel 7 Mål och principer

1. I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen för varje språk, ska parterna grunda sin politik, lagstiftning och praxis på följande mål och principer:

- a) erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom;
- b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny förvaltningsmässig indelning inte utgör hinder mot främjande av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk;
- c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att säkerställa dem;
- d) underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet;
- e) upprätthållande och utveckling av förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk som brukas i identiskt samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten som använder andra språk;
- f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer;
- g) tillhandahållande av möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar;
- h) främjande av studier och forskning i landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter;
- i) främjande av transnationellt utbyte i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga för de landsdels- eller minoritetsspråk, som används i identiskt samma eller liknande form i två eller flera stater.

2. Parterna åtar sig att, om så inte redan har skett, avskaffa alla ooberättigade åtskillnader, uteslutningar, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk som syftar till att främja jämlikhet mellan användarna av dessa språk och resten av befolkningen, eller som tar behörig hänsyn till

deras särskilda förhållanden, ska inte anses utgöra diskriminering mot dem som använder mera utbredda använda språk.

3. Parterna åtar sig att med lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för utbildning och undervisning i sina länder samt att uppmuntra massmedia att sträva mot samma mål.

4. Vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk ska parterna ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmuntras att i mån av behov upprätta organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som sammanhänger med landsdels- eller minoritetsspråk.

5. Parterna förbinder sig att i vederbörliga delar tillämpa principerna i punkt 1–4 ovan på territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk ska emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som ska vidtas för att verkställa denna stadga bestämmas på ett flexibelt sätt, med beaktande av behoven och önskemålen hos de grupper som använder ifrågakommande språk och med respekt för deras traditioner och egenart.

Artikel 7.1.a – Erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom

I december 1999 beslutade Riksdagen att anta regeringens förslag i proposition 1998/99:143 *Nationella minoriteter i Sverige* (1999/2000:KU6, rskr 1999/2000:69). Därefter har regeringen ratificerat Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). Sedan dess har minoritetspolitiken införts som ett separat politikområde och ett statsråd ansvarigt för minoritetspolitiken har utsetts. Ansvarigt statsråd för minoritetspolitiken är sedan valet i september 2007 Integrations och jämställdhetsministern Nyamko Sabuni.

Riksdagens beslut att erkänna judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter och deras språk jiddisch, romani chib (alla varieteter), samiska (alla varieteter), finska och meänkieli som nationella minoritetsspråk är ett erkännande av dem som en viktig del av Sveriges kulturarv och därmed ett uttryck för kulturell rikedom.

Eftersom de nationella minoriteternas kultur, språk och religion är viktig del av Sveriges kulturarv framgår det av läroplanen och kursplanen för grund- och gymnasieskolan (Lpo 94 och Lpf 94) att kunskap ska ges om de nationella minoriteterna och de minoritetsspråken.

Ett annat uttryck för erkännandet av samiskan, finskan och meänkielins viktiga del i det Sveriges kulturarv var också införandet av lagarna (1999:1175 och 1999:76) om rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i kontakt med myndigheter och domstolar. Av den uppföljning av lagarna om rätten att använda minoritetsspråk, som gjorts på uppdrag av riksdagens konstitutionsutskott, framgår att lagarna har haft en positiv statushöjande effekt för språken och att reformen resulterat i andra åtgärder som gynnat de nationella minoriteterna. (Jfr. del I, punkten 4.)

Artikel 7.1.b – Respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk

Den existerande indelningen i kommuner och landsting utgör inte ett hinder för främjandet av landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige. De kommuner i Norrbottens län som utgör språkliga förvaltningsområden för finska respektive meänkieli är bland de kommuner i regionen som har högst antal finsktalande invånare. Vidare utgörs befolkningen i en del av dessa kommuner av tornedalingar av vilka många talar meänkieli. Därför har inte den rådande kommunindelningen ansetts vara ett hinder för främjandet av dessa språk. När det gäller samiskan är befolkningen mer utspridd över ett större område. Trots detta är den samiska befolkningen mer koncentrerad i förvaltningsområdena för samiskan än i andra delar av landet. Även om det finns fickor av samisk befolkning i många kommuner i norra Sverige har det inte ansetts vara ett hinder för den gällande indelningen av förvaltningsområden.

Liksom Sverige framfört i sina två tidigare rapporter angående genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen) är lagen (1979:411) om ändringar i Sverige indelning i kommuner och landsting tillräcklig för att uppfylla de krav som uppställs enligt minoritetsspråkskonventionen. Enligt 1 kapitlet 1 § samma lag kan kommunindelning ändras om en sådan förändring skulle kunna antas medföra bestående fördel för en kommun eller en del av en kommun eller andra fördelar från allmän synpunkt. Särskild hänsyn tas till önskemål och synpunkter från den eller de kommuner som närmast berörs av ändringen. Om en sådan kommun motsätter sig en indelningsändring får beslut om ändringen meddelas endast om det finns synnerliga skäl. Särskild hänsyn ska också tas till befolkningens önskemål och synpunkter.

Enligt förarbetena till lagen (1979:411) om ändringar i Sverige indelning i kommuner och landsting bör en förändring i indelningen inte göras utan att det objektivt finns goda skäl för det (prop. 1978/79:145 *Förslag till lag om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar*

m.m.). Alla för- och nackdelar ska noggrant beaktas. Bedömningen bör ta sin utgångspunkt i befolkningens förhållanden.

Mot bakgrund av detta anser regeringen att lagstiftningen på ett betryggande sätt garanterar att en förändring i indelningen av kommuner och landsting inte kommer att äga rum om det skulle motverka främjandet av landsdels- eller minoritetsspråk.

Artikel 7.1.c – Åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk

Statsbidrag

Sedan ett par år tillbaka finns det möjlighet för organisationer som företräder någon nationell minoritetsgrupp att erhålla statligt bidrag. Syftet med bidraget är att främja kultur- och identitetsstärkande insatser samt insatser för att stödja minoritetspolitiken och gruppernas inflytande i samhällslivet. Detta bidrag är fr.o.m. 2006 reglerat i förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Anslaget omfattar fyra miljoner kronor per år.

Språk och kultur

Statens kulturråd (Kulturrådet) ansvarar för att genomföra den kulturpolitik som fastställs av regering och riksdag. Kulturrådet fördelar medel på områden såsom drama, dans, musik, litteratur, allmänna bibliotek, kulturtidskrifter, museer, utställningar och konst. En uppgift är att främja möten mellan olika kulturer i Sverige.

Kulturrådet har på regeringens uppdrag tidigare granskat olika sätt att ge judisk, romsk, samisk, sverigefinsk och tornedalsk kultur större utrymme i svenskt kulturliv. Rapporten, *De nationella minoriteterna och kulturlivet* (Statens Kulturråd 2001:4), överlämnades till regeringen 2001 och resulterade i att Kulturrådet sedan 2002 har ett särskilt ansvar för och särskilda anslagsmedel för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Därigenom har de statliga stöden till kulturcentrum, bibliotek- och teaterverksamhet m.m. kunnat förstärkas betydligt. Kulturrådet ska genomföra insatserna med utgångspunkt i den inriktning som anges i budgetpropositionen för 2002 samt med beaktande av riksdagen tillkännagivande om finskspråkig teater (prop.2001/02:1, utg.omr. 17 s. 35, bet. 2001/02:KrU1 s.35). Varje år har regeringen för detta ändamål avsatt särskilda medel som för närvarande är 8 miljoner kronor per år. Medlen fördelas av Kulturrådet på områden som litteratur, bibliotek, teater och dans, museiverksamhet, språkutveckling och informationsspridning. Kulturrådet har lämnat stöd till bl.a. Tornedalsteatern, Finska kulturföreningen för Uusi Teatteri, Romskt kulturcentrum (RKC) i Stockholm, Romska biblioteket i Malmö och judiska församlingen. Detta är några exempel på verksamheter som får statligt kulturstöd. Kulturrådet samråder, i frågor som rör såväl fördelningen av detta stöd som de nationella minoriteternas kultur och

språk, med representanter för de nationella minoriteterna genom bl.a. Sveriges nationella kommitté för den Europeiska Byrån för mindre använda språk, The Swedish Bureau for Lesser Used Languages (SWEBLUL). Samråd sker bl.a. genom att SWEBLUL skickar kopior av de bidragsansökningar som inkommit till Kulturrådet till organisationer som representerar de nationella minoriteterna som får möjlighet att föreslå vilka de anser ska erhålla statligt stöd. Deras synpunkter vägs sedan in vid Kulturrådets slutliga bedömning. Enligt uppgift från Kulturrådet och representanter för de nationella minoriteternas organisationer fungerar detta samråd bra och oftast gör organisationerna och Kulturrådet samma bedömning av hur bidragen ska fördelas.

Kulturtidsskrifter

Kulturrådet har sedan 1999 även ett särskilt uppdrag att fördela stöd till nationella minoriteters kulturtidsskrifter. Stödet ska främst fördelas som produktionsstöd men kan även ges för projekt eller informationsinsatser i syfte att stimulera sådan utgivning. Under 2006 beslutade Kulturrådet om fördelning med sammanlagt 500 000 kronor till sex tidsskrifter som ges ut helt på eller med inslag av jiddisch, romani chib, samiska, sverigefinska och meänkieli.

Sametingets kulturråd

För information se del III, artikel 12.1.a avseende samiska.

Mångkulturåret

Regeringen bestämde att 2006 skulle vara ett särskilt mångkulturår. Syftet var att fördjupa kunskapen om betydelsen av etnisk och kulturell mångfald inom kulturlivet. Målsättningen var att den etniska och kulturella mångfalden inom det offentligt finansierade kulturutbudet skulle öka fr.o.m. detta år. Detta innebär bl.a. att kulturutbudet ska vara mångfacetterat och att andelen konstnärliga upphovsmän, utövare och kulturadministratörer med utomsvensk eller minoritetsbakgrund ska öka permanent och utgöra en större andel av de yrkesmässigt verksamma inom hela det offentligt finansierade kulturlivet. Under själva mångkulturåret hade vissa händelser och projekt anknytning till de nationella minoriteternas språk och kultur. Som exempel kan nämnas att de olika landsarkiven deltagit i ett projekt med syfte att digitalisera arkiv med uppgifter om samiska förhållanden. Olika landsarkiv har även varit involverade i aktiviteter som t.ex. en utställning om barn i Tornedalen, föreläsningar om judar i Östersund och en undersökning om källmaterial för samisk historia.

Film

På filmområdet ansvarar Svenska Filminstitutet för fördelningen av statliga medel. Det finns inga särskilda språkkriterier för att erhålla stöd från institutet för att producera film och det är således möjligt att ansöka om stöd även för produktion av film på de nationella minoritetsspråken. Filminstitutet fick 2006 i uppdrag av regeringen att se över möjligheterna att

främja produktionen av film på de nationella minoritetsspråken. I sin avrapportering konstaterade man att produktion av film på dessa språk existerar i mycket liten omfattning i Sverige, men att anledningen till detta inte är att sådana filmer skulle ha svårt att få produktionsstöd utan snarare att det saknas ansökningar. Av rapporten framgår också att det saknas en bredare bas för filmproduktion på de nationella minoritetsspråken, även om situationen varierar och samerna i viss mån utgör ett undantag. Ett sätt att öka antalet ansökningar skulle enligt Filminstitutet vara att göra insatser vid utbildningsinstitutionerna samt vid regionala resurs- och produktionscentrum. Satsningar på bl.a. samisk film ingår redan i dag i det regionala produktionscentrumet Filmpool Nords verksamhet. Även import av utomlands producerad film på relevanta minoritetsspråk lyfts av Filminstitutet fram som ett sätt att öka utbudet av film på dessa språk.

Språkvård

Som nämnts tidigare i denna rapport, se inledningen punkt 5, beslutade riksdagen i december 2005 om propositionen *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* (prop. 2005/06:2). Av de språkpolitiska målen framgår att alla ska ha rätt till språk, bl.a. att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Språkvårdande insatser är nödvändiga för att de nationella minoritetsspråken ska utvecklas och bevaras. Det handlar bl.a. om normering, standardisering och rådgivning. För att främja att de språkpolitiska målen uppnås har den statligt finansierade språkvården samordnats och tillförts nya resurser, vilket möjliggör utökade insatser för bl.a. de nationella minoritetsspråken. Språkvården – dvs. Svenska språknämndens, Sverigefinska språknämndens och Klarspråksgruppen i Regeringskansliet – inordnades den 1 juli 2006 i myndigheten Institutet för språk och folkminnen. Sammantaget har språkvården därmed förstärkts med 4,2 miljoner kronor från och med 2006 (varav 2 miljoner kronor innevarande år).

Genom den nya språkvårdsorganisationen har Institutet för språk och folkminnen fått i uppdrag att utveckla och främja vården av nationella minoritetsspråk. Institutet samlar också in, bevarar och forskar om dialekter, ortnamn, personnamn och folkminnen. Inom den nya organisationen ansvarar Språkrådet för arbetet med finska, romani chib och jiddisch, medan Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (Daum) svarar för meänkieli och samiska. Sametinget (Samisk språknämnd) har dock fortsatt ansvar för det samiska språkets språkvård. Vid Daum har nyligen anställts en språkvårdare i meänkieli, som tillträder den 3 september 2007. Språkvårdaren ska ansvara för dokumentation och information samt forskning och komplettering av Daum:s arkiv över meänkieli.

Som nu framgått ansvarar Institutet för språk och folkminnen sedan den 1 juli 2006 för språkvården av bl.a. romani chib. Såväl företrädare för de

romska organisationerna som Europarådet har påpekat bristen på läromedel i romani chib. En förutsättning för att Sverige ska kunna ta fram adekvat undervisningsmaterial på romani chib är att det finns ordböcker, skrivregelsamlingar, grammatikor m.m. Information om existensen av sådant material i Sverige saknas i dag. Mot bakgrund av detta har regeringen gett Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att genomföra en fördjupad studie av situationen för romani chib i Sverige. Inom ramen för uppdraget ska Institutet för språk och folkminnen

- kartlägga vilka varieteter av romani chib som talas i Sverige och i vilken omfattning respektive varietet används,
- undersöka huruvida det i Sverige eller i andra länder finns ordböcker, skrivregelsamlingar, grammatikor eller andra former av läromedel för de i Sverige talade varieteterna av romani chib samt
- lämna förslag på hur det fortsatta språkvårdsarbetet ska bedrivas för de i Sverige talade varieteterna av romani chib.

Uppdraget ska genomföras efter samråd med en referensgrupp av företrädare för romska organisationer som sätts samman av Institutet för språk och folkminnen. Uppdraget ska redovisas i februari 2008.

Den 8 februari 2007 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utarbeta ett förslag till språklag. Utredaren ska även överväga om det i en sådan språklag bör införas bestämmelser om bl.a. de nationella minoritetsspråken. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2007 och en eventuell lag kan träda i kraft tidigast 2009.

Arkiv

Arkivutredning som presenterade sitt slutbetänkande 2002 (*Arkiv för alla* SOU 2002:78) lämnade bl.a. förslag på insatser för att underlätta bevarandet av arkivmaterial från de nationella minoriteterna. Bland annat föreslogs att särskilda arkivinstitutioner skulle ges ansvar för respektive minoritetsspråk, att handlingar skulle digitaliseras och att medel som delas ut av Statens kulturråd skulle öronmärkas för dessa frågor. Regeringen tog 2005 ställning till utredningens förslag i en proposition (prop. 2004/05:124). Bedömningen var att det var mycket viktigt att säkra bevarandet av dokument på de nationella minoritetsspråken och att skapa jämlika förutsättningar för arkiv som de nationella minoriteterna självständigt kan vidareutveckla. Mot bakgrund av detta gavs Riksarkivet i uppdrag att utveckla arbetsformerna för samarbete med andra institutioner och organisationer om frågor som rör dokument på de nationella minoritetsspråken. Uppdraget skulle genomföras i samarbete med bl.a. representanter för de nationella minoriteterna. Dessutom tillkännagav regeringen att man skulle beakta de nationella minoritetsgrupperna vid förordnande av ledamöter i Nämnden för enskilda arkiv, Riksarkivets nämnd för samarbete med och stöd till enskilda arkivinstitutioner (som t.ex. Sverigefinländarnas arkiv).

Som en följd av uppdraget till Riskarkivet har ett nätverk av berörda kulturarvsinstitutioner, kulturcentra, organisationer och myndigheter skapats som en länk i det fortsatta arbetet. Riksarkivet har även genomfört en rad intervjuer och besök för att säkra kunskap om dokument på de aktuella språken och deras förvaring. På kort sikt ska arbetet fortsätta genom att nätverket konsolideras och kartläggningen av dokument fortsätter. En riksomfattande enkät planeras liksom en konferens med olika intressenter. På sikt planeras en utvärdering, sammanfattning av resultat och eventuellt förslag till en mer permanent ansvarsfördelning.

I sammanhanget ska också nämnas de ansträngningar som görs för att möjliggöra digitala leverenser med annorlunda teckenuppsättning. Riksarkivet förbereder sig för att kunna ta emot och hantera leverenser av digitalt material författat med annan teckenuppsättning än normalt, bl.a. på de officiella minoritetsspråken. Detta gäller t.ex. samiska.

Artikel 7.1.d – Underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i det offentliga och privata livet

Informationsinsatser

De närmaste åren efter riksdagsbeslutet om den svenska nationella minoritetspolitiken fokuserade Länsstyrelsen i Norrbottens län, berörda kommuner, regionala och lokala myndigheter samt minoritetsorganisationer på informationsinsatser i syfte att göra minoritetspolitiken och de rättigheter/skyldigheter som följer av minoritetsspråklagarna mer kända och att utöka utbudet av skriftlig information inom framförallt den lokala myndighetsnivån. Ett ytterligare led i den verksamheten var enkäter/utredningar för att få en bild över hur minoritetsspråken användes och vilka prioriteringar som borde göras.

Under 2004 tog Polisen tillsammans med Riksåklagaren fram en informationsbroschyr som riktar sig till den som har frihetsberövats på grund av misstanke om brott. Av den framgår bl.a. de rättigheter man har som frihetsberövad t.ex.

- rätt till försvarare,
- rätt till tolk om man inte behärskar svenska,
- rätt till hälso- och sjukvård vid behov,
- rätt till meddelande till närmast anhöriga, så snart det kan ske utan att det skadar utredningen samt
- rätt till kontakt med hemlandets konsulat om man är utländsk medborgare.

Förutom information om dessa rättigheter beskrivs i broschyren också den process som tar vid i samband med ett frihetsberövande.

Broschyren är översatt till bl.a. jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli.

Förlag om utvidgning av de språkliga förvaltningsområdena

Som en följd av att minoritetspolitiken infördes 2000, tillkom åtgärder inom en rad politikområden för att uppfylla de minoritetspolitiska målen. Bl.a. infördes vissa lättnader i grundskole- och gymnasieförordningarna för att underlätta för de nationella minoriteterna att få modersmålsundervisning. Andra exempel är att det inom kulturområdet öronmärktes vissa medel för de nationella minoriteternas kulturer (jfr. del II, artikel 7.1.c).

Som Europarådets expertkommittén känner till infördes ny lagstiftning till följd av minoritetspolitikens tillkomst. Den 1 april 2000 trädde två lagar i kraft om användningen av samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (1999:1175 och 1176). Dessa språklagar tillkom som en följd av Sveriges ratificering av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Språklagarna innebär en rätt att använda samiska, finska eller meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i ärenden som avser myndighetsutövning samt rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på något av de tre språken. Lagarnas tillämpning är begränsad till vissa geografiska områden, förvaltningsområden, som omfattar sju kommuner i Norrbotten. De kommuner som omfattas är Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Mot bakgrund av bl.a. synpunkter från sverigefinska intresseorganisationer, men även Europarådet, om att det finns språkliga behov även utanför det nuvarande finska förvaltningsområdet förordnade regeringen i januari 2004 en särskild utredare med uppgift att analysera förutsättningarna för att utvidga det finska förvaltningsområdet till att gälla även i Stockholm och Mälardalen.

Under arbetets gång väcktes frågan om det kritiska läget för det sydsamiska språket. Genom tilläggsdirektiv i februari 2005 fick utredaren även i uppdrag att analysera förutsättningarna att utvidga det samiska förvaltningsområdet till att gälla även i det sydsamiska området.

Utredningen antog namnet Utredningen om finska och sydsamiska språken. Utredaren redovisade sitt uppdrag genom ett delbetänkande i maj 2005, *Rätten till mitt språk – förstärkt minoritetsskydd* (SOU 2005:40) och genom ett slutbetänkande i februari 2006, *Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket* (SOU 2006:19).

Utredaren förslår bl.a. att förvaltningsområdet för finska utvidgas till att omfatta sammanlagt 53 kommuner i Stockholms- och Mälardalsregionen. För samiska språket föreslås förvaltningsområdet utvidgas till att omfatta även 20 kommuner i det sydsamiska området. Med det sydsamiska området avses de södra delarna av det traditionella samiska språkområdet som omfattar delar av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län.

De utvidgade förvaltningsområdena föreslås omfatta samma rättigheter som gäller för de nuvarande förvaltningsområdena, nämligen rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på finska respektive samiska samt rätt att använda finska respektive samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i ärenden som avser myndighetsutövning.

Kostnaderna för utvidgningen av förvaltningsområdena beräknas enligt utredaren uppgå till totalt 92,15 miljoner kronor per år under en fyraårig introduktionsfas (69,6 miljoner kronor för den finska utvidgningen och 22,55 miljoner kronor för den samiska).

Betänkandena har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inhämtande av kompletterande information

Luleå tekniska universitet har, på uppdrag av Länsstyrelsen i Norrbottens arbetsgrupp som även nämns under del I punkten 5 rekommendation 5, gjort en studie om den enskilde brukarens nyttjande av rättigheterna i lagarna om rätt att använda samiska, finska och meänkieli i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Studien visar att den egentliga ökningen av användandet av minoritetsspråken i kontakter med myndigheter och domstolar varit liten. De avgörande hindren enligt rapporten ligger i attityder och värderingar om språkanvändningen i kontakten mellan myndigheternas anställda och språkanvändaren. Lingvistiska, psykologiska och socioekonomiska faktorer har medfört att enskilda valt att använda svenska i kontakter med myndigheter. I studien föreslås att en mer samlad insats görs som berör fler språkdomäner än bara myndighetskontakter för att ge stöd åt minoriteterna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som utövar tillsyn över de särskilda språklagar som gäller inom förvaltningsområdena, redovisar sin uppföljning av de regionala åtgärderna årligen till regeringen. Av dessa redovisningar framgår att användningen av rätten till kontakt med myndigheterna inte nämnvärt har ökat sedan den ovan nämnda studien gjordes av Luleå tekniska universitet.

Inom ramen för utredningen om finska och sydsamiska språken gjordes en undersökning av sverigefinnars och samers behov av offentlig service. Av undersökningen framgår att de områden som anges som viktiga att få offentlig service på är skola, förskola, äldreomsorg och hälso- och sjukvård.

Nuvarande system med förvaltningsområden bygger på tanken att en nationell minoritet och dess språk är koncentrerat till ett visst geografiskt område och att förstärkt skydd ska ges språket i de området. Utredaren ifrågasätter om systemet med geografiskt avgränsade förvaltningsområden är en optimal lösning, eftersom den enskilde individens möjligheter att värna

om minoritetsspråket och kulturen är beroende av var i landet han eller hon lever. Utredaren menar att man på sikt borde överväga om modellen med förvaltningsområden borde kompletteras med rättigheter som knyts till individen och inte enbart till ett visst territorium, på motsvarande sätt som man gjort i t.ex. Finland.

I remissbehandlingen av förslagen från Utredningen om finska och samiska språken framkom att många kommuner och myndigheter varken var positiva eller negativa till förslaget om utvidgade förvaltningsområden. Däremot var de flesta eniga om att en full kostnadstäckning av förslagen måste bekostas av staten. Några remissinstanser, däribland Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och ett par kommuner, framförde att det kan finnas bättre alternativ än just systemet med förvaltningsområden. De synpunkter som framfördes var bl.a. att rättigheter borde knytas till individen och till viktiga samhällsfunktioner som särskilt berör enskilda.

Mot bakgrund av detta har Integrations- och jämställdhetsdepartementet under sommar 2007 initierat en utredning om det finns lämpliga alternativ till det nuvarande systemet med geografiskt avgränsade s.k. språkliga förvaltningsområden, inom vilka det finns en rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

I utredningen ingår att undersöka om det finns något alternativt system som ger enskilda förutsättningar att

- använda sitt minoritetsspråk i kontakter med myndigheter,
- erhålla plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på minoritetsspråket samt
- komma i åtnjutande av äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråket.

Utredaren ska

- analysera vad utvidgade förvaltningsområden för finska och samiska skulle ha för reell betydelse för sverigefinnars och samers möjligheter att utveckla och bevara sitt språk jämfört med alternativa modeller,
- väga nyttan av ett utvidgat förvaltningsområde mot de ekonomiska konsekvenserna,
- analysera om det är möjligt att tillgodose den enskildes rätt att använda sitt minoritetsspråk i kontakter med myndigheter genom redan befintlig lagstiftning inom olika områden,
- analysera om det går att komplettera befintlig lagstiftning inom olika serviceområden så att de nationella minoriteternas språkliga rättigheter bättre tillgodoses samt
- analysera eventuella negativa konsekvenser av att ersätta de geografiska förvaltningsområdena med alternativa modeller, och därvid särskilt beakta betydelsen av det symbol- och statushöjande värdet i nuvarande språklagstiftning har på minoritetsspråken.

Utgångspunkten för utredningen ska vara strävan efter ett system som lever upp till de nationella minoriteternas rätt att behålla och utveckla sitt språk på den privata och offentliga sammanhang, samtidigt som de ekonomiska konsekvenserna är rimliga i förhållande till nyttan av åtgärderna.

Situationen i de nordiska länderna och i viss mån övriga europeiska länder ska belysas samt tjäna som ett underlag för utredningen. Vidare ska samråd med företrädare för berörda nationella minoriteter, berörda myndigheter och Språklagsutredningen genomföras. Utredningen kommer att genomföras under hösten 2007.

Tillträde till massmedia

Det finns inget, varken i svensk lag eller i praxis, som hindrar nationella minoriteter att framställa eller använda några former av massmedier. Ingen åtskillnad görs mellan människor i de grundlagar som styr tryck- och yttrandefriheten. Var och en är fri att starta och driva medieföretag lika väl som att använda eller inte använda medier. Inte desto mindre har den svenska staten ansett det vara väsentligt att vidta lämpliga åtgärder för att underlätta tillträde och tillgång till massmedier för personer som tillhör nationella minoriteter.

Programföretagen i allmänhetens tjänst har ett stort ansvar för att beakta bl.a. de nationella minoriteternas behov. Av sändningstillstånden för public serviceföretagen – Sveriges Television (SVT), Sveriges Radio (SR) och Sveriges Utbildningsradio (UR) – har det sedan lång tid framgått och framgår alltjämt att verksamheten för språkliga och etniska minoriteter är ett prioriterat område. Enligt sändningstillstånden som gällde fram till 2002 intog samiska, finska och meänkieli en särställning i programverksamheten. Sedan 2002 har även romani chib haft en sådan särställning och programföretagen har också haft att ta hänsyn till att även jiddisch har status av minoritetsspråk. Regeringen beslutade i mars 2006 om propositionen *Viktigare än någonsin! Radio och TV i allmänhetens tjänst 2007–2012* (prop. 2005/06:112). Där anges de övergripande riktlinjer som gäller för SVT, SR och UR under nuvarande tillståndsperiod 2007–2009. Enligt sändningstillstånden för nuvarande period ska företagen beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Verksamheten ska vara ett prioriterat område och tillgängligheten ska förbättras. Minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib ska inta en särställning. Vidare ska programföretagen ha en dialog med de berörda grupperna. Angående jiddisch angavs i prop. 2005/06:112 att de jiddischtalande i Sverige i dag är för få för att motivera att gruppen får en särställning i programföretagens programutbud, men att programföretagen bör ta hänsyn till att jiddisch har status som minoritetsspråk i Sverige.

Radio- och TV-sändningar på minoritetsspråk

Det är upp till programföretagen att inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utforma sin programverksamhet. Sveriges Television (SVT) sänder olika program på romani chib, samiska, finska och meänkieli. Under 2005 sändes program på romani chib i form av två egenproducerade dokumentärer. Under 2006 sände SVT inte några program på romani chib.

Sveriges Radio (SR) sände under 2006 rikstäckande program på tolv olika språk, varav fyra var på nationella minoritetsspråk.

Under 2006 sände SR 165 timmar på romani chib vilket var en ökning från 2005 SR sända 120 timmar på romani chib. SR:s sändningar på romani chib under 2005 bestod dels av ett halvtimmeslångt magasinprogram som behandlar vardagsfrågor för romer i Sverige, dels av ett nyhets- och aktualitetsmagasin som innehåller samhällsinformation och bevakning av romsk kultur.

SR har även sänt program om och med jiddischtalande.

För information om TV och radiosändningar på samiska, finska respektive meänkieli se del III artikel 11 för respektive språk.

Tillgänglighet inom informationstekniken

IT-tekniken har betydelse inte bara för majoritetsbefolkningen utan även för de nationella minoriteterna. Ett problem för den samiska gruppen har varit att det inte funnits stöd för språket i databehandlingen. Av den anledningen har de nordiska sameministrarna och sametingspresidenterna tillskrivit IT-industrin för att få till stånd en ändring. Hittills har det resulterat i att det fr.o.m. 2004 finns stöd för samiska språket i den senaste versionen av Windows. Fortsatta insatser görs på området bl.a. för att uppmärksamma myndigheterna om denna möjlighet. Det nordiska arbetet har också medfört att det finns stöd för det samiska språket i den nya europeiska telecomstandarden för mobiltelefoner. Förutsatt att mobilindustrin tillämpar standarden finns möjlighet att sända och ta emot textmeddelanden s.k. sms på samiska.

Äldreomsorg

Enligt lag har äldre som talar finska eller meänkieli rätt att få äldreomsorg helt eller delvis på finska eller meänkieli inom förvaltningsområdet för finska och meänkieli, vilket omfattar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.⁴ Detsamma gäller för samiska vars förvaltningsområdet utgörs

---

⁴ SFS 1999:1175 och 1176.

av Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna. Utöver detta ska behoven hos äldre som tillhör de nationella minoriteterna beaktas i hela landet.

Sveriges Kommuner och Landsting genomförde våren 2006 en enkätundersökning med bl.a. frågor om kommunerna ger vård och omsorg på språk för nationella minoriteterna i Sverige. Sammanlagt 281 av landets 290 kommuner besvarade enkäten. Redovisningen visar att vård och omsorg på något nationellt minoritetsspråk ges när det gäller *romani chib*: sju kommuner, *meänkieli*: sju kommuner, *samiska*: fyra kommuner, *jiddisch*: tre kommuner och *finska*, 70 kommuner.

Artikel 7.1.e – samarbete mellan talare av samma språk och andra språk

Ansökningar som involverar flera grupper som talar något av de nationella minoritetsspråken har ofta förekommit bland de projekt som stötts av Kulturrådet. Särskilt viktigt ur denna aspekt är dock främst SWEBLUL, Sveriges nationella kommitté för EBLUL, Europeiska byrån för mindre använda språk, som också konsulteras i frågor som rör bl.a. kulturstöd. SWEBLUL är en sammanslutning som representerar samtliga fem nationella minoriteter i Sverige. SWEBLUL är engagerad i frågor som rör samtliga nationella minoritetsspråk i Sverige och är därför på grund av det gemensamma intresset en tillgång för samtliga grupper. SWEBLUL har vid olika tillfällen beviljats medel från Statens kulturråd, bl.a. 200 000 tillsammans med Sametinget för informationsinsatser 2005 och 100 000 för samma uppgift 2006. Både tidigare och innevarande år har man dessutom fått pengar för sångtävlingar där deltagarna uppträder på olika minoritetsspråk. Organisationen har ett roterande ordförandeskap och dess administration sköts av en arbetsgrupp. SWEBLUL deltar också vid vissa av de samrådsmöten som regeringen har med representanter för de nationella minoriteternas organisationer.

Vid institutionen för finsk-ugriska språk, Uppsala universitet, bedrivs utbildning och forskning i bl.a. samiska och finska. Vid Uppsala universitet ges en forskarutbildning i finsk-ugriska språk, den enda i sitt slag. Genom att rekrytera studenter från grundutbildningarna i estniska, finska, samiska och ungerska till en enda forskarutbildning i finsk-ugriska språk har man lyckats skapa en förhållandevis stor kritisk och kreativ forskningsmiljö. Enligt beslut från Högskoleverket har Uppsala universitet tillstånd att få utfärda kandidat- och magisterexamen i finska.

Genom de nationella minoriteternas riksorganisationer kan representanter för de nationella minoriteterna träffas och utbyta erfarenheter. Dessa möten är delvis möjliga på grund av finansiellt stöd från kommuner men också från regeringen.

För ytterligare information om kulturbidrag och fördelningen av dessa samt regeringens stöd till de nationella minoriteternas organisationer se del II, artikel 7.1.c.

Artikel 7.1.f – Undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer

Rätten att lära sig sitt minoritetsspråk m.m.

Skolverket har till ansvar att följa upp, utvärdera och utöva tillsyn på en nationell nivå. Myndigheten för skolutveckling har bl.a. till uppgift att i nära samarbete med kommuner och stödja lokalt arbete för ökad kvalitet och förbättrad inlärningsmiljö.

Undervisning och studier i landsdels- eller minoritetsspråk tillhandahålls på alla nivåer inom det svenska utbildningssystemet. Det finns bl.a. möjlighet att få modersmålsundervisning för elever som har jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkili som modersmål i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan.

Europarådet har i sin rapport om Sverige efterfrågat statistik rörande modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken. Inledningsvis vill Sverige framföra att Skolverket arbetar med att förbättra kvaliteten på statistikinsamlingen för modersmålsundervisningen så att den även ska omfatta information om de nationella minoritetsspråken. Det Sverige dock kan ge information om för närvarande är följande. För förskolan finns ingen statistik över modersmålsundervisning uppdelat på språk. Under läsåret 2006/07 var 148 674 elever i grundsskolan berättigade till modersmålsundervisning (detta gäller all modersmålsundervisning och inte enbart i de nationella minoritetsspråken). Av dessa erhöll 83 042 elever (55,9%) modersmålsundervisning. För grundskolan samlar Skolverket in uppgifter om modersmålsundervisning uppdelat på de tio största språken. Skolverket har dock i en rapport (2005:272) redovisat hur undervisningen fördelade sig för de nationella minoritetsspråken under läsåret 2004/2005 enligt följande.

	Antal berättigade elever	Antal deltagande elever
Finska	9 992	41 %
Meänkieli	1 190	41 %
Samiska	637	63 %
Romani	1 208	25 %
Jiddisch	8	100 %

Förskolan

I propositionen *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11) lyfte regeringen fram den mångkulturella förskolan. Regeringen har förändrat förskolans läroplan (Lpfö 98), på så sätt att förskolan ska sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Vidare har regeringen tydliggjort att förordningen (1991:978) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel också ska användas för läromedel för modersmålsstöd i förskolan.

Inom de språkliga förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli tillhandahålls förskoleverksamhet helt eller delvis på dessa språk.

Romsk förskola

I april 2006 öppnade en ny förskola för romska barn i Malmö. Det är Romska ungdomsförbundet som står bakom satsningen och syftet är att förbereda romska barn bättre för skolstarten eftersom många romska elever går ut grundskolan utan godkända betyg. Ytterligare en förskola för romska barn, och som drivs av romska kvinnor som ett personalkooperativ, finns sedan några år tillbaka i Göteborg.

Den nya förskolan har en romsk profil, men drivs utifrån de riktlinjer som finns och med den läroplan som gäller för alla förskolor. Fokus ligger på det svenska språket och att ge grundläggande förkunskaper i romani chib, men också på att lära ut om den romska kulturen. Bland personalen finns både romer och svenskar.

Verksamheten omfattar initialt 15 platser. Avsikten har varit att börja i liten skala och bygga ut antalet platser efterhand.

Grundskola

Modersmålsundervisning i grundskolan regleras i 2 kap. 9–14 §§ grundskoleförordningen (1994:1194). En elev har rätt till undervisning i modersmål om en eller båda vårdnadshavare har annat språk än svenska som modersmål och om språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven. Lagstiftningen kräver också att eleven har grundläggande kunskaper i språket. Särskilt fördelaktiga regler gäller dock för modersmålsundervisning i romani chib, samiska och meänkieli. De elever som har något av dessa språk som sitt modersmål har rätt till modersmålsundervisning i dessa språk även om språket inte utgör dagligt umgängesspråk i hemmet. En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om det finns en lämplig lärare. Vidare ska minst fem elever i kommunen önska undervisning i språket. Kravet på minsta elevantal gäller dock inte för romani chib, samiska och meänkieli. I regeringens budgetproposition för 2008 (prop. 2007/08:1 Budget proposition för 2008) har dock regeringen föreslagit att reglerna för modersmålsundervisning ska ändras för finska och

judisch så att de blir de samma som för romani chib, samisak och meänkieli. Budget propositionen måste dock bli beslutad av Riksdagen.

Modersmålsundervisning kan anordnas som språkval, elevens val, skolans val eller utanför timplanebunden tid. Modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev, med undantag för romska elever som kommer från utlandet eller är finska romer dessa kan få modersmålsundervisning i två språk om det finns särskilda skäl. Modersmålsundervisning utanför timplanebunden tid kan begränsas till högst sju läsår om inte eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning. Denna begränsning gäller dock inte för samiska, tornedalsfinska eller finska elever.

Tvåspråkig undervisning

För elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får en kommun enligt 2 kap. 7 § grundskoleförordningen (1994:1194) anordna delar av undervisningen i årskurserna 1–6 på umgängesspråket. Enligt förordningen (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan gäller att en kommun får anordna försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning även i årskurserna 7–9. Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket.

Regeringen har 2003 inrättat en försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolans högre årskurser. För elever i årskurserna 7–9 som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får delar av undervisningen anordnas på umgängesspråket. Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket och undervisningen ska planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden. Inom denna verksamhet finns verksamheter på finska, romani chib och samiska. Försöksverksamheten har förlängts och pågår fram till den 1 juli 2009. Myndigheten för skolutveckling ska utvärdera försöksverksamheten.

Studiehandledning

En elev ska enligt 5 kap. 2 § grundskoleförordningen (1994:1194) få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det.

Fristående skolor

Skyldigheten att erbjuda modersmålsundervisning är avseende fristående grundskolor reglerat i 1 kap. 5 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Där anges att vid skolorna ska de bestämmelser om modersmålsundervisning som gäller för motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet tillämpas. Detta innebär att en fristående grundskola är skyldig att tillhandahålla modersmålsundervisning på samma sätt som en kommun är skyldig att tillhandahålla sådan undervisning inom grundskolan. Av 1 kap. 5 § andra stycket framgår vidare att modersmålsundervisningen

kan anordnas antingen vid den fristående skolan eller genom att avtal träffas med annan anordnare. Motsvarande bestämmelser om fristående gymnasieskolors skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning återfinns i 2 kap. 7 § förordningen om fristående skolor som hänvisar till bestämmelserna om modersmålsundervisning som gäller för motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet.

Regeringen är positivt inställd till att fristående skolor bildas. Fristående skolor finansieras med offentliga medel och kan ha inriktning mot nationella minoritetsspråk.

Slutbetyg

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 1997:29) om utformningen av slutbetyg i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan har ändrats genom ändringsförordning (SKOLFS 2002:18). Där framgår bl.a. att vid moderna språk och modersmål ska anges vilket språk eleven läst. Om en elev fått betyg i fler än två moderna språk kan sådant betyg antecknas sist i ämnesuppräknningen. Det ska då anges dels om betyget erhållits enligt mål/betygskriterier inom ramen för elevens val eller enligt mål/betygskriterier inom ramen för språkval, dels vilket språk eleven fått betyg i.

Gymnasieskolan

I 5 kap. 7–13 §§ gymnasieförordningen (1992:394) finns bestämmelser om modersmålsundervisning i gymnasieskolan. Reglerna och de undantag som gäller de nationella minoriteterna är de samma som i grundskoleförordningen, enda skillnaden är att det för en gymnasieelev krävs goda i stället för grundläggande kunskaper i modersmålet för att berättigas undervisning. I gymnasieskolan kan modersmålsundervisning anordnas som individuellt val, utökat program eller som ersättning för annat språk än svenska och engelska. Dessa regler gäller för såväl studieinriktade som yrkesinriktade nationella program inom gymnasieskolan.

Vuxenutbildning

Enligt skollag ska kommunerna erbjuda kommunal vuxenutbildning (komvux). De ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov. Varje kommun ska informera om möjligheterna till vuxenutbildning och verka för att vuxna deltar i sådan utbildning. De som önskar lära sig ett landsdels- eller minoritetsspråk kan efterfråga en sådan kurs hos kommunen.

Vid folkhögskolor och studieförbund bedrivs utbildning i företrädesvis samiska, finska och mänikei. Undervisning i samiska sker även vid Samernas utbildningscentrum.

Tillträde till högre utbildning

Vuxna som uppfyller behörighetskraven för att studera på högskolenivå har möjlighet att studera språk. Detta underlättas av att ett flertal lärosäten i dag gör det möjligt att studera både på distans och på deltid.

För att främja lika möjligheter till utbildning arbetar regeringen målmedvetet med att motverka etnisk och social snedrekrytering till högskolor bl.a. finns förbud mot diskriminering i lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan.

I propositionen *Den öppna högskolan* (prop. 2001/02:15, bet. 2001/02:UbU4, rskr. 2001/02:98) presenterade regeringen en rad förslag och bedömningar för att förbättra lärosätenas arbete med breddad rekrytering och underlätta övergången från gymnasieskolan och vuxenutbildningen till högskolan. Som en följd av dessa förslag infördes en ny bestämmelse i 1 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) om att universitet och högskolor aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan. En av regeringen tillsatt rekryteringsdelegation har under perioden 2002–2004 arbetat med att stimulera rekryteringsaktiviteter vid universitet och högskolor och 120 miljoner kronor har anvisats för detta ändamål.

I propositionen *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162, bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160) presenterades regeringens åtgärder för ett fortsatt arbete med breddad rekrytering. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet har sedan den 15 januari 2006 fått nytt namn – Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning – och utvidgade uppgifter att stödja universitet och högskolor i deras arbete med breddad rekrytering och pedagogisk utveckling.

För ytterligare information om studier av landsdels- eller minoritetsspråk på universitets- och högskolenivå se nedan del II artikel 7.1.h.

Webbplatsen Tema Modersmål

Myndigheten för skolutveckling är en av de två sektorsmyndigheterna på skolområdet. Myndigheten stödjer kommuners och skolors arbete för ökad kvalitet och bättre resultat. Ansvaret för genomförande och resultat är decentraliserat till lokala huvudmän. För att öka kvaliteten och måluppfyllelsen i utbildningssystemets alla delar satsar staten resurser på att stimulera lokal skolutveckling. Skolledare, lärare och skolchefer verksamma i förskoleverksamhet, skola och vuxenutbildning är myndighetens främsta målgrupper.

Myndighetens arbete när det gäller de nationella minoriteterna sker framför allt genom webbplatsen Tema Modersmål. Regeringen har under åren 2000–2005 satsat 10 miljoner kronor på uppbyggnad och utveckling av

webbplatsen. Webbplatsen är utformad som en resurs för de som arbetar inom barnomsorg och skola men är också till för alla som är intresserade av modersmålsstöd, modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål. Den innehåller information och verktyg för kommunikation när det gäller modersmål och omfattar drygt 30 modersmål, däribland alla fem nationella minoritetsspråk. Arbetet med webbplatsen har varit utlagt till ett 100-tal språkredaktörer i 15 kommuner och organisationer. Webbplatsen drivs av aktiva modersmåls lärare. Utöver att producera pedagogiskt användbart material arrangerar redaktörerna för webbplatsen nationella konferenser för pedagoger inom de olika minoritetsspråken. Ambitionen är att lyfta fram bra pedagogiska resurser och goda tillfällen till möten.

Vad gäller de nationella minoritetsspråken har myndigheten samarbetat med Sameskolstyrelsen kring tre *samiska* språkvarieteter och även samlat lärare i samiska till kompetensutveckling. Den samiska arbetsgruppen var värdar vid konferensen för redaktörerna i Abisko hösten 2007. Arbetet med *jiddisch* har utvecklats i samarbete med Judiska Centralrådet i Sverige. Ansvaret för *finska* har varit utlagt på Språkcentrum i Stockholms kommun och Trollhättans kommun har svarat för *romani chib*. Insatserna för romer har, förutom webbplatsen Tema Modersmål, bestått av stöd till utveckling av lexikon och läromedel på fem varianter av romani chib för olika åldersgrupper. Förhoppningen är att det lexikon som tagits fram på varieteten arli ska kunna tryckas under hösten 2007. Myndigheten har när det gäller romani chib även samarbetat med Utbildningsstyrelsen i Finland och Europarådet. När det gäller *meänkieli* är stödfunktionen för webbplatsen Tema Modersmåls i Pajala. Det bör också nämnas att under 2003 genomfördes i Sverige den första konferensen någonsin på meänkieli. Syftet med konferensen var att bygga nätverk för meänkieli arbetet i förskola och skola samt att bland pedagoger väcka ett intresse för den då nyskapade webbplatsen Tema modersmål. Därefter har flera konferenser om och på meänkieli genomförts i Pajala.

Via webbplatsen Tema Modersmål har myndigheten under året vidareutvecklat den försöksverksamhet som startade hösten 2004 med modersmålsundervisning delvis på distans. Under 2005 och 2006 har Myndigheten för skolutveckling genomfört en pilotverksamhet med modersmålsundervisning delvis på distans bl.a. för samiska. Även Samernas utbildningscentrum har erbjudit fjärrundervisning i samiska för några elever. Vidareutveckling av fjärrundervisning i samiska kommer att kunna ske genom utbildningscentret, främst för gymnasieelever och för vuxna. Hösten 2006 påbörjar myndigheten i samarbete med "Sofia distans" utveckling av Internetbaserade kurspaket för elever i årskurs 6–9 i grundskolan i finska, jiddisch, meänkieli och tre varieteter av romani chib. Kurserna är färdiga för introduktion hösten 2007.

Lärarytutbildning och kompetensutveckling av lärare

Som även nämndes i Sveriges andra rapport rörande genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk möjliggör högskoleförordningen (1993:100) för universitet och högskolor att lärarstudenterna får utbildning om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken.

Lärarytutbildning

Lärarytutbildningen är flexibelt utformad på följande vis. I examensordningen, bilaga 2 högskoleförordningen (1993:100), finns en examensbeskrivning för lärarexamen. Utifrån denna examensbeskrivning och övrigt regelverk utvecklar lärosätena egna utbildnings- och kursplaner. Detta innebär att så länge utbildningen uppfyller de krav som ställs i examensbeskrivningen kan den variera från ett lärosäte till ett annat.

Ett vanligt upplägg är att ha ett lärarprogram med s.k. öppen ingång vilket innebär att studenterna kan välja inriktning (nivå i skolan, ämneskompetens mm) när de redan har påbörjat sina studier vid lärarprogrammet. Det förekommer även att lärarprogram från början har en tydlig inriktning mot tidigare år eller mot vissa ämnen. Vidare är det också vanligt att studenter studerar vid fristående kurser och sedan kompletterar med pedagogiska kurser i syfte att få en lärarexamen. Denna struktur ger stora möjligheter att välja specialisering och inriktning enligt studenternas önskemål. Detta innebär att denna inbyggda flexibiliteten medför vissa mätproblem för att få information om antal studenter som avser att avlägga lärarexamen samt vilken inriktning lärarexamina kommer att ha. Det är även möjligt att erbjuda lärarytutbildning på distans.

Reglerna som gäller för högskoleutbildning säkerställer att de studenter som utexamineras har de kunskaper som krävs för att uppfylla målen i läroplanen som regeringen beslutat. Enligt Skolverkets rapport från 2005 (2005:272) hade 5 av 18 lärarytutbildningar obligatoriska kurser i de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. Sju lärarytutbildningar erbjöd valbara kurser de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

Luleå tekniska universitet försöker, i samverkan med andra lärosäten, få fler sökanden till bl.a. dessa kurser samt öka studenternas prestationsgrad.

Det är även möjligt att erbjuda lärarytutbildning på distans. Vidare är lärosätena fria att samverka med varandra på det sättet som de bedömer lämpligt.

Söktrycket till högre utbildningen inklusive lärarytutbildningen har sjunkit generellt sätt 2007. Situationen varierar beroende på ämnen eller lärosäten.

I övrigt kan man anföra när det gäller högskoleutbildning att lärosätena har enligt högskolelagen (1992:1434) i uppdrag att informera om sin verksamhet vilket inbegriper att rekrytera studenter.

Resurstilldelningssystemet till universitet och högskolor ger ett incitament till att rekrytera studenter: utan studenter får inte lärosätet någon ersättning för sina kostnader på grund- och avancerad nivå. Detta gäller i än större utsträckning för kurser såsom lärarutbildning i samiska som Luleå tekniska universitet har ett särskilt åtagande att anordna och som därmed innebär att Luleå tekniska universitet måste upprätthålla lärarkompetens m.m. för att leva upp till de kvalitetskrav som ställs för högre utbildning och som Högskoleverket regelbundet utvärderar. Med andra ord har Luleå tekniska universitet en permanent kostnad vad avser denna lärarutbildning och behöver få studenter för att täcka kostnaden.

För ytterligare information om lärarutbildning i samiska, finska respektive meänkieli se del III, artikel 8.1.h avseende samiska.

Tvåspråkiga pedagoger m.m.

Inför läsåret 2006/2007 erbjöd Myndigheten för skolutveckling möjlighet att söka ett stimulansbidrag (150 000 kronor/verksamhet) för kommuner/skolor som anordnar undervisning på modersmål i olika ämnen alternativt låter modersmålstalande kompanjonlärare arbeta parallellt med klasslärare/ämneslärare. Dessa tvåspråkiga pedagoger ska inom ramen för sin anställning även beredas möjlighet till studier på universitet (minst 20 högskolepoäng). Förhoppningen är att kommunerna vill ta tillvara denna möjlighet och exempelvis anlita romsk personal.

På uppdrag från Skolverket utarbetade Malmö högskola 2002 ett förslag till en pedagogisk utbildning för arbete med främst romska barn och elever (120 högskolepoäng vilket motsvarar en tvåårig högskoleutbildning). Efter avslutad utbildning skulle studenten ges behörighet som "pedagogassistent". Denna utbildning har tyvärr inte kommit till stånd på grund av att det inte funnits sökanden. Erbjudandet finns dock fortfarande kvar.

Kompetensutveckling m.m.

Skolverket och Myndigheten för skolutveckling har under 2001–2003 respektive 2005 och 2006 berett möjlighet för personal i förskola och grundskola att delta i högskolekursen *Att undervisa flerspråkiga barn och elever i de lägre åldrarna* (5 respektive 10 poäng). Till den första omgången inbjöds kommuner i norra Sverige att skicka personal som arbetar med finska, meänkieli och samiska.

Lärare som undervisar i minoritetsspråken inbjuds årligen till ett par dagars kompetensutveckling i sina respektive språk. Så har skett i samiska, finska och meänkieli och under 2006 kommer även sådana dagar anordnas för romsk personal. Den 14 maj 2007 hölls en konferens i Göteborg för

modersmållärare i romani chib. Till konferensen bjöds även läromedelsförfattare in.

Under januari 2007 arrangerade Romskt Kulturcentrum (RKC) i Stockholm en språkkonferens vid vilken bl.a. myndigheten för skolutveckling medverkade.

På webbplatsen Tema Modersmål har ett ”medieförråd” utvecklats med texter, bilder och ljud. En inventering av pedagogiskt material på sydsamiska har genomförts, liksom en kartläggning av aktuell forskning kring hur föräldrar kan stödja sina barns språkutveckling när modersmålet är i minoritetssituation. Kartläggningen har resulterat i en text som riktas till föräldrar och pedagoger i förskola, förskoleklass och de tidigare åren i grundskolan. En s.k. språkbadsvecka har anordnats för elever, föräldrar och lärare med fokus på språkinläring i samiska. Möten för sydsamiska lärare och förskolepersonal har anordnats vid tre tillfällen bl.a. i samverkan med Norska sydsamiska organisationer. Myndigheten har utbetalat 1 miljon kronor till Sameskolstyrelsen för att genomföra uppdraget.

För modersmållärare i finska har Myndigheten för skolutveckling bl.a. tagit fram en webbaserad kurs.

Läromedel

Ansvar för läromedel ligger på kommunerna som huvudman för skolorna i sina respektive kommuner. Myndigheten för skolutveckling stödjer däremot framtagandet av läromedel på minoritetsspråken. I stället för att stödja utveckling av traditionella tryckta läromedel satsar Myndigheten för skolutveckling i första hand på att utveckla webbplatsen Tema Modersmål. Här finns ökade möjligheter att erbjuda både text-, bild- och ljudmaterial för undervisningen. Webbplatsen har också på ett radikalt sätt förbättrat tillgången till material för undervisning i och på minoritetsspråken.

Myndigheten har givits ett särskilt stöd på 1,5 miljoner kronor för att stödja utveckling och produktion av sydsamiska läromedel. Regeringen har 2006 givit Samiskt utbildningscentrum en miljon kronor till en särskild satsning för att utveckla och producera läromedel på sydsamiska för vuxna. Därutöver har bild- och ljudordlista i Lexin översatts till de tre samiska varianterna. En sydsamisk ordbok har färdigställts och ordförrådet i EU-projektet Sapmi har gjorts tillgängligt bl.a. på webbplatsen Tema Modersmål. För romer finns dock ett stort behov av tryckt material. Myndigheten stöder därför utveckling av sådana läromedel på olika varieteter av romani chib. Initiativet till de material som producerats kommer med något undantag från romerna själva, bl.a. har sagoböcker som ”Aja baja Alfons Åberg”, ”Totte bakar” och ”Hinkar, spadar, kattor” översatts till varieteteten arli och används i modersmålsundervisning tillsammans med en CD som innehåller sagorna

inlästa på arli. Under våren 2007 har även en lärobok i varieteten svensk romani tagits fram.

Länsstyrelsen har under åren haft kontakt med/samverkat med regionala företrädare för Skolverket, Myndigheten för skolutveckling, Sameskolstyrelsen bl.a. i frågor om utveckling av läromedel i samiska och meänkieli.

För information om läromedel för vuxna på sydsamiska se del III, artikel 8.1.f.iii.

Rapporter rörande nationella minoriteter och utbildning

Utbildningssituationen för de nationella minoriteterna

Regeringen gav i november 2004 Statens skolverk i uppdrag göra en förnyad kartläggning av utbildningssituationen för de nationella minoriteterna för att få en tydlig och aktuell bild av hur den samlade situationen för minoriteterna såg ut och vilka ytterligare insatser som skulle kunna behövas på området. Skolverket redovisade uppdraget i oktober 2005 (rapport 2005:498). Skolverket konstaterade brister i dagens utbildningssituation för de nationella minoriteterna och lämnade förslag till åtgärder för att förbättra situationen.

Skolverkets förslag innebär i huvudsak ändringar i regelverket för undervisningen i modersmål samt behov av informationsinsatser. Förslagen förutsätter också en ökad medvetenhet hos kommunerna om deras ansvar för de nationella minoriteternas undervisningssituation och för anordnande av undervisning i modersmålet.

Skolverket föreslår ändringar i de statliga bestämmelserna för undervisning i modersmål så att

- alla fem nationella minoriteterna erbjuds undervisning i språket även om språket inte utgör dagligt umgängesspråk eller om eleverna inte har grundläggande kunskaper i språket, och att
- samtliga fem nationella minoriteter erbjuds undervisning i minoritetsspråken även om antalet elever är mindre än fem.

Skolverket föreslog vidare att regeringen borde överväga en särskild bestämmelse för de nationella minoritetsspråken i grundskole- och gymnasieförordningen, vilket skulle vara ett sätt att positivt markera just minoritetsspråken. Regeringen har härefter uppdragit åt Skolverket att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av förslagen. Skolverket redovisade uppdraget i april 2006 och underlaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Skolverket har också lämnat förslag till hur kommunerna kan förbättra villkoren för undervisningssituationen på de nationella

minoritetsspråken, vilket kommunicerats till kommunerna genom Skolverkets rapport.

Situationen för romer i den svenska skolan

I december 2005 gav regeringen Skolverket i uppdrag att genomföra en fördjupad studie av situationen för romer i den svenska skolan. Under våren 2007 redovisade Skolverket i en rapport som publicerats (rapport 292:2007). Rapporten har tagits fram i nära samarbete med romska representanter, som varit anställda experter i projektet. Skolverket hävdade i rapporten bl.a. att kommunerna måste intensifiera sin uppsökande verksamhet och finna attraktiva lösningar på förskoleverksamhet för romska barn i samarbete med deras föräldrar. Vidare såg verket behov av att hävda elevernas skolplikt och rätt till skola på flera sätt, bl.a. genom uppsökande arbete och noggrann uppföljning av elevers frånvaro. Verket kommer också att följa upp lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i syfte att hävda vikten av en trygg skolmiljö. Insatser i kommunerna för att höja andelen romska elever som utnyttjar modersmålsundervisning bör vidtas, enligt Skolverket. I rapporten har Skolverket också framhållit vikten av insatser i kommunerna för att höja andelen elever som utnyttjar modersmålsundervisningen. Inom Regeringskansliet pågår beredning av vissa av förslagen som Skolverket lämnade i rapporten.

Skolverket arbetar för närvarande med att förbättra statistiken i antalet deltagande i romani chib, så att flera dialekter ska kunna rapporteras. För närvarande finns statistik gällande kalderari/lovara och kalé, men inte arli. Verket har också konstaterat att särskilda stödinsatser många gånger krävs för att förbättra romska skolbarns skolgång. Dit hör anställande av särskilda assistenter, s.k. brobyggare som är av romskt ursprung.

Artikel 7.1.g – Möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar;

Språkpolitiska målen

Som nämnts tidigare i denna rapport, se inledningen punkt 5 och del I artikel 7.1.c, har alla enligt de språkpolitiska målen rätt att lära sig främmande språk.

Utbildning i förskola, grundskola och gymnasieskola

För information se del II, artikel 7.1.f.

Vuxenutbildning

Språkkurser i nationella minoritetsspråk tillhandahålls genom studieförbund som erhåller statsbidrag för sina verksamheter.

För ytterligare information om vuxenutbildning se del II, artikel 7.1.f samt för samiska se del III, artikel 8 avseende samiska.

Universitet och högskolor

Det finns kurser i samiska, finska och meänkieli på universitets- och högskolenivå. Studierna är öppna för alla sökanden som är behöriga. Vidare har regeringen vidtagit åtgärder vad avser romani chib och jiddisch i och med att två lärosäten har fått i uppdrag att utveckla och bygga upp utbildning inom romani chib och jiddisch. Det är dock fortfarande för tidigt för att kunna säga när utbildning kommer att bedrivas.

För ytterligare information se del II, artikel 7.1.h.

För ytterligare information rörande landsdelsspråken se del III artikel 8 för respektive språk.

Artikel 7.1.h – Främjande av studier och forskning i landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Vetenskapsrådet gavs 2002 i regeringsuppdrag att stödja forskning inom småspråk, dit de nationella minoritetsspråken hör, i syfte att samla fragmenterade resurser till större och mer slagkraftiga forskningsmiljöer. Vetenskapsrådet samrådde med lärosätena om hur satsningen bäst kunde skapa långsiktiga förutsättningar att mobilisera resurser och bedriva högklassig forskning inom områdena ifråga. I flera fall innebar det att flera små institutioner för olika småspråk vid samma universitet slogs samman för att skapa större institutioner som omfattade flera likartade språk.

Inom ramen för satsningen har 25 miljoner kronor fördelats under perioden 2002–2005 till ett antal lärosäten för forskning och utveckling av forskningsmiljöer i småspråk. Bl.a. beviljades Stockholms universitet 4,5 mnkr för särskilda satsningar i finska och Umeå universitet omkring 6 mnkr för satsningar i samiska. Medlen som fördelades via Vetenskapsrådets var ett omstrukturerings- och startbidrag under en begränsad tidsperiod, medan universiteten tagit ansvar för att långsiktigt driva vidare de nyskapade forsknings- och undervisningsmiljöerna.

Lunds universitet och Linköpings universitet har i regleringsbrevet för 2007 fått i uppdrag att utveckla och bygga upp utbildning inom minoritetsspråk som det inte tidigare bedrivits utbildning i på högskolenivå dvs. jiddisch och romani chib. Lunds universitet har fått ansvaret för jiddisch och Linköpings universitet har fått ansvaret för romani chib. Varje lärosäte tilldelas 1,5 miljoner kronor per år under tre år för denna utveckling. För att utveckla dessa utbildningar behöver varje lärosäte rekrytera lärare, forskare samt utveckla kurs- och utbildningsplaner mm. I och med att de ovannämnda

medlen började tilldelas i januari 2007 har tiden varit för knapp för att kurser redan ska kunna sökas och studeras i höst.

Högskoleutbildning i finska, samiska och meänkieli bedrivs sedan tidigare på campus och ibland på distans. Lärosätena försöker ofta visa på stor flexibilitet (utbildning på distans, utbildning på deltid) för att underlätta för studenter som visar intresse för språkstudierna. Sedan tidigare finns det kurser i romsk kultur vid Uppsala universitet.

Vid Luleå tekniska universitet finns en två årig yrkesutbildning om de nationella minoriteternas kulturer. Det finns en viss profilering på de tre största minoriteterna i norra Sverige dvs. samer, sverigefinnar och tornedalingar. Vidare bedrivs forskning om bl.a. de nationella minoriteterna vid Uppsala universitet, Stockholms universitet och Malmö högskola.

Sedan en tid tillbaka finns vid Uppsala universitet ett Forum för nationella minoriteter i Sverige (NAMIS). NAMIS mål är att samla information och forskning om de nationella minoriteterna och deras språk samt sprida denna information via seminarier och kurser.

Under 2000 grundades Paideia, Europeiska Institutet för Judiska studier i Sverige, med hjälp av statliga medel (40 miljoner kronor via Riksbankens Jubileumsfond). Paideia erbjuder studier i judisk historia, religion och andra ämnen bl.a. en ettårig utbildning som även tar emot studenter från andra länder. Paidea har ett samarbete med bl.a. the Shalom Hartman Institute of Advanced Jewish Research i Jerusalem.

För vidare information om språkstudier och forskning i landsdelsspråken samt Vetenskapsrådets finansiella stöd se del III artikel 8.1.e.iii avseende respektive språk.

Artikel 7.1.i – Främjande av transnationellt utbyte

Transnationellt utbyte och samarbete som rör samtliga nationella minoritetsspråk

Alla nordiska länder – Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige – har slutit avtal om samarbete på det kulturområdet, om samarbete mellan de lokala myndigheterna och om nordiska medborgares rätt att använda sitt eget språk i de andra nordiska länderna.

Nordiska ministerrådet beslöt under 2001 att utvidga omfattningen av nordiska språkkonventionen till att även omfatta samiska. Ändring har ännu inte trätt i kraft.

Samarbetet mellan Finland, Sverige och Norge inom områdena för utbildning och kultur ingår i 1971 års avtal, mellan samtliga fem nordiska

länderna, om samarbete inom kulturområdet. Detta samarbete genomförs av institutioner och kommittéer under Nordiska ministerrådet. Huvuddelen av de åtgärder som vidtagits av Nordiska ministerrådet rör olika delar av områdena för kultur, informationstjänster och utbildning och där språk är en central faktor. Dessa projekt inkluderar bl.a. ekonomiskt stöd för översättning av litteratur och samarbete mellan de nordiska språknämnderna. Nordiska ministerrådet har för detta bl.a. ett särskilt språkprogram, Nordplus språk.

Sedan längre tid finns mellan Sverige, Finland och Norge en arbetsgrupp på tjänstemanna nivå för utbyte av erfarenheter om minoritetspolitik.

Som tidigare nämnts i rapporten har Myndigheten för skolutveckling utvecklat webbplatsen Tema modersmål som bl.a. riktar sig till lärare och elever i de nordiska länderna. Myndigheten har inspirerat till kontakter mellan sydsamiska och luelsamiska i Norge och i Sverige, mellan finska och meankieli i Tornedalen och romani kale i Finland och Sverige. Ett nätverkssamarbete mellan representanter för nationella skolorganisationer i Finland, Danmark, Sverige, Norge och Island har samverkan kring undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk.

När det gäller universitet och högskolor ansvarar lärosätena för att få till stånd utbyte med andra lärosäten både inom och utom landet. Dessa har givits möjlighet till stor autonomi i detta avseende vilket möjliggör för varje institution att på egen hand bestämma vilken eller vilka utländska partner som lämpar sig bäst för utbyte. Det är i huvudsak universitet och högskolor som ansvarar för att få till stånd utbyte med andra lärosäten både inom och utom landet.

Samiska

Det transnationella utbyte över gränsen mellan Sverige, Finland, Norge och Ryssland är omfattande, både inom den privata sektorn och föreningslivet. Ett exempel på det senare är grundandet av Samerådet 1956 och Nordiskt Samiskt institut som grundades 1973. I dag samarbetar alla tre Sameting, i Norge, Sverige och Finland, i en gemensam organisation, Samiskt parlamentariskt råd. Inom ramen för detta samarbete har arbetet med det samiska språket en viktig position.

För ytterligare information, se del III, artikel 14 avseende samiska

Finska

Transnationellt utbyte över gränsen mellan Sverige och Finland sker inom samhällets alla sektorer såväl det ekonomiska, kulturella som det sociala livet och det gäller både den privata och den offentliga sektorn.

För ytterliga information, se del III, artikel 14 avseende finska

Meänkieli

Transnationellt samarbete sker i Tornedalen genom Tornedalsrådet och mellan gränskommunerna, Haparanda i Sverige och Torneå i Finland. Ett exempel är att språkskolan i Haparanda. Omkring 50 procent av eleverna kommer från Finland.

För ytterligare information, se del III, artikel 14 avseende meänkieli.

Romani Chib

Ett samarbete har sedan 1970-talet skett mellan Sverige och Finland i romska frågor, genom att seminarier anordnas växelvis i Sverige respektive i Finland. Finland arrangerade det senaste seminariet i oktober 2004. Vid det seminariet deltog även representanter från Norge. Diskussioner pågår för närvarande om att förlägga nästa seminarium i Norge.

Samarbete i romafrågor sker inom ramen för Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och den Europeiska Unionen.

Europarådet har initierat en europeisk ideell organisation för romska frågor, European Roma and Travellers Forum (ERTF). ERTF är en självständig organisation, men med nära kopplingar till Europarådet, som syftar till att ge romer i Europa en möjlighet att påverka beslutsfattandet i frågor som rör dem. Den romska minoriteten i Sverige finns representerad i ERTF med en ordinarie ledamot och tre suppleanter.

Artikel 7.2 – Förbud, oberättigade åtskillnader, uteslutningar, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk

Det finns inget, varken i svensk lag eller i praxis, som stödjer förbud, oberättigade åtskillnader, uteslutningar, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling.

Artikel 7.3 – Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet

En viktig del i arbetet att främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans är det kunskapshöjande arbetet. Regeringen har därför vidtagit flera åtgärder för att främja respekt och förståelse samt för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna och deras språk.

Utbildning

Det är viktigt att alla barn och elever i skolan, oavsett om de tillhör en minoritet eller majoriteten, får kunskap om de nationella minoriteternas historia i Sverige och deras kultur, språk och religion. Läroplanerna och kursplanerna för grundskolan och gymnasieskolan har inte ändrats sedan Sverige lämnade den andra rapporten angående efterlevnaden av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk till Europarådet. Av läroplanerna framgår alltså fortfarande att:

”skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia”.

När det gäller ansvaret för att läromedel som skolorna använder kan tillgodose de krav som finns i läroplanerna och kursplanerna ligger detta på kommunerna och de fristående skolhuvudmännen. Myndigheten för skolutveckling stödjer kommunerna i detta ansvar. Undervisning i svenska skolor är dock inte bunden till enskilda läromedel utan utifrån skrivningar i läroplan och kursplan står det läraren fritt vilka läromedel som ska användas ex. kan Internet användas som komplement. I detta avseende spelar därför webbplatsen Tema Modersmål en viktig roll.

Liksom Europarådet framfört i sin rapport om Sverige har Skolverket i den rapport som myndigheten presenterade under 2005 (2005:498) och som även tas upp under del II, artikel 7.1.f konstaterat att: ”Målet att sprida kunskaper om de nationella minoriteterna tycks enligt resultaten av denna studie inte uppnås av alla kommuner. En av orsakerna till att kunskaperna om nationella minoriteter inte sprids kan vara att enskilda lärare själva saknar den kunskap de ska förmedla.”

Mot bakgrund av detta och de synpunkter som Europarådet framställt har Skolverket under våren 2007 framställt ett informationsmaterial om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i skolan. Informationsmaterialet kommer att distribueras till kommuner och skolor i början av hösten 2007.

Information

Informations- och kunskapsarbete om samerna

I december 2000 inledde regeringen en nationell informationssatsning om samerna som Sveriges urfolk och samisk kultur, i vilket språket utgör en viktig del. Målet var att öka kunskapen om samerna som Sveriges urfolk och om samernas kultur i landet. Målet med satsningen var också att förebygga och motverka diskriminering. Den tidigare regeringen anslog under 2001–2004 anslaget sammanlagt 20 miljoner kronor för informationssatsningen.

Inom ramen för informationssatsningen har regeringen beviljat projektmedel till ett trettiotal lokala och regionala projekt. Utbildnings- och skolfrågor har prioriterats högt.

Som ett ytterligare led i nämnda informationssatsning fick Sametinget 2002 i uppdrag av regeringen att utveckla ett samiskt informationscentrum. Under 2005 invigdes informationscentret och dess webbplats, www.samer.se. Informationscentret och dess webbplats bedöms ha en viktig funktion i arbetet med att skapa förståelse för samerna och bidrar samtidigt till att tillgången på relevant och trovärdig information om det samiska säkras och ökar. Under 2006 hade informationscentrets webbplats i genomsnitt 128 900 besökare per månad.

I början av 2004 lät regeringen, inom ramen för satsningen, genomföra en undersökning om svenska folkets kunskaper och attityder till samer. Undersökningen visar att majoriteten av de tillfrågade har en positiv bild av samerna. Bland de 1001 tillfrågade personerna finns det även en allmän kunskap om det samiska folket. Kunskaperna är dock på ganska låg nivå vilket pekar på att en fortsatt satsning på information om samiska förhållanden, kultur – i vilket språket utgör en viktig del – och historia är motiverad. Något som ytterligare föranleder ett fortsatt arbete på området är att en stor del av de tillfrågade är öppet intresserade och vill veta mer om det samiska folket, dess kultur, historia och samhälle.

Forum för levande historia

Mot bakgrund av informationsprojektet "Forum för levande historia" som tillkom på regeringens initiativ 1997, inrättades 2003 en ny myndighet i Stockholm för frågor om demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndighetens namn är Forum för levande historia. Verksamheten syftar till att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde. Centralt i myndighetens uppdrag är att motverka antisemitism och anti-ziganism. Under 2004 genomförde myndigheten tillsammans med Brottsförebygganderådet (Brå) en kartläggning av ungdomars inställning till antisemitism. I kartläggningen deltog 10 600 ungdomar. Denna studie har följts upp genom olika fördjupningsstudier. Den 14 mars 2006 presenterade myndigheten en om antisemitism, *Antisemitiska attityder och föreställningar i Sverige*. Syftet med den fördjupningsstudien var att kartlägga och öka kunskapen dels om fördomar mot judar, dels om antisemitismens utseende och utbredning bland svenskar.

Forum för levande historia har också initierat en särskild romasatsning som går ut på att sprida kunskap om romer, deras historia, språk och situation i Sverige. En del i detta arbete har varit att ta fram antologin *Ett fördrivet folk om förtryck och diskriminering av romer/zigenare/resande*.

Ovanstående är några exempel på den delen i regeringens politik om att synliggöra och förmedla kunskap om de nationella minoriteterna och deras språk för att bl.a. motverka fördomar och skapa respekt och förståelse.

Den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna

Vid FN:s världskonferens om mänskliga rättigheter i Wien 1993 uppmanades alla stater att överväga att upprätta nationella handlingsplaner i syfte att förbättra främjandet och skyddet av de mänskliga rättigheterna. Regeringen lade fram sin första nationella handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2002 i form av en skrivelse (skr. 2001/02:83). Denna handlingsplan, som gällde för perioden 2002–2004, har följts upp och utvärderats. Eftersom erfarenheterna från arbetet med handlingsplanen var övervägande positiva har nu en ny handlingsplan utarbetats. Den nya handlingsplanen, En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (skr. 2005/06:95), beslutades av regeringen och överlämnades till riksdagen i mars 2006. Riksdagen har behandlat skrivelsen och lagt den till handlingarna.

Regeringens långsiktiga mål, såsom det uttrycks i skrivelsen är att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Med detta menas att de mänskliga rättigheterna, så som de uttrycks genom Sveriges internationella åtaganden, inte får kränkas. Den svenska rättsordningen ska stå i överensstämmelse med de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har anslutit sig till. Konventionerna ska följas på såväl statlig som kommunal nivå. För att uppnå målet full respekt för de mänskliga rättigheterna är det viktigt att regelbundet se över vilka problem som kan finnas när det gäller skyddet för olika rättigheter i Sverige. Det är också centralt att höja kunskapen och medvetenheten om de mänskliga rättigheterna. Vidare är det angeläget att arbetet med att skydda och främja de mänskliga rättigheterna bedrivs samordnat. Genom den nationella handlingsplanen tar regeringen ett samlat grepp om frågor om mänskliga rättigheter i Sverige, såväl som specifika rättighetsfrågor som om kunskaps- och informations- och organisationsfrågor.

Skrivelsen har två delar. Del I innehåller handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna avseende period 2006–2009, och del II innehåller en kartläggning av situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige 2005. Kartläggningen avser att belysa vilka brister som kan finnas när det gäller skyddet och främjandet av mänskliga rättigheter i Sverige. Mot bakgrund av kartläggningen aviseras åtgärder i handlingsplanen i syfte att stärka en rad rättigheter. Fokus i handlingsplanen ligger på skydd mot diskriminering. Andra frågor som tas upp är bl.a. rätten till arbete, bostad, hälsa, utbildning, politiska rättigheter, rättsstatliga frågor samt asyl- och migrationsfrågor.

De nationella minoriteternas och urfolket samernas rättigheter behandlas i särskilda avsnitt både i handlingsplanen och i kartläggningen. Flera åtgärder

aviseras på detta område, bl.a. åtgärder för att förbättra romernas situation, förstärkt samråd med de nationella minoriteterna och framtagande av en strategi för genomförandet av minoritetspolitiken i samhället.

Vidare innehåller handlingsplanen åtgärder som syftar till att öka kunskapen och informationen om mänskliga rättigheter, såväl inom utbildningsväsendet som inom den offentliga sektorn och bland allmänheten. Slutligen behandlas frågor om organisationen av arbetet för de mänskliga rättigheterna, om metoder och uppföljning och utvärdering av handlingsplanen. Häri ingår bl.a. frågor om myndighetsstyrning gällande mänskliga rättigheter och om det ansvar som vilar på kommuner och landsting i dessa frågor.

Urvalet av vilka frågor om mänskliga rättigheter som skulle behandlas i kartläggningen och handlingsplanen gjordes på grundval av en mängd material. Häri ingick för det första synpunkter och kritik från internationella organ med uppgift att granska staternas efterlevnad av konventioner om mänskliga rättigheter. För det andra ingick de synpunkter som lämnats genom utvärderingen av den första handlingsplanen. För det tredje samlades synpunkter och förslag in om vad som borde ingå i kartläggningen och handlingsplanen från ett stort antal aktörer i samhället, bl.a. riksdagspartierna, myndigheter, kommuner och landsting, universitet och högskolor samt enskilda organisationer, däribland organisationer som representerar de nationella minoriteterna. Insamlingen skedde bl.a. genom referensgruppsmöten och skriftliga yttranden. En sammanställning av de synpunkter som de nationella minoriteternas organisationer lämnat finns bifogat till rapporten (, se bilaga 3).

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige

Samtidigt som regeringen beslutade om den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheterna 2006–2009 beslutade regeringen att inrätta Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige. Delegationens uppdrag är att med utgångspunkt i handlingsplanen stödja det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Inom ramen för uppdraget ska delegationen

- stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i verksamheten,
- utarbeta och genomföra strategier för ökad information och kunskap om mänskliga rättigheter hos olika målgrupper i samhället,
- stimulera det offentliga samtalet om de mänskliga rättigheterna, samt,
- lämna förslag på hur stödet till arbetet för full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige kan erbjudas efter det att delegationen avslutat sitt uppdrag.

Delegationen består av en ordförande och ett antal ledamöter med olika typer av kompetens inom området mänskliga rättigheter samt sakkunniga

och experter. Delegationen kommer att ha en referensgrupp bestående av representanter för föreningslivet knuten till sig. Vidare har delegationen ett sekretariat med tre heltidsanställda sekreterare. Delegationens uppdrag ska slutredovisas till regeringen senast den 31 mars 2010.

Massmedia

Enligt 6 kap. 1 § radio- och TV-lagen (1996:844) ska den som sänder TV-program eller som sänder ljudradioprogram efter tillstånd av regeringen se till att programverksamheten som helhet präglas av det demokratiska statskicketets grundidéer och principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

Som framgått tidigare i rapporten, se del II artikel 7.1.f, ska programföretagen Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) enligt de nuvarande sändningstillstånden, som gäller under perioden 2007–2009, beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Verksamheten ska även fortsättningsvis vara ett prioriterat område och tillgängligheten ska fortsätta att förbättras.

Artikel 7.4 – Delaktighet och inflytande

Språklagarna

I sin andra rapport om Sveriges efterlevnad av minoritetsspråkskonventionen har expertkommittén framfört att det inte finns någon myndighet som utöver tillsyn över de särskilda lagar som gäller för de språkliga förvaltningsområdena för samiska, finska respektive meänkieli. Som angetts ovan är det Länsstyrelsen i Norrbottens län som har tillsynsansvaret för dessa lagar. För ytterligare information angående detta, se bl.a. del I, punkten 4.

Delaktighet i det kulturella livet

De nationella minoriteterna har en rik kultur som ibland manifesteras i olika former av konstnärlig verksamhet. Detta bidrar till att bevara och utveckla minoritetskulturerna i Sverige, samtidigt som det berikar kulturlivet i allmänhet. Som framgått ovan under del II, artikel 7.1.c sker samråd i frågor inom kulturområdet. För ytterligare information angående detta samråd hänvisas därför till det refererade avsnittet.

Delaktighet i det ekonomiska livet

Sametingets ekonomiska uppdrag

Sedan bildandet 1993 har Sametinget bidragit till ett mer samlat grepp om de samiska näringarna, samisk kultur och samiskt språk. Det har bl.a. skett genom deltagande i olika sammanhang med målet att stärka samernas ställning i samhället, genom aktivt arbete med informationsspridning samt fördelning av stöd till den samiska kulturen och de samiska näringarna. T.ex. har bidragen till samisk kultur årligen varit i mångmiljonklassen med syfte att bevara, stärka och sprida samisk kultur och kulturarv.

Som ett steg i utvecklingen av Sametinget tillsattes 2000 en utredare med avsikt att göra en översyn av Sametingets organisation. Utredarens förslag har resulterat i en rad olika förändringar bl.a. med avsikt att skapa en tydligare skiljelinje mellan å ena sidan politiskt organ och å andra sidan myndighet och en tydligare organisationsstruktur. Båda dessa förändringar kommer ha betydelse för regeringens intention att successivt öka Sametingets inflytande över frågor som rör samerna.

Delaktighet i det offentliga livet

Sametinget

Det folkvalda Sametinget har en stor betydelse för samerna, både för att kunna göra sig hörda och som symbol för det samiska folket. Under åren som organet verkat har det dess verksamhet successivt vuxit och hösten 2004 gav regeringen Statens fastighetsverk (SFV) i uppdrag att utreda uppförandet av en parlamentsbyggnad för Sametinget i Kiruna. Enligt förslaget är parlamentsbyggnaden tänkt att rymma ett kansli, men också möjliggöra representation och Sametingets plenummöten. Frågan om en parlamentsbyggnad bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringens inriktning är att successivt pröva ett utvidgat samiskt inflytande inom områden där detta är möjligt och med hänsyn tagen till resultatet av avslutade utredningar. Som ett steg i detta arbete överförde regeringen 2005 rennäringsadministrationen från länsstyrelserna och från Jordbruksverket till Sametinget. I maj 2006 beslutade riksdagen i enlighet med propositionen *Ett ökat samiskt inflytande* (2005/06:86), vilket har inneburit att överflyttningen av arbetsuppgifter och ansvar till Sametinget har börjat ske fr.o.m. januari 2007.

Delegationen för romska frågor

För ytterligare information om delegationen för romska frågor se Inledningen, punkten 5.

Verksamhet inom Regeringskansliet med koppling till nationella minoritetsgrupper

Rådet för romska frågor

I sin andra rapport om Sveriges genomförande av minoritetsspråkskonventionen har expertkommittén framfört önskemål om att erhålla ytterligare information om rådet för romska frågor. Rådet för romska frågor, som i slutet av 2006 ersattes av delegationen för romska frågor, bildades 2002 och var ett rådgivande organ till regeringen. Ordförande i rådet var det statsråd som hade ansvar för minoritetspolitiken. I rådet ingick företrädare för romska organisationer och även representanter från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Integrationsverket, Forum för levande historia och organisationen Sveriges kommuner och landsting. I rådets arbetsplan fanns ett antal områden framlyfta som särskilt angelägna. Dessa områden var synliggörande av den romska gruppen, diskriminering och mänskliga rättigheter, utbildningsfrågor, kultur och massmedia, sociala frågor samt internationellt samarbete. Under den tid som rådet för romska frågor verkade framförde de romska representanterna i rådet återkommande att det fanns ett behov av bl.a. sammanställa all existerande information om romer i Sverige och med den som bas arbeta mer utåtriktat och operativt. Därför såg man ett behov av en nyordning då rådet uppgift var att vara rådgivande och inte verkställande. Mot bakgrund av detta tillsatte regeringen en delegation för romska frågor och rådets mandat som gick ut vid slutet av 2006 förlängdes inte. Det bör dock nämnas att de organisationer som var företrädare i rådet är i dag företrädare i en referensgrupp till delegationen. Det bör också nämnas att den romska gruppens dialog direkt med statsrådet med ansvar för minoritetspolitiken har fortsatt, men nu inom de ordinarie samrådsförfarandet. För ytterligare information om delegationen för romska frågor se Inledningen, punkten 5.

Urfolksdelegationen

FN beslöt i december 1993 att utlysa ett internationellt urfolksårionde med början den 10 december 1994. Den svenska regeringen tillsatte därför en särskild delegation, Urfolksdelegationen. Delegationen bestod av enskilda samer och experter från kulturlivet, forskarvärld och Regeringskansliet och sorterades under Jordbruksdepartementet. Delegationens mål var dels att följa upp de mål som berör Sverige i det av FN utropade urfolksåriondet, dels att bidra till ett ökat samiskt självbestämmande samt att samers deltagande i det politiska livet ökar, främjar samisk kultur och språk samt bidra till att öka allmänhetens medvetenhet om det samiska kulturarvet. Under de tio år som delegationen verkade, 1994–2004, har insatser gjorts på såväl regional och nationell nivå som internationellt för att informera om och stärka samernas ställning som urfolk och nationell minoritet.

Informationssatsning om samer

Regeringen beslutade i december 2000 om en nationell informationssatsning om samer i Sverige och samisk kultur, i vilket språket utgör en viktig del.

Regeringens informationssatsning om samerna som Sveriges urfolk och samisk kultur, 2001–2004, är liksom urfolksdelegationen en verksamhet som drivits av Regeringskansliet. Mer information om satsningen finns under del II artikel 7.3.

Samrådsmöten

Regeringen har sedan 2000 bl.a. bjudit in till ett årligt samrådsmöte med företrädare för organisationer som representerar de nationella minoriteterna. Detta för att öka minoriteternas inflytande i det statliga minoritetsarbetet. Denna dialog har nu utvärderats. I utvärderingen har även Europarådets rekommendationer om att samråd med minoritetsgrupperna bör utvecklas och ges fastare former vägts in. Utvärderingen visar att det årliga samrådsmötet med företrädare för samtliga nationella minoriteter bör kompletteras med en serie möten mellan företrädare för regeringen och respektive nationell minoritetsgrupp. På så sätt utökas möjligheten till dialog om såväl frågor som endast berör den enskilda gruppen som om frågor som berör samtliga grupper. En ny ordning för dialog som beaktar vad som framkommit genom utvärderingen gäller fr.o.m. 2006.

Regeringen anser att det är viktigt att de nationella minoriteterna är delaktiga i frågor som rör dem. Som framgått på flera ställen i rapporten anger därför regeringen då uppdrag ges till myndigheter i frågor som rör de nationella minoriteterna att uppdraget ska genomföras i samråd med dessa.

Regeringen avser även, så som också framgår av den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna, att stärka samrådet ytterligare. Det är angeläget att de nationella minoriteterna deltar i inhämtandet av material till Sveriges rapporter till Europarådet samt i uppföljningen av den kritik och de rekommendationer som lämnas. Regeringens avsikt är därför att företrädare för de nationella minoriteterna ska inbjudas till möten i samband med att Sverige rapporterar till Europarådet om efterlevnaden av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter. Så har också skett inför skrivandet av denna rapport. Under mötet deltog representanter från de nationella minoriteternas organisationer och tjänstemän från Regeringskansliet. Under mötena informerades de om de synpunkter som Europarådet lämnat om Sveriges genomförande av minoritetsspråkskonventionen och det huvudsakliga innehållet i Sveriges tredje rapport till Europarådet. Representanterna från de nationella minoritetsorganisationerna gavs tillfälle att framföra synpunkter, dels på innehållet i Sveriges tredje rapport och dels på minoritetspolitiken i övrigt, vilka vid skrivandet av rapporten beaktats så långt möjligt. Ett liknande samrådsmöte hölls även i samband med skrivandet av Sveriges andra rapport till Europarådet angående genomförandet av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter.

Sametinget och regeringen har regelbundet kontakter för att diskutera aktuella frågor. För myndigheten sker detta dels genom löpande kontakter med Regeringskansliet, dels genom en årlig myndighetsdialog där frågor som rör ekonomi, personal, organisation och arbetsuppgifter diskuteras. Därutöver har det statsråd ansvarigt för samepolitiken och representanter för Sametingspartierna årligen överläggningar om aktuella frågeställningar.

Delaktighet i det politiska livet

Politiska val till Sametinget

Liksom för övriga i samhället är det viktigt att samerna får möjlighet till reell delaktighet så att de har möjlighet att påverka såväl samhällsutvecklingen som den egna kulturen och språket. Det är några av orsakerna till att det folkvalda organet Sametinget inrättades 1993. Valdeltagandet vid val till Sametinget indikerar, liksom för övriga val, graden av legitimitet i det politiska systemet. För att få rösta måste personen vara anmäld till Sametingets röstlängd. Valdeltagandet ökade till 66 procent i det senaste valet 2005, men har totalt sjunkit med 6 procentenheter sedan det första valet 1993. Utvecklingen av antalet anmälda personer i röstlängden indikerar trots detta att Sametingets legitimitet bland den samiska befolkningen ökat successivt. Valdeltagandet har nämligen ökat i absoluta tal genom att allt fler samer anmäler sig till röstlängden. Utvecklingen visar också på ett ökat förtroende för Sametinget och dess arbete med den samiska kulturen, språket och de samiska näringarna.

Delaktighet i den politiska processen

Inför riksdagsvalet 2006 avsatt den dåvarande regeringen 22 miljoner kronor för en särskild demokratisatsning. Demokratisatsningen – som fått namnet – Delaktiga Sverige – är ett åtgärdsprogram för att bekämpa utanförskap och öka människors delaktighet i det svenska samhället. Åtgärdsprogrammet löper mellan 2006–2009 och är uppdelat i olika aktiviteter som syftar till att stärka den politiska delaktigheten, motverka diskriminering och för att inhämta ytterligare kunskap om hinder och möjligheter för delaktighet i såväl vardagen som samhällslivet i stort. Bland aktiviteterna finns några som riktar sig särskilt till de nationella minoriteterna. En aktivitet som genomförts innan riksdagsvalet 2006 är s.k. rådslag/möten för dialog mellan medborgarna och representanter för det offentliga kring frågor som rör delaktighet och inflytande m.m.

Artikel 7.5 – Territoriellt obundna språk

Det finns två språk i Sverige som motsvarar definition av territoriellt obundna språk i den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Dessa språk är romani chib och jiddisch. Med undantag för de särskilda regionala åtgärder som utförs i Sveriges 7 nordligaste kommunerna med

anledning av de språkliga förvaltningsområdena, behandlas dessa språk i stor utsträckning som de territoriellt bundna språken i Sveriges minoritetspolitik.

Behoven och förutsättningarna för de fem nationella minoritetsspråken skiljer sig mycket från varandra. Väsentliga skillnader mellan de olika grupperna är antalet talare, nivån av utbildning inom respektive grupp, existensen av ett skriftspråk osv. Eftersom de olika gruppernas behov skiljer sig åt är det viktigt att de som berörs av minoritetspolitiken kan framföra sina synpunkter och önskemål innan beslut fattas. Ett sätt för den romska gruppen att påverka är genom aktiviteterna i delegationen för romska frågor. De åtgärder regeringen vidtar styrs framförallt av de behov och önskemål som de nationella minoriteterna framför samt de synpunkter som Europarådet lämnar. Ett annat sätt är genom det ordinarie samrådsförfarandet som nämnts ovan. Det bör också nämnas att vid flera tillfällen då romska frågor har utretts har representanter från gruppen deltagit i arbetet, t.ex. när det gäller den tidigare nämnda rapporten från Skolverket.

För mer information om delegationen för romska frågor se Inledningen punkten 5.

DEL III

Ange för varje landsdels- eller minoritetsspråk, som angavs vid ratifikationen enligt artikel 2 punkten 2 i stadgan, vilka punkter och/eller stycken som har verkställts⁵.

Vid angivandet av de åtgärder som vidtagits för efterlevnaden av varje paragraf eller sub-paragraf, ange också relevanta lagbestämmelserna och i vilka områden de är tillämpliga.

Språk: SAMISKA

Artikel 8 – Utbildning

Sverige har åtagit sig att erbjuda utbildning på samiska enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a.iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller

b.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) – iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,

c.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i - iii ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt;

d.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) – iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

e.iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i och ii ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter,

f.iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning,

g. att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

---

⁵ För index över de paragrafer och sub-paragrafer som Sverige har ratificerat, se bilaga 1 .

h. att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

i. att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som ska offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Artikel 8.1.a.iii – Förskoleverksamhet

I Sverige finns det ingen lagstiftning som specifikt rör förskoleverksamheten för de nationella minoriteterna. I lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar berörs dock förskolebarnens situation. Enligt 8 § samma lag följer att kommunerna inom de språkliga förvaltningsområdena för samiskan ska ge föräldrarna eller vårdnadshavare möjlighet att placera sina barn i förskoleverksamhet där hela eller del av verksamheten bedrivs på samiska. Med de språkliga förvaltningsområdena för samiska avses Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner.

Förskolor finns i anslutning till fyra av sameskolorna, antalet barn i dessa har ökat under de senaste åren. Sedan 2005 har antalet barn ökat med 16 barn och är nu 107. Under 2004 var antalet barn 73.

För ytterligare information rörande förskoleverksamhet se även del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.b.iv – Grundskolan

Sameskolan

Samers barn, men även andra barn om det finns särskilda skäl, får enligt 8 kap. 3 § skollagen (1985:1100) fullgöra sin skolplikt under årskurs 1–6 i sameskolan. För sameskolan gäller att undervisningen ska ges på svenska och samiska och att ämnet samiska ska förekomma i samtliga årskurser, se 3 kap. 2 § Sameskolförordningen (1995:205). Enligt läroplanen (Lpo 94) har sameskolan, utöver de krav som gäller för grundskolan, ett ansvar att se till att alla elever känner till det samiska kulturarvet samt kan tala, läsa och skriva samiska när de slutar skolan. De kursplaner som regeringen har fastställt för

grundskolan ska tillämpas också i sameskolan. Skolverket har dessutom fastställt en särskild kursplan för undervisning i samiska i sameskolan och som även ska kunna användas vid modersmålsundervisning i samiska i grundskolan, se 3 kap. 6 § Sameskolförordningen. Bestämmelserna om modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andra språk i grundskoleförordningen gäller i tillämpliga delar i sameskolan, se 3 kap. 9a § Sameskolförordningen.

Det finns sex sameskolor med totalt 163 elever i förskoleklass och årskurserna 1–6 under 2006. På de flesta av skolorna undervisas i samiska både som första och andra språk samt svenska som första och andra språk.

Efter årskurs 6 övergår eleverna i sameskolan till den ordinarie grundskolan och kan då om de vill fortsätta att erhålla undervisning i samiska genom modersmålsundervisningen. Som framgått ovan under del II, artikel 7.1.f finns det möjlighet att från årskurs 6 erhålla modersmålsundervisning på distans via webbplatsen Tema Modersmål.

Integrerad samisk undervisning tillhandahålls och regleras genom överenskommelser mellan Sameskolstyrelsen och respektive kommun. Samiska elever deltar i undervisningen i den ordinarie grundskolan men får dessutom undervisning i det samiska språket, samisk kultur och samisk livsstil. De vanligaste ämnena är det samiska språket, samiskt hantverk och samhällsvetenskapliga ämnen. Det finns integrerad samisk undervisning vid 16 skolor i tio kommuner med totalt 154 elever.

Modersmålsundervisning i grundskolan

Se del II, artikel 7.1.f och för information till föräldrar, kommuner och skolor angående rätten till modersmålsundervisning se del I, punkten 4.

Tvåspråkig undervisning

Se del II, artikel 7.1.f.

Studiehandledning

Se del II, artikel 7.1.f.

Fristående skolor

Se del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.c.iv – Gymnasieskolan

På kommunala Bokensskolan i Jokkmokk finns sedan 1999 en gymnasieutbildning med samisk prägel i form av språk-, slöjd- och kulturkurser. Det är ett samiskt specialutformat program med riksintagning, som leder fram till allmän högskolebehörighet.

Europarådets expertkommitté har i sin andra rapport om Sverige framfört att det borde finnas gymnasieutbildning på samiska även vid andra skolor än den i Jokkmokk samt att Sverige bör överväga att låta gymnasieutbildning ingå i Sameskolsstyrelsens ansvarsområde. Mot bakgrund av detta vill Sverige framföra att Samernas utbildningscentrum har möjlighet att erbjuda utbildning på distans i samiska för elever på grundskole- och gymnasienivå. När det gäller Sameskolsstyrelsens ansvarsområde vill Sverige framföra följande. Regeringen har tillsatt en särskild utredare för att göra en översyn av myndighetsstrukturen inom skolväsendet (dir. 2007:28). Sameskolsstyrelsen ingår i denna utredning. Utredaren ska bl.a. överväga möjligheten att inrymma den verksamhet som bedrivs av Sameskolsstyrelsen i Sametinget för att samla ansvaret för frågor som har särskild betydelse för det samiska folket. Ett förslag till ny myndighetsstruktur ska presenteras senast den 1 november 2007

Se även del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.d.iv –Teknisk- och yrkesutbildning

Viss yrkesinriktad utbildning tillhanda hålls på kommunala Bokenskolan i Jokkmokk genom det särskilda samiska programmet som nämnts ovan under del III, artikel 8.1.c.iv avseende samiska.

Vid samernas utbildningscentrum i Jokkmokk finns viss teknisk- och yrkesutbildning, se nedan del III artikel 8.1.f.iii avseende samiska.

Artikel 8.1.e.iii –Högskoleutbildning

Europarådet har i sin rapport om Sverige frågat vilka universitet som ansvarar för utbildning i samiska. Rent generellt gäller för högskoleutbildningar att samtliga lärosäten är fria att erbjuda utbildning inom de ramar som deras tillstånd att utfärda examen sätter. Vad beträffar samiska språket har dock Umeå universitet och Luleå tekniska universitet ett särskilt ansvar. Umeå universitet ska varje läsår erbjuda utbildning i samiska. Luleå tekniska universitet ska varje läsår erbjuda lärarutbildning för grundskolans tidigare och senare år med inriktning på samiska.

Möjlighet till studier och forskning i samiska finns vid Uppsala universitet, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet. Under läsåret 2003/2004 startade dessutom en tolkutbildning med inriktning på samiska vid Luleå tekniska universitet.

Umeå universitet ordnar bl.a. kurser i sydsamiska på deltid vilket bl.a. underlättar för studenter som vill kombinera språkstudier med andra studier.

Regeringen har under 2006 givit Nordiskt samiskt institut ett särskilt bidrag om 880 000 kronor för studier och forskning i samiska.

Se även del II, artikel 7.1.f och artikel 7.1.h.

Artikel 8.1.f.iii –Vuxen- och vidareutbildning

Samiska för vuxna

Under 2006 införs en möjlighet för vuxna samer, som talar samiska men inte fått lära sig läsa eller skriva på samiska, att få ett så kallat bidrag vid korttidsstudier för att förbättra möjligheten att lära sig läsa och skriva på samiska. Studierna kan ske exempelvis i en studiecirkel, vid folkhögskola eller inom vuxenutbildning. Bidrag kan även utgå för internat. Stödet administreras av Sametinget.

Statsbidrag lämnas årligen till Samernas utbildningscentrum för bl.a. språkundervisning i samiska. Dessa kurser är ofta ett- eller tvååriga. Vid Samiskt utbildningscentrum finns det även teknisk- och yrkesutbildning i bl.a. samiskt hantverk, samiskt entreprenörskap, samisk turism, samisk kultur. Vidare har centret tillsammans med Sveriges utbildningsradio förberett en multimedia utbildning i lulesamiska. En liknande utbildning förbereds även för nordsamiska. Studierna vid centret är även tillgängliga för andra än samer.

Det finns även möjlighet att studera det samiska språket vid olika studieförbund runt om i landet. Studieförbunden erhåller statsbidrag för den verksamheten.

Regeringen gav under 2006 Samernas utbildningscentrum 1 mnkr för att utveckla läromedel för vuxna på sydsamiska.

Artikel 8.1.g –Undervisning i historia och kultur

Se del II, artikel 7.3

Artikel 8.1.h –Läroutbildning

Samtliga lärosätena fria att anordna de utbildningar som har tillstånd att utfärda examen för. Detta innebär att det även är möjligt att studera samiska, meänkieli och finska på distans och sedan tillgodoräkna dessa ämnen i en lärarexamen. Kurserna är lätta att söka via webbplatsen www.netuniversity.se. Ett flertal av dessa kurser ges även på deltid. Den inbyggda flexibiliteten i det svenska högskolesystemet ger studenter stora

möjligheter att oavsett bosättningsort och andra åtaganden studera bl.a. minoritetsspråk på högskolenivå och även studera till lärare.

Den senaste utvecklingen av distansutbildning har visat att denna ger möjlighet för fler grupper att studera på högskolenivå. Studier på deltid (möjliga på campus eller på distans) ger redan sysselsatta personer eller personer som av olika anledningar inte vill studera på heltid möjlighet att studera på högskolenivå oavsett om de redan har högskoleutbildning eller inte. Detta innebär exempelvis att en student som läser finska vid Mälardalshögskola kan kombinera sina språkstudier med en lärarutbildning på distans och därefter har möjlighet att bli behörig lärare i finska.

Regeringen har dock genom regleringsbrev givit Luleå tekniska universitet ett särskilt åtagande att varje läsår erbjuda lärarutbildning för grundskolans tidigare och senare år med inriktning på samiska, meänkieli och finska. Detta innebär att regeringen gått längre än vad som är vanligt och beslutat att just denna utbildning är särskilt angelägen. Utbildningsdepartementet följer årligen upp frågan i dialog med Luleå tekniska universitet.

Regeringens strategi vad beträffar lärarutbildningen vid Luleå tekniska universitet är att fortsatt flexibilitet vad gäller högre utbildning är det som ger de bästa förutsättningarna för att fler personer ska vara behöriga att arbeta som lärare med inriktning mot samiska, finska eller meänkieli.

Se även ovan under del III, artikel 8.1.e.iii avseende samiska för möjligheter att kombinera studier i sydsamiska med andra ämnen.

För ytterligare information om lärarutbildning och kompetensutveckling av lärare se del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.i –Tillsyn

Som en del i sitt tillsynsuppdrag har Skolverket i uppdrag att utöva tillsyn över det offentliga skolväsendet och fristående skolor. I detta ingår också tillsyn över utvecklingen av tvåspråkig undervisning och modersmålsundervisning för de nationella minoriteterna.

Sameskolstyrelsen är den myndighet som har tillsynsansvar över sameskolorna och därtill hörande förskolor samt den integrerade samiska undervisningen. Sameskolstyrelsen har ansvar för såväl den politiska som den finansiella styrning av dessa. Sameskolstyrelsen ska dessutom hjälpa fram och utveckla samiska undervisningsinslag i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Under perioden 2008–2011 kommer Sameskolstyrelsen bl.a. att göra en förnyad kartläggning av behovet av läromedel.

Regeringen har tillsatt en utredning för att utreda förändringar i utbildningsinspektionen. Utredningen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 15 december 2007.

Som även nämnts under del I, punkten 4 har en särskilt arbetsgrupp satts upp av Länsstyrelsen i Norrbottens län för att se till att minoritetspolitiken implementeras på lokal nivå. Arbetsgruppen består bl.a. av lokala myndigheter och representanter för de nationella minoriteterna. Arbetsgruppen återrapporterar årligen till regeringen.

Artikel 8.2 – Utbildning utanför förvaltningsområdena

Modersmålsundervisning i samiska ges även i områden utanför förvaltningsområdena. Vidare erbjuds modersmålsundervisning på distans via webbplatsen Tema Modersmål. För mer information om detta se del II, artikel 7.1.f.

Regeringen är medveten om problematiken kring bristande kunskaper om rättigheter/skyldigheter vad gäller modersmålsundervisning bland kommuner, skolor och föräldrar som expertkommittén lyfter fram i sin rapport om Sverige. Med anledning av detta har regeringen, Skolverket, Myndigheten för skolutveckling och Länsstyrelsen i Norrbottens län vidtagit åtgärder för att höja kunskapen och kännedomen om de rättigheter/skyldigheter som är förknippade med modersmålsundervisning för de nationella minoriteterna. Se även bl.a. del II, artikel 7.3 och del I, punkten 4.

Som nämnts ovan under bl.a. del III, artikel 8.i.e.iii avseende samiska finns det möjligheter till studier och forskning i samiska vid Uppsala universitet som ligger utanför förvaltningsområdet.

Flera av de studieförbund som erhåller statsbidrag för att undervisa i samiska ligger utanför förvaltningsområdena för samiskan.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av samiska inför rättsväsendets myndigheter enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a. i brottmål:

- ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller
- iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas endast av den anledningen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller
- iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda;

b. i tvistemål:

- ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller
- iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

c. i förvaltningsmål inför domstol:

- ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller
- iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitanande av tolkar och översättningar;

d. att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i) och iii) i punkterna b och c ovan och allt behövt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.

2. Parterna förbinder sig

a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänförs till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Artikel 9.1 –Rätten att i domstol använda samiska i brottmål, tvistemål och förvaltningsmål

Gällande lagstiftning

Enligt 4 § lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar har den som är part i ett mål eller dess ställföreträdare i ett mål inför domstol rätt att använda samiska om

målet har koppling till förvaltningsområdet för samiska. Denna rätt gäller vid tingsrätt, länsrätt, vissa special domstolar och hovrätter.

Rätten att använda samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt den ovan nämnda paragrafen omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet myndlingen översätta till samiska och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala samiska. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt (5 §).

Den som vill använda samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 4 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda samiska framställs senare får den avslås. En begäran att använda samiska får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte (6 §).

Med anledning av att expertkommittén i sin rapport om Sverige efterfrågad innebörden av begreppet ”otillbörligt syfte” i 6§ vill Sverige framföra följande. Denna bestämmelse är en undantagsregel och ska enligt förarbetena (prop. 1998/99:143 s. 81 och 86) tillämpas mycket restriktivt, men kan användas ”exempelvis då det är uppenbart att begäran framställs i syfte att förhala rättegången”.

Ovan nämnda rättigheter att använda samiska är inte förknippade med några kostnader för tilltalad i brottmål, svarande i tvistemål eller i förvaltningsrättsliga ärenden.

Domstolar

Översättning och tolkning innebär inte några extra kostnader för de som är part i målet. Dessa kostnader bärs av domstolen. Domstolsverket (DV) har mottagit extra medel från regeringen för att kunna bära sådana kostnader. DV har dock ingen särredovisning för översättningskostnader för landsdelsspråken.

Domstolen gör en bedömning i det enskilda fallet huruvida en handling ska översättas eller läsas upp av tolk. Som exempel har domstolarna angett att om en handling ges in före förhandlingen översätts den. Om det ges in en handling under förhandlingen så kan det vara tillräckligt att tolken läser upp innehållet. Kammarrätterna har uppgett att skriftlig översättning avses ske i de fall det inte är uppenbart obehövt. Det är dock aldrig någon part som har begärt tillämpning av någon av minoritetsspråklagarna, vilket enligt kammarrätterna i förvaltningsområdet för samiska uppger kan tyckas märkligt eftersom det förekommer många mål avseende rennäringslagen (1971:437).

Som nämnts tidigare i denna rapport, se bl.a. del II artikel 7.1.d, har det inte sedan lagarnas ikraftträdande skett någon större ökning av efterfrågan att använda landsdelsspråk vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Detta innebär dock inte att det inte är möjligt att använda landsdelsspråk vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Det är dock den enskilde som vid besök eller telefonsamtal själv avgör vilket språk den vill använda.

I den arbetsgrupp som nämns ovan del I, punkten 4 som Länsstyrelsen i Norrbottens län sammankallade, med anledning av sitt tillsynsansvar, har en representant för domstolarna ingått. Arbetsgruppens uppgift har bl.a. varit att utvärdera och informera minoritetsspråkslagstiftningen. Representanter från domstolar i förvaltningsområdet har medverkat vid seminarier och konferenser som länsstyrelsen anordnat.

Varken vid DV:s annonsering av notarietjänster eller domartjänster tas frågan om minoritetsspråk upp för de domstolar som berörs av lagstiftningen. Länsrätten i Norrbottens län uppger att kunskap i minoritetsspråk är en merit men av så marginell betydelse att det inte anges i platsannonser.

Ombud

Sveriges advokatsamfund upprättar en matrikel över samtliga advokatbyråer (advokater och biträdande jurister). När en advokatbyrå lämnar uppgifter till matrikeln uppmanas de att ange vilka språk som någon medarbetare på byrån kan. Matrikeln finns tillgänglig på samfundets webbplats www.advokatsamfundet.se.

Vid uppgiftslämnandet har framkommit att inte någon advokatbyrå (i hela landet) har angett språket samiska.

Åklagarmyndigheten

Åklagarkammaren i Luleå har Luleå som kansliort, men vid kammaren finns två lokala enheter, en i Haparanda och en i Gällivare.

Det finns f.n. ingen samisktalande personal vid Åklagarkammaren i Luleå. Det hindrar dock inte kommunikation på samiska som vid behov sker med hjälp av tolk och översättning. Om någon t.ex. skulle anmäla önskemål om att använda samiska under förundersökningen anlitas tolk.

Artikel 9.2 – Giltigheten av juridiska dokument

Som Sverige framfört i sina tidigare rapporter angående genomförandet av den europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk kan enligt svensk rätt giltigheten av ett dokument inte ifrågasättas av den anledningen att det

är upprättat på ett landsdels- eller minoritetsspråk. Någon förändring angående detta har inte skett.

Artikel 9.3 –Viktiga lagtexter

Som Sverige framfört i sina tidigare rapporter angående genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar översatts till nord- lule- och sydsamiska och gjorts tillgänglig för allmänheten genom en broschyr som distribueras gratis. Domstolsverket har också översatt information kring denna lag till domstolarna på nord- lule- och sydsamiska och finns bl.a. tillgänglig via Domstolsverkets webbplats www.dom.se. Även polisen har översatt information till nord- lule- och sydsamiska, se del II artikel 7.1.d

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av samiska hos förvaltningsmyndigheter och samhällsservice enligt följande:

1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning:

a.iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk, eller

a.v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga,

c. att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

2.b möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,

2.c att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

2.d att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

2.g att traditionella och korrekta former av Ortsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken,

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:

a. tolkning eller översättning vid behov,

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Artikel 10.1.a.iii, 10.1.a.v, 10.1.c, 10.2.b, 10.2.c, 10.2.d och 10.4.a –
Användning av samiska i tal och skrift

Gällande lagstiftning

Enligt 2 § lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar har enskild rätt att använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samiska. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende ska innehålla en upplysning på samiska om att beslutet kan översättas muntligen till samiska av myndigheten på begäran av den enskilde. Lagen föreskriver också att myndigheten ska sträva efter att bemöta samisktalande på samiska. Myndigheten får bestämma att särskilda tider och särskild plats för samisktalandes besök och telefonsamtal.

Dessa rättigheter gäller vid kontakter med kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter, såsom länsstyrelser, åklagarmyndigheter, polismyndigheter och arbetsförmedlingar.

I regeringens proposition Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143) anges att lagtexter som är av särskild vikt för de nationella minoriteterna ska översättas till samiska (samtliga varieteter), finska och meänkieli. Lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar har översatts till samiska och finns tillgänglig för allmänheten genom en gratis broschyr.

När det gäller frågor om översättning av dokument och tillgången till tolkar ska kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter såsom länsstyrelser, åklagarmyndigheter, polismyndigheter och arbetsförmedlingar tillhandahålla översättningar eller tolkar som kan behövas för att uppfylla de krav som uppställs i lagen. För detta utgår ett statligt bidrag som administreras av Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Polisen

Polisen möter dagligen i sitt arbete människor med annan etnisk, kulturell eller språklig bakgrund och anpassar sitt arbetssätt efter deras behov. De verktyg som används är trycksaker på aktuella språk (se bl.a. del II, artikel 7.1.d), webbsidor på Internet, tolkar men också egen personal som besitter kunskaper i adekvata språk.

Polisen försöker vara lyhörd för olika minoriteters behov och då flera av minoritetsbefolkningarna finns inom avgränsade geografiska områden i landet, ankommer det i första hand på den lokala polismyndigheten att anpassa sitt arbetssätt så att det möter olika gruppers behov. Men även Rikspolisstyrelsen bistår genom olika slags stöd; IT-stöd, översättningar, utvecklande av webbsidor m m. Rikspolisstyrelsen samarbetar också med andra myndigheter, bl.a. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) för att därigenom kunna fånga upp olika minoritetsgruppers behov och för att säkerställa att dessa gruppers mänskliga rättigheter följs och respekteras.

Polisen välkomnar också, genom bl.a. riktade informationskampanjer, sökande från de nationella minoriteterna och från andra grupper med annan etnisk bakgrund än svensk att söka till polisutbildningen. På så sätt ökar de nationella minoriteterna sina möjligheter att påverka, samtidigt som polisen i större utsträckning kan bedriva ett framgångsrikt arbete och tillförsäkra de nationella minoriteterna deras lagstadgade rätt att få använda landsdels- eller minoritetsspråk i kontakt med förvaltningsmyndigheter.

Polismyndigheten i Norrbotten har omkring ett tiotal personer anställda som kommer från de nationella minoritetsgrupperna och är poliser. De talar flera minoritetsspråk: samiska, tornedalsfinska och meänkieli. Några av dessa poliser är också renskötande samer och har renskötseln som bisyssla. Man försöker också planera tjänstgöringen så att polisiära ärenden i samebyar genomförs av samisktalande polis.

När det gäller användande av tolk följer av 8 § förvaltningslagen att myndigheten bör anlita tolk vid kontakter med personer som inte behärskar svenska. Denna bestämmelse tillämpas självklart av Polismyndigheten.

Åklagarmyndigheten

Se del III, artikel 9 avseende samiska.

Arbetsförmedling

Arbetsförmedlingarna i Norrbottens län har inte någon systematiskt uppbyggd kompetens i samiska hos den egna personalen, men däremot ett strukturerat nätverk med andra myndigheter och kommunerna i länet som gör det möjligt att erbjuda service på samiska. Den spontana efterfrågan på arbetsförmedlingstjänster på samiska är mycket begränsad, men förmedlingarna ser det som angeläget att samiska är ett levande språk i deras myndighetsutövning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som har till uppgift att utöva tillsyn över de särskilda språklagar som gäller inom de språkliga förvaltningsområdena, har i syfte att öka Kommunförbundets engagemang med att stödja och samordna kommunernas arbete med minoritetsspråksfrågor lämnat bidrag till en

projektanställning för arbete med nationella minoritetsfrågor vid Kommunförbundet Norrbotten.

Luleå tekniska universitet har på uppdrag av länsstyrelsens arbetsgrupp (för vidare information angående arbetsgruppen se del I, punkten 4) genomfört en studie där den enskilde brukaren av minoritetsspråk utgör utgångspunkten. Studien presenterades i en rapport vilken innehöll värdefull information om existerande problem och hinder för minoritetsspråks användare vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Samtidigt som länsstyrelsens arbetsgrupp har fört fram flera olika faktorer som bidrar till att det inte går att påvisa någon egentlig ökning av användandet av minoritetsspråk i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar föreslog Länsstyrelsen i Norrbottens län mot bakgrund av rapporten en del åtgärder. Det pågående arbetet med de förslagna åtgärderna skiljer sig från kommun till kommun delvis beroende på de olika förhållanden som existerar i de olika kommunerna. För att uppmuntra muntliga och skriftlig användning av samiska, finska och meänkieli vid kontakter med domstolar och förvaltningsmyndigheter har Arjeplogs, Gällivare och Haparanda kommuner antagit minoritetspolitiska handlingsprogram vilket även är under utveckling i Övertorneå kommun.

Vidare har Jokkmokks kommun sedan 2003 i en av kommunstyrelsen utsedd minoritetsspråkgrupp med förtroendevalda politiker berett frågor till kommunstyrelsen. Arbetet har bedrivits långsiktigt och med karaktären av ett minoritetspolitiskt handlingsprogram.

Kiruna kommun har under de senaste åren genomfört en rad åtgärder inom framförallt barn- och utbildningsförvaltningen.

För ytterligare information om bl.a. den ovan nämnda rapportens slutsatser se del I, punkten 4.

Äldreomsorg

Se del II, artikel 7.1.d.

Artikel 10.g – Ortsnamn

Redan innan Sverige ratificerade ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk beslutade riksdagen att stor hänsyn måste tas till de samiska och finska minoriteterna i norra Sverige vid fastställandet av namn på kartor och i samband med skyltning av vägar m.m.⁶

---

⁶ prop. 1984/85:100

Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. reglerar benämningen av ortsnamn. När ortnamn i flerspråkiga områden fastställs ska de återges på de språk som talas i området. Även det av minoriteterna tillämpade skrivsättet bör användas. Även om minoritetsspråket meänkieli inte uttryckligen omnämns i lagtexten innebär den goda ortsnamnsseden som föreskrivs i lagen att i områden där meänkieli talas av hävd ska skyltar även uppföras på meänkieli, vilket också skett.

En stor del av Sveriges fjäll- och skogstrakter tillhör det traditionella samiska språkområdet. Inom området finns betydande skillnader i uttal, ordböjning och ordförråd, varför de i Sverige talade samiska språkvarieteterna indelas i nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska.

Följaktligen skrivs inte samiska namn på samma sätt över hela språkområdet. Sedan ett antal år tillbaka pågår ett arbete med att få in korrekta samiska platsbenämningar på kartor, men också att sätta upp skyltar med de samiska namnen på orter längs vägarna i olika delar av Sápmi, Sameland. Numera skrivs ortsnamnen enligt samiska skrivregler, i enlighet med en FN-rekommendation från 1972 om minoriteternas namn. Stavningen har också varierat över tiden. Således skrevs t.ex. det samiska ordet för berg, fjäll tidigare *varre* eller *vare*, medan det i dag i nordsamiskan stavas *várri*, i lulesamiskan *várre*, i sydsamiskan *vaerie*.

Liksom samiskan har finskan och meänkielin en lång historia i norra Sverige. Ortsnamn på finska och meänkieli förekommer framför allt i Tornedalen och den angränsande bygden och skrivs efter finskans och meänkielis skrivregler. I nordligaste Sverige är det inte ovanligt med blandnamn med en finsk namnled, en meänkielisk namnled och en samisk namnled.

Artikel 10.5 –Släktnamn

Det finns inga regler i svensk lagstiftning som hindrar enskilda från att använda eller att anta samiska släktnamn eller efternamn.

I namnlagen (1982:670) finns bestämmelser om hur efternamn förvärfvas. I 12 § punkt 1 namnlagen anges att ett nybildat efternamn måste ha ett uttal och stavning och sådan språklig form att det är lämpligt som efternamn i Sverige. Patent- och registreringsverket, som är verkställande myndighet, handlägger ansökningar om namnändringar och namnbyten. Vid denna lämplighetsbedömning räknas samiskt och finskt språkbruk som en del av det inhemska språkbruket. Praxis från beslut fattade av Patentbesvärsrätten ger bl.a. nationella minoriteter möjlighet att ändra eller återgå till tidigare namnformer och avkall görs på krav om uttal och stavning enligt svensk modell. Prövning görs i varje enskilt fall.

På grund av tekniska lösningar kan dock olika myndigheters möjlighet att hantera de särskilda samiska teknen variera vilket kan resultera i att för och efternamn ibland inte kan hanteras.

Artikel 11 – Massmedia

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av samiska i massmedierna enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet;

a.iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler ska tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk;

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk;

e.i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk;

f.ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk.

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovannämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga ordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som har mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

Artikel 11.1.a.iii –Sändningstillstånd för programföretagen

Programföretagen ska enligt sändningstillstånden för perioden 2007–2009 beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Bl.a. minoritetsspråket samiska ska inta en särställning. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud.

Totalt sände SVT 67 timmar med samiska program under 2005 och 59 timmar under 2006, däribland nyhetsprogrammet *Odđasat*.

Under 2005 sände SR totalt 467 timmar på samiska och 666 timmar under 2006.

SR Sameradion sänder program på nord-, syd- och lulesamiska samt på svenska.

Sveriges Utbildningsradio (UR) har sänt program på samiska både i radio och TV under 2005 och 2006. I sina TV-sändningar sände under 2005 totalt åtta timmar på samiska. Programmen riktade sig till barn, unga och vuxna. Huvuddelen av programmen var samhällsorienterade program för barn och unga. I radio har UR sänt en kurs i nordsamiska.

Se även del II, artikel 7.1.d.

Artikel 11.1.d –Uppmuntran och/eller underlättande av produktion och distribution

Expertkommittén har i sin rapport om Sverige efterfrågat om Filmpool Nord har en skyldighet att producera film på samiska. Någon sådan skyldighet föreligger inte. För ytterligare information om Filmpool Nord se del II, artikel 7.1.d.

För ytterligare information om uppmuntran och/eller underlättande av produktion och distribution se artikel del III, 11.1.a.iii och 11.1.f.ii avseende samiska.

Artikel 11.1.e.i –Uppmuntra och/eller underlätta förhållandena för dagstidningar

För språkens utvecklande och bevarande är det väsentligt att tidningar på respektive språk ges tillräckligt stöd. När det gäller villkoren för statligt presstöd finns vissa särskilda regler för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Regeringen beslutade i oktober 2004 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. analysera

behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till invandrare och nationella minoriteter. Som Europarådets expertkommitté noterat i sin rapport om Sverige slutredovisat den parlamentariska kommittén sitt uppdrag i februari 2006 genom betänkandet *Mångfald och räckvidd* (SOU 2006:8). I betänkandet lämnar kommittén förslag för att underlätta etablerandet av dagstidningar på samiska respektive meänkieli. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

För information om Presskommittén, se del I, punkten 5, ministerkommitténs rekommendation 6.

Artikel 11.1.f.ii – Finansiellt stöd till TV-program på samiska

Europarådets expertkommitté har frågat om Sverige ger något särskilt stöd till produktion av TV-program på samiska. Något särskilt statligt stöd för produktion av TV-program, oavsett språk, finns inte.

Artikel 11.2 – Rätt att ta del av Radio och tv-sändningar från andra länder

Det finns inga begränsningar i friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och inte heller i återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av samiska i kulturell verksamhet och kulturella inrättningar enligt följande:

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, ävensom litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

- a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk,
- b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

- c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,
- d) att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,
- e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk liksom den övriga befolkningens språk,
- f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,
- g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,
- h) att vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt.

Artikel 12.1.a –Uppmuntran av kulturella aktiviteter

Via Kulturrådets budget utgår sedan 1993 ett särskilt stöd till Sametinget för bidrag till ideella samiska organisationer på lokal- och riksnivå, för utbildning och forskning samt för projekt som berör samisk kultur. Sametingets kulturråd beslutar på egen hand, enligt fastställda kriterier och metoder för tingets bidragsgivning, om fördelningen av statens bidrag till samisk kultur och samiska organisationer. För närvarande uppgår stödet till ca 14,5 miljoner kronor per år. Förutom de statliga kulturmedlen tillkommer 5 miljoner från Samefonden. Av dessa medel går 2 miljoner kronor till slöjd- och konsthantverk, 2 miljoner kronor till samiska tidningar och 700 000 kronor till biblioteksverksamhet. Till scen- och berättarkonst går 5,5 miljoner kronor, dessa är öronmärkta för Samiska teatern i Sverige, Sámi Theáter, som ska framföra samisk scenkonst samt vårda och främja de samiska språken och det samiska kulturarvet. Sedan 2001 har Sámi Theáter fått statligt stöd. Sámi Theáter finns i Kiruna och i Tärnaby. Teaterns huvudsäte är i Kiruna. Den samiska teaterns mål är att verka för förnyelse

och utveckling samtidigt som den ska vårda och främja det samiska språket. Den har under spelåret 2004/2005 bl.a. i samarbete med den norska samiska teatern uppfört verken Hamlet och Macbeth av Shakespeare på samiska, på Ice Globe Theatre i Jukkasjärvi. Bland mottagarna av bidragen kan även nämnas Sameslöjdstiftelsen och tidningen Samefolket.

Sametinget, som själv ansvarar för den samiska språkvården, antog på eget initiativ 2004 ett handlingsprogram för en offensiv språkpolitik. Som en följd av detta har man också arbetat med att integrera denna målsättning i bidragsgivningen till projekt och urskilja sådana som ger denna fråga hög prioritet. Vad gäller media så har det handlat om att kräva att en viss procent av det redaktionella innehållet ska vara skrivet på samiska. Denna prioritering av språkpolitiken kommer, enligt Sametingets beslut, att fortsätta även framöver bl.a. kommer man att kräva att varje rikstäckande organisation som beviljas bidrag redovisar sitt arbete med samisk språkutveckling skriftligt.

Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.b –Främja tillgången till verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk

Inom Kulturrådets anslag till de nationella minoritetskulturerna ger man bl.a. bidrag till projekt som involverar översättning mellan majoritets- och minoritetsspråk. Som exempel kan nämnas förlagsstöd som har haft en sådan inriktning. I och med att Kulturrådets anslag för de nationella minoriteternas kultur, språk och litteratur har denna inriktning anses också åtagandet att främja översättning i olika riktning uppfyllas.

Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.c –Främja tillgången på verk producerade på landsdels- eller minoritetsspråk

Se del III artikel 12.1.b avseende samiska och del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.d –Avsättande av medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner

Filminstitutet har bl.a. stött Filmpool Nord, ett regionalt resurscentrum för film- och videoproduktion i Norrbottens län. Inom ramen för centrumets verksamhet har kortfilmer och dokumentärfilmer med tematisk koppling till samisk kultur framställts av samer och andra svenskar. Även filmutbildningar

där samer deltagit har genomförts vid centrumet. Denna inriktning är ett eget initiativ från Filmpool Nords sida och inga särskilda begränsningar i detta avseende är kopplade till det ekonomiska stödet. Det kan även påpekas att denna slags produktioner ofta har tagit formen av transnationell samproduktion.

Se del II, artikel 7.1.c vad gäller Kulturrådet, Riksarkivet och Filminstitutet. Se även del III, artikel 12.1.a avseende samiska.

Artikel 12.1.e –Personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk

Inom Sametinget finns ett kulturråd som handhar huvuddelen av de frågor som rör samisk kulturell verksamhet. Sametinget är både en statlig myndighet och en folkvald församling för samerna. Ett flertal av personalen vid Sametinget behärskar både samiska och svenska. Flera av de anställda har dessutom kunskaper i minoritetsspråken finska och meänkieli.

Kulturrådet som samarbetat med SWEBLUL i behandlingen av ansökningar om projektbidrag, har därigenom också kunnat ta del av den språkkompetens som rådet besitter. Se även del III, 12.1.f och del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.f –Deltagande av talare av landsdelsspråk

I Kulturrådets arbete med de nationella minoriteternas kultur har man kontinuerligt rådgjort med de berörda grupperna. Särskilt har man arbetat med Sveriges nationella kommitté för Europeiska byrån för mindre använda språk, SWEBLUL. Nyligen har man initierat en översyn av dessa samarbetsformer för att finna en modell där de strategiska arbetet kan fördjupas och information om tillgängliga medel kan föras ut till berörda grupper på ett bättre sätt. Denna översyn har också satts igång som ett svar på de synpunkter som framkommit av expertkommitténs tidigare granskning och rekommendationer. I detta syfte har rundabordsamtal genomförts med företrädare för de nationella minoriteternas olika riksorganisationer. Tanken är att på så sätt finna en modell där fler parter kan involveras i beredningen av ansökningarna för att fler på så sätt ska aktiveras i kulturarbetet. SWEBLUL och den kompetens som finns där kommer dock även fortsättningsvis att vara en resurs i detta förfarande.

Inom kulturområdet har samerna en långtgående självständighet, mycket tack vare Sametinget. Sametinget tilldelas statligt stöd för kulturell verksamhet som fördelas av samiska kulturrådet. Sametinget kan framföra förslag på alla områden som samerna själva bedömer vara av särskilt intresse för en livskraftig samisk kultur. Den enskilda organisationen Samerådet är också ett forum där samerna kan påverka frågor som rör dem.

Se även del II, artikel 7.1.c och artikel 7.1.e.

Artikel 12.1.g –Arkiv

Sametinget har inrättat en särskild tjänst som bibliotekskonsulent. Konsulenterna administrerar bl.a. Samernas bibliotek, vilket även fungerar som depåbibliotek för utlån till andra bibliotek, skolor och föreningar. Biblioteket är samlokaliserat med Ájttets bibliotek i Jokkmokk och har samlingar av litteratur om samer, på de olika samiska dialekterna och av samiska författare. På samiska finns skönlitteratur, fackböcker, barnlitteratur, dikt- och poesiböcker samt språk- och ordböcker m.m. Vid Ájtte finns också arkiv som samlar material på samiska och om samiska förhållanden.

Vidare kan nämnas att de samlingar som finns hos Institutet för språk och folkminnen har betydelse för de nationella minoriteternas kulturarv, bl.a. för samiskan.

För ytterligare information om t.ex. arkiv se del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.h –Språkvård

Av sametingslagen (1992:1433) framgår att en av huvuduppgifterna för Sametinget är att leda det samiska språkarbetet. Sametinget har valt att inrätta Samiskt språkråd och att ansluta sig till nordiskt samarbete. Sametingets plenum antog i februari 2004 handlingsprogrammet *Start för en offensiv språkpolitik*. Då fastställdes, i enlighet med programmet, att Samiskt språkråd tills vidare ska vara vilande. Samtidigt fastställdes att Samisk språknämnd, de tre sametingens gemensamma språkkorgan, skulle få större betydelse för det gemensamma språkarbetet. Myndigheten Sametingets avdelning för språk- och kulturarbete har hand om språkservice av mer löpande karaktär.

Institutet för språk och folkminnen, och särskilt Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM), har även till uppdrag att arbeta med samiska.

Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.2 –Kulturella aktiviteter utanför förvaltningsområdena

Ett av Kulturrådets syften är att främja kulturell mångfald och utbyte mellan olika kulturer i hela landet (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1 och

rskr. 1996/97:129). Således riktar sig de stödformer som är aktuella för de nationella minoritetsspråken även till användare av dessa språk utanför de traditionella områdena för dessa språk. Detsamma gäller de flesta andra stöd som kan bli aktuella på det statliga kulturområdet.

Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av samiska i ekonomiska och sociala förhållanden enligt följande:

1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:

a) att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning.

Det finns inget i svensk lagstiftning som förbjuder eller begränsar användningen av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden.

Artikel 14 – Utbyte över gränserna

Sverige har åtagit sig:

a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning,

b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form.

Gränsöverskridande samarbete

Gränsöverskridande utbyte är vanligt förekommande bland samerna, särskilt i gränstrakterna mellan Finland, Sverige och Norge, där samiska talas. Sametingen i Finland, Sverige och Norge samarbetar inom flera områden, bl.a. genom samiskt parlamentariskt råd. Samerna i Ryssland deltar som observatörer. Rådet ska beakta samernas gränsöverskridande intressen. En

gemensamma fråga är språkarbetet. Tillsammans med samerna i Ryssland samarbetar man i det gemensamma samiskaprárådet. En viktig uppgift för sprákrádet är att ta fram gemensamma normer för det samiska spráket i Sápmi, exempelvis att harmonisera de varieteter som talas i de olika länderna och terminologin samt att upprätta orddatabaser.

Andra fora för gränsöverskridande samarbete är de enskilda organisationerna, Samerádet och Nordiskt samiskt institut. Samerádet verksamhet finansieras av Nordiska ministerrádet. Det är ett gemensamt enskilt organ för samerna i Finland, Norge, Ryssland och Sverige som har till uppgift att värna samernas intressen i ekonomiska, sociala och kulturella hänseenden. Samerádet är representerat, som en enskild organisation, i Arktiska rádet och svenska Utrikesdepartementet finansierar den svenska delen av Samerádet. Nordiskt samiskt institut har bl.a. till uppgift att förbättra situationen för samerna socialt, rättsligt och ekonomiskt genom forskning och information.

De nordiska länderna har kommit överens om samarbete i fråga om radiosändningar och TV-produktioner på samiska.

I både Sverige och Norge finns det vid Samiskt utbildningscentrum i Jokkmokk respektive Sámi allaskuvla i Kautokeino möjlighet för samiska studenter i från Sverige, Norge och Finland att läsa nord-, lule- eller sydsamiska. Detta möjliggör för studenter som t.ex. talar sydsamiska i Norge att läsa spráket vid det svenska utbildningscentret.

I Sverige och Norge sker dessutom utbyte i form av ett par bokbussar som regelbundet åker över gränsen mellan länderna till samiskspråkiga områden och erbjuder utlåning av litteratur både på samiska och av samiska författare. Bokbussarna finansieras främst av Sametinget i Norge men även av vissa kommuner i Sverige.

För att främja, utveckla och bevara det samiska spráket har sameministrarna och sametingspresidenterna i Norge, Finland och Sverige instiftat ett Nordiskt samiskt sprákpriis, Gollegiella, som betyder guldspráket. Sprákpriiset delas ut vartannat år, fr.o.m. 2004, och tilldelas enskilda eller organisationer som har gjort en värdefull insats för att främja det samiska spráket.

För mer löpande kontakt mellan de nordiska länderna med samisk befolkning har ett nordiskt ämbetsmannaorgan i samiska frågor inrättats. Där finns företrädare på tjänstemannanivå från de nordiska länderna från såväl Sametingen som departementen. Organet träffas två gånger per år.

Sverige, Norge och Finland inledde under 2000 ett närmare samarbete i frågor som rör det samiska folket. Vid årligt återkommande möten träffas sameministrar och sametingspresidenter för att diskutera frågor som rör

samerna ur ett nordiskt perspektiv. De nordiska sameministrarna och de nordiska sametingspresidenterna tillkallade 2002 en expertgrupp med uppgift att utarbeta ett utkast till nordisk samekonvention. Gruppen redovisade sitt förslag i november 2005. Expertgruppens utkast till nordisk samekonvention bereds för närvarande i de tre länderna.

Utöver arbetet med ett utkast till nordisk samekonvention förhandlar Sverige för närvarande med Norge om en ny konvention som ska reglera samernas gränsöverskridande rennäring.

Inom FN har det under ca tio års tid pågått ett arbete med en deklaration om urfolks rättigheter. En arbetsgrupp under FN:s kommission för mänskliga rättigheter avslutade sitt arbete i februari 2006. En rapport som innehåller ett förslag till deklarationstext kommer troligen att föreläggas det nybildade Rådet för mänskliga rättigheter senare i år, för att därefter antas av FN:s generalförsamling. Deklarationsutkastet rör bl.a. urfolks rätt till självbestämmande och mark. Sverige och de nordiska länderna har varit tongivande i arbetet med deklarationen.

För information om gränsöverskridande samarbete som sker gemensamt för de nationella minoriteterna se del II, artikel 7.1.i.

Språk: FINSKA

Artikel 8 – Utbildning

Sverige har åtagit sig att erbjuda utbildning på finska enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a.iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt;

b.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) till iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt;

c.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i - iii ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt;

d.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i - iii ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt;

f.iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning;

g. att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk;

h. att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part;

i. att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som ska offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Artikel 8.1.a.iii – Förskoleverksamhet

Den finns i Sverige ingen lagstiftning som specifikt rör förskoleverksamheten för de nationella minoritetsgrupperna. I lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar berörs dock förskolebarnens situation. Denna lag innebär att kommunerna inom förvaltningsområdena i Norrbottens län ska ge föräldrarna möjlighet att placera sina barn i förskoleverksamhet där hela eller del av verksamheten bedrivs på finska eller meänkieli (8 §). Med förvaltningsområdet för finska och meänkieli avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Regeringen har tyvärr ingen statistik rörande antalet förskolor som helt eller delvis bedrivs på finska.

Artikel 8.1.b.iv – Grundskolan

Modersmålsundervisning i grundskolan

Under skolåret 2006/07 fanns det uppskattningsvis 9 000 elever som var berättigade till modersmålsundervisning, varav omkring 40 procent deltog i sådan undervisning.

Se även del II, artikel 7.1.f.

Tvåspråkig undervisning

Det finns för närvarande sju fristående grundskolor i landet som betecknar sig som sverigefinska och som är tvåspråkiga.

Se även del II, artikel 7.1.f.

Studiehandledning

Se del II, artikel 7.1.f.

Fristående skolor

Skolverket har nyligen godkänt Sverigefinska skolan i Upplands Väsby som en bidragsberättigad fristående särskola i Upplands Väsby kommun. Utbildningen i särskolan syftar till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. Huvudman är stiftelsen Sverigefinska skolan i Upplands Väsby. Godkännandet avser årskurserna 7–10 och gäller fr.o.m. april 2006 och under förutsättning att skolan startat senast vid början av läsåret 2007/2008. Skolan har en profil mot tvåspråkighet som innebär viss utökad undervisning i det finska språket, vilket är fullt möjligt och i överensstämmelse med skollagens öppenhetskrav.

Se även del II, artikel 7.1.f.

Studiehandledning
Se del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.c.iv – Gymnasieskolan

Se del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.d.iv – Teknisk- och yrkesutbildning

Tillgången till olika utbildningsformer är starkt förknippad med efterfrågan för respektive utbildning. Under 90-talet bedrevs verksamhet i Botkyrka kommun, som ligger i Stockholmsområdet, där yrkesutbildning på gymnasienivå tillhandahölls på finska. Efterfrågan på denna utbildning var dock mycket låg vilket fick till följd att verksamheten måste avvecklas efter några år.

Idag finns teknisk- och yrkesutbildning i form av fritidsledarelinje, datalinje och tvåspråkig personligassistentlinje vid Axevalla folkhögskola.

Se även del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.e.iii – Högskoleutbildning

Det går att studera finska vid flera universitet i Sverige. Studier i finska språket tillhandahålls vid Uppsala universitet, Lunds universitet, Umeå universitet och Stockholms universitet. Vissa av dessa lärosäten har omfattande utbyte med lärosäten i Finland. Det är dessutom möjligt att studera finska oavsett bosättningsort då det finns ett utbud av kurser på distans.

Regeringen anser att det är av vikt att Sverige har en väl utbyggd och väl fungerande utbildning och forskning i finska språket. Eftersom den sverigefinska minoriteten i Mälardalen är stor, finns det ett behov av en utbildningsatsning vid Mälardalens högskola. Regeringen har därför givit Mälardalens högskola ekonomiskt stöd för att kunna bygga upp ett *finskt språk- och kulturcentrum* med syfte att stärka finska språket och den sverigefinska minoritetens ställning i Mälardalen. Centret bildades 2002 och är huvudsakligen inriktat på undervisning och forskning i finska samt sverigefinnar – deras kultur och historia i Sverige.

Stockholms universitet och Mälardalens högskola samarbetar genom viss personalunion inom ämnet finska språket. Forskning i finska finns också vid Uppsala universitet.

Se även del II, artikel 7.1.f och artikel 7.1.h. För information om lärarutbildning på distans se även del III, artikel 8.1.h avseende finska.

Artikel 8.1.f.iii – Vuxen och vidareutbildning

Sverigefinska folkhögskolan i Haparanda erbjuder nybörjarfinska på distans. Axevalla folkhögskola samt Finska folkhögskolan erbjuder också allmän kurs på finska.

I stora delar i landet erbjuds också kurser i finska genom olika folkhögskolor och studieförbund.

Artikel 8.1.g – Utbildning i historia och kultur

Se del II, artikel 7.3.

Artikel 8.1.h – Lärarutbildning

För information om bl.a. lärarutbildning och kompetensutveckling av lärare se del II, artikel 7.1.f och del III, artikel 8.1.h avseende samiska.

Artikel 8.1.i – Tillsyn

Se del III, artikel 8.1.i. avseende samiska.

Artikel 8.2 – Utbildning utanför förvaltningsområdena

Modersmålsundervisning i finska ges även i områden utanför förvaltningsområdena. Se även del II, artikel 7.1.f för betydelsen av webbplatsen Tema Modersmål för undervisning i finska.

Regeringen är medveten om problematiken kring bristande kunskaper om rättigheter/skyldigheter vad gäller modersmålsundervisning bland kommuner, skolor och föräldrar som expertkommittén lyfter fram i sin rapport om Sverige. Med anledning av detta har regeringen, Skolverket Myndigheten för skolutveckling och Länsstyrelsen i Norrbottens län vidtagit åtgärder för att höja kunskapen och kännedomen om de rättigheter/skyldigheter som är förknippade med modersmålsundervisning för de nationella minoriteterna. Se även bl.a. del II, artikel 7.3 och del I, punkten 4.

Som nämnts ovan under bl.a. del III, artikel 8.i.e.iii avseende finska finns det möjligheter till studier/forskning i finska vid universitetet i Lund, Stockholm och Uppsala samt Mälardalens högskola, vilka samtliga ligger utanför förvaltningsområdena för finska.

Som nämnts under del III, artikel 8.1.f.iii avseende finska finns det även möjlighet till studier vid folkhögskolor utanför det finska förvaltningsområdena (Axevalla folkhögskola i Skövde och Finska folkhögskolan i Göteborg). Det samma gäller även de kurser i finska som erbjuds genom ABF.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av finska inom rättsväsendets myndigheter enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a. i brottmål:

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas endast av den anledningen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda;

b. i tvistemål:

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar.

c. i förvaltningsmål inför domstol:

ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitande av tolkar och översättningar;

d. att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i och iii i punkterna b och c ovan och allt behövt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.

2. Parterna förbinder sig

a. att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänförs till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Artikel 9.1 – Rätten att i domstol använda finska i brottmål, tvistemål och förvaltningsmål

Gällande lagstiftning

Enligt 4 § lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar har den som är part i ett mål eller dess ställföreträdare i ett mål inför domstol rätt att använda finska om målet har anknytning till förvaltningsområdet för finska. Denna rätt gäller vid tingsrätt, länsrätt, vissa specialdomstolar och hovrätter.

Rätten att använda finska i mål eller ärenden hos domstolar enligt den ovan nämnda paragrafen omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet myndigen översätta till finska och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala finska. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt (5 §).

Den som vill använda finska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol ska enligt 4 § begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda finska framställs senare får den avslås. En begäran att använda finska får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte (6 §).

Med anledning av att expertkommittén i sin rapport om Sverige efterfrågad innebörden av begreppet ”otillbörligt syfte” i 6§ vill Sverige framföra följande. Denna bestämmelse är en undantagsregel och ska enligt förarbetena (prop. 1998/99:143 s. 81 och 86) tillämpas mycket restriktivt, men kan användas ”exempelvis då det är uppenbart att begäran framställs i syfte att förhålla rättegången”.

Ovan nämnda rättigheter att använda finska är inte förknippade med några kostnader för tilltalad i brottmål, svarande i tvistemål eller i förvaltningsrättsliga ärenden.

Domstolar

Tingsrätten i Haparanda anger att kunskap i finska ses som en merit och att detta också framgår av platsannonser. Vid tingsrätten talar mer än hälften av domarna och kanslipersonalen finska.

Se även del III, artikel 9.1 avseende samiska.

Ombud

Sveriges advokatsamfund upprättar en matrikel över samtliga advokatbyråer (advokater och biträdande jurister). När en advokatbyrå lämnar uppgifter till matrikeln uppmanas de att ange vilka språk som någon medarbetare på byrån kan. Matrikeln finns tillgänglig på samfundets webbplats www.advokatsamfundet.se.

Vid uppgiftslämnandet har framkommit att 51 advokatbyråer (i hela landet) har angett språket finska.

Åklagarmyndigheten

Åklagarkammaren i Luleå har Luleå som kansliort, men vid kammaren finns två lokala enheter, en i Haparanda och en i Gällivare. Vid Lokal åklagare Haparanda finns två administratörer som kan meänkieli. De har också genom arbetsgivaren fått utbildning i finska under ett par år. Vid kansliet i Luleå finns en åklagare som talar finska. Det innebär att Åklagarmyndigheten kan tillgodose befintligt behov av kontakter på meänkieli och finska i östra Norrbotten.

Artikel 9.2 Giltigheten av juridiska dokument

Se del III, artikel 9.2 avseende samiska.

Artikel 9.3 – Viktiga lagtexter

Som Sverige framfört i sina tidigare rapporter angående genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar översatts till finska och gjorts tillgänglig för allmänheten genom en broschyr som distribueras gratis. Domstolsverket har också översatt information kring denna lag till domstolarna på finska. Informationen finns bl.a. tillgänglig via Domstolsverkets webbplats www.dom.se. Även polisen har översatt information till finska, se del II artikel 7.1.d

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av finska hos förvaltningsmyndigheter enligt följande:

1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

a.iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk, eller

a.v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga;

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

2.b möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,

2.c att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

2.d att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

2.g att traditionella och korrekta former av Ortsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:

a. tolkning eller översättning vid behov.

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Artikel 10.1.a.iii, 10.1.a.v, 10.1.c, 10.2.b 10.2.c ,10.2.d och 10.4.a – Användning av finska i tal och skrift

Gällande lagstiftning

Enligt 2 § lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar har enskild rätt att använda finska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Om den enskilde använder finska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på finska. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende ska innehålla en

upplysning på finska om att beslutet kan översättas muntligen till finska av myndigheten på begäran av den enskilde. Lagen föreskriver också att myndigheten ska sträva efter att bemöta finsktalande på finska. Myndigheten får bestämma att särskilda tider och särskild plats för finsktalandes besök och telefonsamtal.

Dessa rättigheter gäller vid kontakter med kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter, såsom länsstyrelser, åklagarmyndigheter, polismyndigheter och arbetsförmedlingar.

I regeringens proposition Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143) anges att lagtexter som är av särskild vikt för de nationella minoriteterna ska översättas till samiska (samtliga varieteter), finska och meänkieli. Lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar har översatts till finska och finns tillgänglig för allmänheten genom en broschyr som kan erhållas utan kostnad.

När det gäller frågor om översättning och tolkar ska kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter, såsom länsstyrelser, åklagarmyndigheter, polismyndigheter och arbetsförmedlingar tillhanda hålla översättningar eller tolkar som kan behövas för att uppfylla de krav som uppställs i lagen. För detta ger regeringen ett anslag som administreras av Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Vidare är kommunerna i förvaltningsområdet för finska skyldiga att tillhandahålla äldreomsorg helt eller delvis på finska.

Polisen

Se del III, artikel 10 avseende samiska.

Åklagarmyndigheten

Se del III, artikel 9 avseende finska.

Arbetsförmedlingarna

I Norrbottens län är det en självklarhet för arbetsförmedlingarna att tillhandahålla fullständig service på finska. En så stor del av personalen är tvåspråkig att den enskilde kan utgå från att det alltid finns tillgänglig personal som behärskar finska.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Se del III, artikel 10 avseende samiska.

Äldreomsorg

Se del II, artikel 7.1.d.

Artikel 10.g – Ortsnamn

Se del III, artikel 10.g avseende samiska.

Artikel 10.5 – Släktnamn

Se del III, artikel 10.5 avseende samiska.

Artikel 11 – Massmedia

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av finska i massmedierna enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet;

a.iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler ska tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk;

c.i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk;

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk;

e.i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk;

f.ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk.

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovannämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som har

mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

Artikel 11.1.a.iii – Sändningstillstånd för programföretagen

Programföretagen ska enligt sändningstillstånden för perioden 2007–2009 beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Bl.a. minoritetsspråket finska ska inta en särställning. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud.

Sveriges Television (SVT) sänder nyheter, samhällsprogram, barnprogram, dokumentärer m.m. på finska. Det dagliga nyhetsprogrammet *Utiset* belyser förhållanden i Sverige och andra länder ur ett sverigefinskt perspektiv. Under 2005 uppgick det totala utbudet av finskspråkiga program i SVT till 139 timmar och under 2006 sändes 131 timmar. Även Sveriges Utbildningsradio (UR) sänder TV-program på finska.

SR Sisuradio ansvarar för såväl rikssändningar som regionala/lokala sändningar på finska. En central del i SR Sisuradios nyhetsbevakning har varit att granska utvecklingen av det finska språkets minoritetsställning i Sverige.

Under 2005 sände SR totalt 7 227 programtimmar på finska och under 2006 sändes 7 225 programtimmar. I sina TV-sändningar sände Sveriges Utbildningsradio (UR) under 2005 totalt 36 timmar på finska. Programmen riktade sig till barn, unga och vuxna. De finskspråkiga TV-programmen behandlade ämnen som litteratur, hälsa, natur och det finska språket. De har också sänt en finskspråkig dramaserie för unga.

Se även del II, artikel 7.1.d.

Artikel 11.1.c.i – Uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk

I samband med övergången från analoga till digitala marknätssändningar i Sverige och Finland har utbytet av TV-sändningar mellan Sverige och Finland omorganiserats något. Resultatet är att utbytet har kunnat stärkas genom att sändningsområdet för både den svenska kanalen i Finland och den finska kanalen i Sverige har utökats. Påståenden om att utbytet skulle riskera att försvinna är således inte riktiga.

I Sverige sprids sedan den 12 mars 2007 en finsk kanal i digital marknätssändning i Stockholm, Västerås och Uppsala. Genom att spridningsområdet har ökat från enbart Stockholm till i princip hela Mälardalen, kan ett betydligt större antal finsktalande hushåll se kanalen i

helt kostnadsfria sändningar. Kanalen sprids också i digitala kabelnät till ett stort antal (betydligt fler än de tidigare 26) orter i Sverige.

Genom att digital distribution är billigare än analog har övergången i Sverige inneburit att samma statliga anslag kan finansiera sändningar inte bara i Stockholm utan också i Västerås och Uppsala. I samband med övergången har finansieringsmodellen förändrats för att ge Sverigefinska Riksförbundet ett större ansvar för de praktiska frågor som uppkommer i samband med distributionen av kanalen. Sverigefinska Riksförbundet tilldelas därför hela den del av anslaget som är avsatt för att finansiera en finsk kanal i Sverige. Riksförbundet sluter sedan avtal med distributörer för att skapa en så god tillgänglighet till kanalen som möjligt för de finstalande hushållen.

Artikel 11.1.d. – Uppmuntran och/eller underlättande av produktion och distribution

För information om Filmpool Nord, som bl.a. varit involverat i samproduktioner av film på finska, se del II, artikel 7.1.d.

För information om uppmuntran och/eller underlättande av produktion och distribution se del III, artikel 11.1.a.iii och 11.1.f.ii avseende finska.

Artikel 11.1.e.i – Uppmuntra och/eller underlätta förhållandena för dagstidningar

För språkens utvecklande och bevarande är det väsentligt att tidningar på respektive språk ges tillräckligt stöd. När det gäller villkoren för statligt presstöd finns vissa särskilda regler för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Regeringen beslutade i oktober 2004 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. analysera behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till invandrare och nationella minoriteter. Kommittén slutredovisade sitt uppdrag i februari 2006. I betänkandet lämnar kommittén förslag för att underlätta etablerandet av dagstidningar på samiska respektive meänkieli. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Som expertkommittén noterat i sin andra rapport om Sverige genomförande av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (punkten 212) finns det i Sverige två tidningar med innehåll på finska Ruotsin Suomalainen, som utkommer en gång i veckan, och Haparandabladet, som utkommer tre gånger i veckan.

För information om Presskommittén, se del I, punkten 5 (rekommendation 6) och för information om betänkandet *Mångfald och räckvidd* (SOU 2006:8) se del III, artikel 11.e.i avseende samiska.

Se även del III, artikel 11.1.a.iii och 11.1.f.ii avseende finska.

Artikel 11.1.f.ii – Finansiellt stöd till TV-program på finska

Se del III, artikel 11.1.f.ii avseende samiska.

Artikel 11.2 – Rätt att ta del av Radio och tv-sändningar från andra länder

Se del III, artikel 11.2 avseende samiska.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Sverige har åtagit sig att möjliggöra användning av finska i kulturell verksamhet och kulturella inrättningar enligt följande:

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, ävensom litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

- a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk,
- b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,
- c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,
- d) att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,
- f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,
- g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk.

h) att vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt.

Artikel 12.1.a – Uppmuntran av kulturella aktiviteter

Uusi teatteri (Nya finska teatern) som är en av de viktigare sverigefinska kulturinstitutionerna i Sverige erhåller för närvarande 2 miljoner kronor per år av svenska staten. Vidare erhåller den särskilda kulturfonden för Sverige och Finland statliga medel. Fonden ska främja finskspråkig kultur i Sverige, och har bl.a. delat ut stipendier till projekt för att öka ömsesidig språkförståelse.

Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.b – Främja tillgången till verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk

Hänvisning görs till del III, artikel 12.1.b i avsnittet om samiska samt del II, artikel 7.1.c.

Sedan 1961 stöder Sverige, genom ett avtal med Finland, översättning till svenska av viss facklitteratur på finska. Verksamheten som får bidrag av Kulturrådet utförs av Expertkommittén för översättning av finsk facklitteratur till svenska.

Artikel 12.1.c – Främja tillgången på verk producerade på landsdels- eller minoritetsspråk

Se del III, artikel 12.1.b avseende samiska och del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.d – Avsättande av medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner

Se del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.f – Deltagande av talare av landsdelsspråk

Se del III, artikel 12.1.f avseende samiska vad gäller SWEBLUL. Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.g – Arkiv

Sverigefinnarna har sedan flera år ett eget arkiv, Sverigefinländarnas arkiv. Arkivet, som funnits sedan 1977 och både har egna lokaler och depositioner vid Riksarkivet, mottar årligen ekonomiskt stöd från Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv. De senaste åren har arkivet tagit emot mellan 175 000 och 200 000 kronor per år till sin verksamhet från detta håll. Därtill kommer vissa projekt som också finansierats av nämnden eller Statens Kulturråd.

Finlandsinstitutet i Stockholm (Finlandshuset), som är ett institut för finsk kultur, finansieras av finska staten med bidrag från den svenska staten. I Finlandshuset finns det ett sverigefinskt bibliotek som fått stöd av Kulturrådet, ett stöd som 2006 uppgick till 1 miljon kronor.

På de svenska folkbiblioteken finns omfattande samlingar av litteratur på finska. Såväl utlåningen som inköpen av finska böcker har dock minskat på de svenska biblioteken sedan mitten av 1980-talet. Under 1995 initierade Kulturrådet därför ett treårigt projekt vars syfte var att utveckla bibliotekens finskspråkiga verksamhet samt att undersöka om det fanns något samband mellan utlåning och beståndens beskaffenhet. Målet med projektet har varit att hitta en användbar metod för det fortsatta arbetet med den finska biblioteksverksamheten på de svenska biblioteken. Deltagande bibliotek har varit Länsbiblioteken i Borås, Göteborg, Norrbottens länsbibliotek och Bibliotek Västmanland. Samtliga deltagande bibliotek har gått igenom sina bestånd och provat olika metoder att göra den finska litteraturen mer attraktiv för låntagarna. Detta hade också positiva resultat vad gäller utlåning. I projektrapporten föreslås även vissa insatser för att ytterligare främja den finska litteraturen på de svenska folkbiblioteken.

Se del III, artikel 12.1.g avseende samiska vad gäller Institutet för språk och folkminnen och del II artikel 7.1.c vad gäller arkivutredningen.

Artikel 12.1.h – Språkvård

Den sverigefinska språknämnden, som sedan 1975 hade uppgiften att värna och främja det finska språket i Sverige, integrerades 2006 i det nya Språkrådet som är en del av myndigheten Institutet för språk och folkminnen.

folkminnen. Arbetet med finska språket i Sverige fortgår inom dessa nya ramar med oförminskad styrka. Dessutom har tanken, som tidigare nämnts, varit att på detta sätt stärka arbetet med minoritetsspråken genom en samlad svensk språkpolitik.

Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.2 – Kulturella aktiviteter utanför förvaltningsområdena

Se del III, artikel 12.2 avseende samiska och del II, artikel 7.1.c.

Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

Sverige har åtagit sig att säkerställa användning av finska när det gäller ekonomiska och sociala förhållanden enligt följande:

1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:

a) att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning.

Se del III, artikel 13 avseende samiska.

Artikel 14 – Utbyte över gränserna

Sverige har åtagit sig

a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning,

b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form.

Gränsöverskridande samarbete

Finland och Sverige har en lång gemensam historia. De två länderna utgjorde en och samma stat från 1100-talet fram till 1809. Länderna har också gemensamma språk. Svenska är ett officiellt språk i Finland och finska är ett minoritetsspråk i Sverige. Därför är det naturligt att språknämnderna i de båda länderna samarbetar.

Finsk-svenska utbildningsrådet har tilldelats uppgiften att underlätta utbildningssituationen för den finska minoriteten i Sverige och för att främja ökad kunskap och förståelse för Finlands och Sveriges gemensamma historia och kulturarv.

Mellan det svenska och finska Regeringskanslierna pågår ett samarbete i form av en finsksvensk arbetsgrupp på tjänstemannanivå. Arbetsgruppens verksamhet inriktas bl.a. på situationen för finska språket i Sverige och för svenskan i Finland och andra frågor av gemensamt intresse för de nationella minoriteterna.

Sedan årtionden bedrivs gränsöverskridande samarbete mellan sverigefinska organisationer i Sverige och organisationer i Finland, såsom Pohjola – Norden, Finlandssamfundet och Svenska Finlands folkting. Sådant samarbete är viktigt för den sverigefinska minoriteten i Sverige för bevarandet och utvecklandet av dess språk och kultur.

För information om gränsöverskridande samarbete som sker gemensamt för de nationella minoriteterna se del II, artikel 7.1.i.

Språk: MEÄNKIELI

Artikel 8 – Utbildning

Sverige har åtagit sig att erbjuda meänkieli-utbildning enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

- a.iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i och ii ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt;
- b.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i - iii ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt;
- c.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i - iii ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt;
- d.iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i - iii ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt;
- f.iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning;
- g. att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk;
- h. att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part;
- i. att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som ska offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Artikel 8.1.a.iii – Förskoleverksamhet

Länsstyrelsen har bidragit med särskilt stöd till Pajala kommun för att möjliggöra att erfarenheter från det utvecklingsprojekt kring förskoleverksamhet på meänkieli som genomförts ska kunna föras ut som ett gott exempel till andra skolor i länet.

Se även del II, artikel 7.1.f och del III artikel 8.1.a.iii avseende finska.

Artikel 8.1.b.iv –Grundskolan

Modersmålsundervisning i grundskolan

Modersmålsundervisning i Meänkieli erbjuds i tre av fem kommuner i förvaltningsområdet för meänkieli. En av kommunerna har framfört att det inte finns efterfråga efter modersmålsundervisning i meänkieli.

Se även del II, artikel 7.1.f.

Tvåspråkig undervisning

Se del II, artikel 7.1.f.

Studiehandledning

Se del II, artikel 7.1.f.

Fristående skolor

Se del II, artikel 7.1.f.

Studiehandledning

Se del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.c.iv –Gymnasieskolan

Under 2004 gavs modersmålsundervisning i meänkieli till två elever på gymnasienivå i två olika kommuner (Pajala och Övertorneå) inom förvaltningsområdet för detta språk. Under läsåret 2006/07 är det en elev som har erhållit betyg i meänkieli.

Se även del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.d.iv – Teknisk- och yrkesutbildning

se del II, artikel 7.1.f.

Artikel 8.1.e.iii – Högskoleutbildning

Inom ramen för den satsning som Vetenskapsrådet gjorde under perioden 2002–2005, och som nämns under del II, artikel 7.1.h, beviljades Stockholms universitet anslag för särskilda satsningar i bl.a. meänkieli. För information om utbildning om tornedalingarna som nationell minoritet i Sverige se del II, artikel 7.1.h.

Hösten 2007 finns det kurser i meänkieli vid Luleå tekniska universitet (flexibelt i samråd med lärare) och på Stockholms universitet (kvällstid). Under vårterminen 2008 (liksom som sommarkurs under sommaren 2007) finns det möjlighet att studera meänkieli på distans (Umeå universitet). Vid utbildning på distans saknar bosättningsorten betydelse.

Studier i meänkieli sker också som en integrerad del av studier i finska vid en del av de universitet där det går att studera finska exempelvis har Luleå tekniska universitet haft kurser i meänkieli motsvarande fem till tjugo veckor, se därför även del III artikel 8.1.e.iii rörande finska.

Se även del II, artikel 7.1.f och artikel 7.1.h.

Artikel 8.1.f.iii – Vuxen och vidareutbildning

Vid Tornedalens folkhögskola sker ett nära samarbete med meänkielitalare i Tornedalen.

Några studieförbund erbjuder undervisning i meänkieli.

Organisationen Meän Akateemi/Academia Tornedaliensis erbjuder språkkurser i meänkieli inom hela Nordkalottregionen.

Artikel 8.1.g. – Utbildning i historia och kultur

För information se del II, artikel 7.3.

Artikel 8.1.h – Lärarutbildning

Vid Luleå tekniska universitet har lärare från bl.a. Övertorneå genomgått en tio veckor lång utbildning i meänkieli.

För ytterligare information om lärarutbildning och kompetensutveckling av lärare se del II, artikel 7.1.f och del III, artikel 8.1.h avseende samiska.

Artikel 8.1.i. – Tillsyn

Se del III, artikel 8.1.i avseende samiska.

Artikel 8.2 – Utbildning utanför förvaltningsområdena

Någon större efterfrågan av undervisning i meänkieli har inte förekommit utanför förvaltningsområdet för meänkieli. Detta kan bero på att meänkielitalare i stor utsträckning är koncentrerade till förvaltningsområdet för meänkieli.

Via webbplatsen Tema Modersmål har bl.a. möjlighet till modersmålsundervisning i meänkieli på distans skapats. När det gäller webbplatsen Tema modersmåls betydelse för modersmålsundervisning i meänkieli se del II, artikel 7.1.f.

Studieförbund för vuxna har ibland arrangerat kurser i meänkieli även utanför förvaltningsområdet.

Organisationen Meän Akateemi/Academia Tornedaliensis erbjuder språkkurser i meänkieli inom hela Nordkalott regionen.

Se även till del I punkten 4, del II artikel 7.3 och del III artikel 8.2. avseende samiska.

Som nämnts ovan under bl.a. del III, artikel 8.i.e.iii avseende meänkieli finns det möjligheter till studier/forskning i meänkieli vid universitetet i Stockholm. Se även del III, artikel 8.i.e.iii avseende finska då flera universitet som har undervisning i finska även undervisar i meänkieli som en integrerad del av de finska studierna.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Sverige har åtagit sig att säkerställa användning av meänkieli inför domstolar enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning

a. i brottmål:

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

- iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas endast av den anledningen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller
- iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda

b. i tvistemål:

- ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller
- iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

c. i förvaltningsmål inför domstol:

- ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller
- iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitande av tolkar och översättningar;

d. att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i och iii i punkterna b och c ovan och allt behövligt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.

2. Parterna förbinder sig

- a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänförelse sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Artikel 9.1 – Rätten att i domstol använda meänkieli i brottmål, tvistemål och förvaltningsmål

Gällande lagstiftning

Se del III, artikel 9.1 avseende finska. Det som anges under rubriken ”gällande lagstiftning” är även tillämpligt för meänkieli.

Domstolar

Se del III, artikel 9.1 avseende finska. Det som anges under rubriken ”domstolar” är även tillämpligt för meänkieli.

Ombud

Sveriges advokatsamfund upprättar en matrikel över samtliga advokatbyråer (advokater och biträdande jurister). När en advokatbyrå lämnar uppgifter till matrikeln uppmanas de att ange vilka språk som någon medarbetare på byrån kan. Matrikeln finns tillgänglig på samfundets webbplats www.advokatsamfundet.se.

Vid uppgiftslämnandet har framkommit att inte någon advokatbyrå (i hela landet) har angett språket meänkieli.

Åklagarmyndigheten

Åklagarkammaren i Luleå har Luleå som kansliort, men vid kammaren finns två lokala enheter, en i Haparanda och en i Gällivare. Vid åklagarenheten i Haparanda finns två administratörer som kan meänkieli. De har också genom arbetsgivaren fått utbildning i finska under ett par år. Det innebär att Åklagarmyndigheten kan tillgodose befintligt behov av kontakter på meänkieli i östra Norrbotten.

Artikel 9.2 – Giltigheten av juridiska dokument

Se del III, artikel 9.2 avseende samiska.

Artikel 9.3 – Viktiga lagtexter

Se del III, artikel 9.3 avseende finska och rörande information om polisen översatt till meänkieli, se del II, artikel 7.1.d.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Sverige har åtagit sig att säkerställa användning av meänkieli inför förvaltningsmyndigheter och samhällsservice enligt följande:

- 1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning:**
  - a.iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk,**

a.v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk

2.b möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk

2.c att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk

2.d att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk

2.g att traditionella och korrekta former av Ortsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:

a) tolkning eller översättning vid behov.

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Artikel 10.1.a.iii, 10.1.a.v, 10.1.c, 10.2.b, 10.2.c, 10.2.d och 10.4.a –
Användning av meänkieli i tal och skrift

Gällande lagstiftning

Se del III, artikel 10.1.a.iii, 10.1.a.v, 10.1.c, 10.2.b, 10.2.c, 10.2.d och 10.4.a avseende finska. Det som anges under rubriken ”gällande lagstiftning” är även tillämpligt för meänkieli.

Polisen

Se del III, artikel 10 avseende samiska.

Åklagarmyndigheten

Se del III, artikel 9 avseende meänkieli.

Arbetsförmedlingarna

I Norrbotten är meänkieli inga problem på förmedlingen. I praktiken pratar dock användare av detta språk svenska med förmedlingens personal, men man kan alltså vid behov erbjuda service på meänkieli.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Se del III, artikel 10 avseende samiska.

Äldreomsorg

Se del II, artikel 7.1.d.

Artikel 10.g – Ortsnamn

Se del III, artikel 10.g avseende samiska.

Artikel 10.5 – Släktnamn

Se del III, artikel 10.5 avseende samiska.

Artikel 11 – Massmedia

Sverige har åtagit sig att säkerställa användning av meänkieli i massmedia enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet:

a.iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler ska tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk

e.i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk

f.ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk

artikel 11.1.a.iii

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informationspridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovannämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella

integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som har mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet

Artikel 11.1.a.iii – Sändningstillstånd för programföretagen

Programföretagen ska enligt sändningstillstånden för perioden 2007–2009 beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Bl.a. minoritetsspråket meänkieli ska inta en särställning. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud.

Sveriges Television (SVT) har under 2005 sänt fakta- och barnprogram på meänkieli under totalt sex timmar och under 2006 ökade sändningstiden till tio timmar.

Under 2005 sände SR totalt 827 timmar på meänkieli och under 2006 ökade sändningstiden till 834 timmar. Lokalt över Norrbotten sänder även SR Sisuradio program på meänkieli måndag – fredag.

SR Sisuradio ansvar för såväl rikssändningar som regionala/lokala sändningar på meänkieli. En central del i SR Sisuradios nyhetsbevakning har varit att granska utvecklingen av det meänkieli språkets minoritetsställning i Sverige.

Se även del II, artikel 7.1.d.

Artikel 11.1.d. – Uppmuntran och/eller underlättande av produktion och distribution

Se del III, artikel 11.1.a.iii och 11.1.f.ii avseende meänkieli.

För information om Film pool Nord, som bl.a. producerat animerade barnprogram på meänkieli, se del II, artikel 7.1.d.

Artikel 11.1.e.i – Uppmuntra och/eller underlätta förhållandena för dagstidningar

För språkens utvecklande och bevarande är det väsentligt att tidningar på respektive språk ges tillräckligt stöd. När det gäller villkoren för statligt presstöd finns vissa särskilda regler för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Regeringen beslutade i oktober 2004 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. analysera behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till invandrare och

nationella minoriteter. Kommittén slutredovisade i februari 2006 sitt uppdrag. I betänkandet lämnar kommittén förslag för att underlätta etablerandet av dagstidningar på samiska respektive meänkieli. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

För information om Presskommittén, se del I, punkten 5 (rekommendation 6) och för information om betänkandet *Mångfald och räckvidd (SOU 2006:8)* se del III, artikel 11.1.e.i avseende samiska.

Se även del III, artikel 11.1.a.iii och artikel 11.1.f.ii avseende meänkieli.

Artikel 11.1.f.ii – Finansiellt stöd till TV-program

Se del III, artikel 11.1.f.ii avseende samiska.

Artikel 11.2 – Rätt att ta del av Radio och tv-sändningar från andra länder

Det finns inga begränsningar i friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och inte heller i återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk.

Tornedalingar är intresserade av att motta medieproduktioner på finska, se därför även del III, artikel 11.2 avseende finska.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Sverige har åtagit sig att säkerställa användning av meänkieli i kulturell verksamhet och kulturella inrättningar enligt följande:

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografer, ävensom litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

a. att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk

b. att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla

översättning, dubbing, eftersynkronisering och framställning av undertexter;

d. att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder;

f. att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet

g. att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt

Artikel 12.1.a – Uppmuntran av kulturella aktiviteter

Tornedalsteatern är en aktiv amatörteater som ger föreställningar på meänkieli och svenska. Sedan budgetåret 2002 har Tornedalsteatern årligen mottagit ekonomiskt stöd från Kulturrådet. Stödet har ökat och är för närvarande 2 miljoner kronor per år.

År 1981 bildades Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T). Förbundets syfte är att tillvarata tornedalingarnas språkliga och kulturella intressen. Detta gör man bl.a. genom att utarbeta undervisningsmaterial och en ordbok på meänkieli för att utveckla den skrivna språkformen. Förbundet har bl.a. fått projektstöd från Kulturrådet för att producera litteratur inom intresseområdet. Meän Akateemi (Academia Tornedaliensis) är en stiftelse som erbjuder olika kulturella aktiviteter, språkkurser och publikationer på meänkieli samt driver en slags informell språknämnd. Även denna stiftelse har fått projektstöd från Kulturrådet.

Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.b – Främja tillgången till verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk

Statens kulturråd fördelar, som tidigare nämnts, stöd till de nationella minoriteternas litteratur och kultur. Som svar på de synpunkter som framförts i Europarådets tidigare granskning av Sveriges politik på området,

kan nämnas att Kulturrådet i sin bidragsgivning de tre senaste åren gett bidrag till ett antal förlag som t.ex. Barents publisher, Kaamos, Meän akateemi och Meänkieli förlaaki. Inriktningen har generellt varit att stödja meänkieli som språk, dvs. i huvudsak utgivning av böcker på meänkieli. Flera av de böcker som dessa förlag ger ut är dock tvåspråkiga, vilket alltså även främjar tillgången till dessa verk för användare av majoritetsspråket.

Se del III, artikel 12.1.b avseende samiska och del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.d – Främja tillgången på verk producerade på landsdels- eller minoritetsspråk

Kulturrådet är den myndighet i Sverige som ansvarar för kulturstödet. För mer information om Kulturrådets stöd till de nationella minoriteterna, information om Riksarkivet och Filminstitutet se del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.f – Deltagande av talare av landsdelsspråk

Se del III, 12.1.f avseende samiska vad gäller SWEBLUL. Se även del II, artikel 7.1.c.

Artikel 12.1.g – Arkiv

Som nämnts i tidigare rapporter finns den litteratur som givits ut på meänkieli samlad på Kungl. biblioteket. Därtill kan framhållas att böcker på meänkieli även finns tillgängliga i det aktuella området och att de samlingar som finns hos Institutet för språk och folkminnen har betydelse för de nationella minoritetsspråken, bl.a. för meänkieli. Från Statens kulturråd har stöd till Nordkalottbiblioteket i Övertorneå betalats ut årligen för att skapa ett centrum för meänkieli med både arkiv och tryckt material. För närvarande ges 250 000 kronor per år via anslaget till Länsbiblioteket i Norbotten.

Se även del II, artikel 7.1.c för t.ex. frågor om arkiv.

Artikel 12.2 – Kulturella aktiviteter utanför förvaltningsområdena

Kulturell verksamhet som involverar meänkieli förekommer huvudsakligen i Tornedalsområdet, även om intresse för den tornedalska kulturen även förekommer på andra platser.

Se del III, artikel 12.2 avseende samiska.

Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

Sverige har åtagit sig att säkerställa användning av meänkieli när det gäller ekonomiska och sociala förhållanden enligt följande.

1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:

a. att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning

Se del III, artikel 13 avseende samiska.

Artikel 14 – Utbyte över gränserna

Sverige har åtagit sig att:

a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning

b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form

Gränsöverskridande samarbete

Det är i huvudsak universitet och högskolor som ansvarar för att få till stånd utbyte med andra lärosäten både inom och utomlandet. Sverige har givit lärosätena möjlighet till stor autonomi i detta vilket möjliggör att varje institution kan bestämma vilken eller vilka utländska partner som lämpar sig bäst för utbyte.

I Tornedalen sker samarbete genom Tornedalsrådet och mellan gränskommunerna Torneå i Finland och Haparanda i Sverige. Bilateralt samarbetet sker i enlighet med Gränsälvsöverenskommelsen med Finland om förvaltningen av Torne älv (SÖ 1971.44).

För information om gränsöverskridande samarbete som sker gemensamt för de nationella minoriteterna se del II, artikel 7.1.i.

BILAGOR

Bilaga 1, ratificerade artiklar

Sverige har ratificerat följande artiklar i europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, Del III

Samiska	Finska	Meänkieli	
8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	<i>Utbildning</i>
8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	
8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	
8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	
8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	
8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	
8.1.g	8.1.g	8.1.g	
8.1.h	8.1.h	8.1.h	
8.1.i	8.1.i	8.1.i	
8.2	8.2	8.2	
9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	<i>Rättsväsende</i>
9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	
9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	
9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	
9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	
9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	
9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	
9.1.d	9.1.d	9.1.d	
9.2	9.2	9.2	
9.3	9.3	9.3	
10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	<i>Förvaltnings- myndigheter och samhällsservice</i>
10.1.a.v	10.1.a.v)	10.1.a.v)	
10.1.c	10.1.c	10.1.c	
10.2.b	10.2.b	10.2.b	
10.2.c	10.2.c	10.2.c	
10.2.d	10.2.d	10.2.b	
10.2.g	10.2.g	10.2.g	
10.4.a	10.4.a	10.4.a	
10.5	10.5	10.5	
11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	1.1.a.iii)	<i>Massmedia</i>
11.1.c.i)			
11.1.d	11.1.d	11.1.d	
11.1.e.i)	11.1.e.i)	11.1.e.i)	
11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	
11.2	11.2	11.2	
12.1.a	12.1.a	12.1.a	<i>Kulturell verksamhet och kulturella</i>
12.1.b	12.1.b	12.1.b	

12.1.c	12.1.c		<i>inträttningar</i>
12.1.d	12.1.d	12.1.d	
12.1.e			
12.1.f	12.1.f	12.1.f	
12.1.g	2.1.g	12.1.g	
12.1.h	12.1.h		
12.2	12.2	12.2	
13.1.a	13.1.a	3.1.a	<i>Ekonomiska och sociala förhållanden</i>
14.a	14.a	14.a	<i>Utbyte över gränserna</i>
14.b	14.b	14.b	
46	46	43	

Bilaga 2, Författningsbilaga

I denna bilaga redovisas utdrag ur de lagar som förekommer i denna rapport och som inte tagits upp i de två tidigare rapporterna.

Regeringsformen

1 kap. Statsskicketets grunder

2 § Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd skall vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet.

Det allmänna skall främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. Det allmänna skall verka för att alla människor skall kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna skall motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas. Lag (2002:903).

Lag (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting

1 kap. Ändring i indelningen i kommuner

Förutsättningar för indelningsändring

1 § Regeringen får besluta om ändring i rikets indelning i kommuner, om ändringen kan antas medföra bestående fördel för en kommun eller en del av en kommun eller andra fördelar från allmän synpunkt. Därvid får regeringen meddela de föreskrifter som behövs för ändringens genomförande.

Vid prövning av frågan om indelningsändring skall särskild hänsyn tas till önskemål och synpunkter från den eller de kommuner som närmast berörs av

ändringen. Om en sådan kommun motsätter sig en indelningsändring, får beslut om ändringen meddelas endast om det finns synnerliga skäl. Särskild hänsyn skall också tas till befolkningens önskemål och synpunkter.

Skollag (1985:1100)

8 kap. Sameskolan

1 § Utbildningen i sameskolan skall syfta till att ge samers barn en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen till och med årskurs 6 i grundskolan.

Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet.

2 § Eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Omfattningen och utformningen av elevernas inflytande skall anpassas efter deras ålder och mognad.

3 § Samers barn får fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i grundskolan. Detsamma gäller andra barn, om det finns särskilda skäl.

4 § Utbildningen i sameskolan skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

4 a § Eleverna i sameskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmältider. Lag (1997:1212).

5 § För elever i sameskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet skall staten svara för att eleverna utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden.

Staten skall svara för att eleverna i sameskolan kostnadsfritt erhåller för utbildningen erforderliga resor.

6 § För sameskolan skall finnas en styrelse.

Styrelsen beslutar om intagning av elever i sameskolan. Styrelsens beslut i sådana frågor får överklagas av eleven eller företrädare för denne hos Skolväsendets överklagandenämnd.

7 § Hemkommunen skall betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i sameskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek. Lag (1994:152).

Sametingslag (1992:1433)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § I denna lag ges bestämmelser om en särskild myndighet – Sametinget – med uppgift främst att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige.

2 § Med same avses i denna lag den som anser sig vara same och

1. gör sannolikt att han eller hon har eller har haft samiska som språk i hemmet, eller

2. gör sannolikt att någon av hans eller hennes föräldrar, far- eller morföräldrar har eller har haft samiska som språk i hemmet, eller

3. har en förälder som är eller har varit upptagen i röstlängd till Sametinget.

Vad som sägs i första stycket 3 gäller inte om länsstyrelsen har beslutat att föräldern inte skall vara upptagen i röstlängden på den grunden att föräldern inte är same. Lag (2006:803).

2 kap. Sametinget

Sametingets uppgifter

1 § Sametinget skall verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten,

5. informera om samiska förhållanden,

6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning. Lag (2006:803).

Högskolelag (1992:1434)

1 kap. Inledande bestämmelser

5 § Högskolorna skall i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

I högskolornas verksamhet skall jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas.

Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

Högskolorna skall också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Lag (2005:1208).

Personuppgiftslag (1998:204)

Förbud mot behandling av känsliga personuppgifter

13 § Det är förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar

- a) ras eller etniskt ursprung,
- b) politiska åsikter,
- c) religiös eller filosofisk övertygelse, eller
- d) medlemskap i fackförening.

Det är också förbjudet att behandla sådana personuppgifter som rör hälsa eller sexualliv.

Uppgifter av den art som anges i första och andra styckena betecknas i denna lag som känsliga personuppgifter.

Lag (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan

Lagens ändamål

1 § Denna lag har till ändamål att på högskoleområdet främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Lag (2003:311).

Definitioner

2 § I denna lag avses med

högskola: ett universitet eller en högskola som har staten, en kommun eller ett landsting som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434) samt en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina,

student: den som är antagen till och bedriver grundläggande högskoleutbildning eller forskarutbildning enligt högskolelagen eller utbildning som kan leda fram till en examen som en enskild utbildningsanordnare får utfärda enligt lagen om tillstånd att utfärda vissa examina; den som är anställd som doktorand skall dock inte anses som student vid tillämpningen av denna lag,

sökande: den som i vederbörlig ordning har anmält att han eller hon vill antas till grundläggande högskoleutbildning eller forskarutbildning enligt högskolelagen eller till utbildning som kan leda fram till en examen som en enskild utbildningsanordnare får utfärda enligt lagen om tillstånd att utfärda vissa examina,

etnisk tillhörighet: att någon tillhör en grupp av personer som har samma hudfärg eller nationella eller etniska ursprung,

sexuell läggning: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning,

funktionshinder: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av funktionsförmågan som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå. Lag (2003:311).

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

3 § En högskola skall inom ramen för sin verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja studenters lika rättigheter oavsett könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Närmare föreskrifter om högskolans skyldigheter enligt första stycket finns i 4 och 5 §§. Lag (2003:311).

Att förebygga och förhindra trakasserier

4 § En högskola skall vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att studenter eller sökande utsätts för trakasserier. Med trakasserier avses i denna lag ett uppträdande som kränker en students eller en sökandes värdighet i högskolestudierna, om uppträdandet har samband med

- etnisk tillhörighet (etniska trakasserier),
- religion eller annan trosuppfattning (trakasserier på grund av religion eller annan trosuppfattning),
- sexuell läggning (trakasserier på grund av sexuell läggning),
- funktionshinder (trakasserier på grund av funktionshinder),
eller
- könstillhörighet eller är av sexuell natur (sexuella trakasserier). Lag (2003:311).

Årlig plan

5 § En högskola skall varje år upprätta en plan som skall innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att främja studenters lika rättigheter oavsett könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och för att förebygga och förhindra trakasserier enligt 4 §. Planen skall vidare innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som högskolan avser att påbörja eller genomföra under det kommande året.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts skall tas in i efterföljande års plan. Lag (2003:311).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

6 § En högskola som får kännedom om att en student anser sig ha blivit utsatt för sådana trakasserier som avses i 4 § skall utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra fortsatta trakasserier.

Förbud mot diskriminering

Direkt diskriminering

7 § En högskola får inte missgynna en student eller en sökande genom att behandla honom eller henne sämre än högskolan behandlar, har behandlat eller skulle ha behandlat någon annan i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Förbudet gäller inte, om behandlingen är berättigad av hänsyn till ett särskilt intresse som uppenbarligen är viktigare än intresset av att förhindra diskriminering i högskolan. Lag (2003:311).

Indirekt diskriminering

8 § En högskola får inte missgynna en student eller en sökande genom att tillämpa en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som i praktiken särskilt missgynnar personer med viss könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, eller sexuell läggning eller visst funktionshinder. Detta gäller dock inte om bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen är lämpliga och nödvändiga för att uppnå målet. Lag (2003:311).

Trakasserier

8 a § En högskola får inte diskriminera en student eller en sökande genom att trakassera honom eller henne. Lag (2003:311).

Instruktioner att diskriminera

8 b § En högskola får inte lämna order eller instruktioner till en arbetstagare hos högskolan om diskriminering av en student eller en sökande enligt 7-8 a §§. Lag (2003:311).

När förbuden gäller

9 § Förbuden mot diskriminering i 7-8 b §§ skall gälla, när en högskola

1. beslutar om tillträde till högskoleutbildning eller vidtar någon annan åtgärd som har betydelse för tillträdet,
2. beslutar om examination eller gör någon annan bedömning av en studieprestation,
3. beslutar eller gör någon annan liknande bedömning i fråga om
  - a) tillgodoräknande av utbildning,

- b) anstånd med studier eller fortsättning av studier efter studieuppehåll,
- c) byte av handledare,
- d) indragning av handledare och andra resurser vid forskarutbildning,
- e) utbildningsbidrag för doktorander, eller

4. vidtar en ingripande åtgärd mot en student.
Lag (2003:311).

10 § Förbudet i 7 § mot direkt diskriminering när en högskola beslutar om tillträde till högskoleutbildning och under utbildningen gäller även då högskolan genom att göra lokalerna tillgängliga och användbara kan skapa en situation för en person med funktionshinder som är likartad med den för personer utan sådant funktionshinder, om det skäligen kan krävas att högskolan vidtar sådana åtgärder.

Förbud mot repressalier

11 § En högskola får inte utsätta en student eller en sökande för repressalier på grund av att han eller hon har anmält högskolan för diskriminering eller medverkat i en utredning enligt denna lag.

Uppgifter om meriter

12 § En sökande som har nekats tillträde till en utbildning har rätt att på begäran få en skriftlig uppgift av utbildningsanordnaren om vilken utbildning eller vilka andra meriter den har som blivit antagen till utbildningen. Denna rätt gäller om den sökta utbildningen kan leda fram till en examen som en enskild utbildningsanordnare får utfärda enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Skadestånd

13 § Staten, en kommun eller ett landsting som är huvudman för en högskola och en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina skall betala skadestånd för den kränkning som en student eller en sökande har blivit utsatt för genom att högskolan har åsidosatt

- skyldigheten enligt 6 § att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier mot studenter,

- förbuden i 7, 8, 8 a eller 8 b § och 9 § eller 10 § mot diskriminering av studenter eller sökande,

- förbudet i 11 § mot att utsätta studenter eller sökande för repressalier.

Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort. Lag (2003:311).

Överklagande

14 § Ett beslut av ett universitet eller en högskola med staten, en kommun eller ett landsting som huvudman får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan på den grunden att beslutet strider mot diskrimineringsförbuden i 7 eller 8 § och 9 § 1, 3 eller 4 eller 10 § eller förbudet mot repressalier i 11 §. Om överklagandenämnden finner att beslutet strider mot något av förbuden och detta kan antas ha inverkat på utgången, skall beslutet undanröjas och ärendet, om det behövs, visas åter till universitetet eller högskolan för ny prövning.

Om ett beslut kan överklagas enligt någon annan författning, skall överklagande ske i den där föreskrivna ordningen i stället för enligt bestämmelserna i första stycket.

15 § Beslut av Överklagandenämnden för högskolan enligt denna lag får inte överklagas.

Tillsyn

16 § Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Handikappombudsmannen skall se till att denna lag följs.

En ombudsman skall försöka förmå högskolorna att frivilligt följa denna lag.

En högskola är skyldig att på uppmaning av en ombudsman lämna de uppgifter om förhållandena i högskolans verksamhet som kan vara av betydelse för tillsynen. En högskola är vidare skyldig att lämna uppgifter, när en ombudsman biträder en begäran av en sökande enligt 12 §.

Rättegången

Tillämpliga regler

17 § Mål om skadestånd enligt 6-11 samt 13 § skall handläggas enligt vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål där förlikning om saken är tillåten.

I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad, om den part som förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad.

Bevisbörda

17 a § Om den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det högskolan som skall visa att diskriminering eller repressalier inte förekommit. Lag (2003:311).

Rätt att föra talan

18 § I en tvist enligt 17 § får Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller Handikappombudsmannen som part föra talan för en student eller en sökande, som medger det.

Om en ombudsman för talan för en student eller en sökande med stöd av denna lag, får ombudsmannen i samma rättegång föra också annan talan som ombud för studenten eller den sökande.

Vad som finns föreskrivet i rättegångsbalken om part beträffande jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen skall även gälla den för vilken en ombudsman för talan enligt första stycket.

Preskription m.m.

19 § En talan i mål om skadestånd enligt 6-11 §§ samt 13 § skall väckas inom två år efter det att den påtalade handlingen företogs eller en skyldighet senast skulle ha fullgjorts. I annat fall är talan förlorad.

20 § En talan som förs av Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller Handikappombudsmannen behandlas som om talan hade förts av studenten eller den sökande själv.

Lag (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 § Denna lag har till ändamål att främja barns och elevers lika rättigheter samt att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen har också till ändamål att motverka annan kränkande behandling.

Denna lag tillämpas på utbildning och annan verksamhet som avses i skollagen (1985:1100).

Definitioner

2 § I denna lag avses med

elev: den som utbildas eller söker utbildning enligt skollagen (1985:1100),

barn: den som deltar i eller söker till förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg enligt skollagen,

personal: anställda och uppdragstagare i utbildning och annan verksamhet,

etnisk tillhörighet: att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, ras eller hudfärg,

sexuell läggning: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning,

funktionshinder: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,

trakasserier: ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet, och som

1. har samband med

- etnisk tillhörighet (etniska trakasserier),
- religion eller annan trosuppfattning (trakasserier på grund av religion eller annan trosuppfattning),
- sexuell läggning (trakasserier på grund av sexuell läggning),
- funktionshinder (trakasserier på grund av funktionshinder),
- kön (trakasserier på grund av kön), eller

2. är av sexuell natur (sexuella trakasserier),

annan kränkande behandling: ett uppträdande som annars kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Ansvar för anställda och uppdragstagare

3 § Huvudmannen för sådan verksamhet som avses i 1 § andra stycket ansvarar för att anställda och uppdragstagare i denna verksamhet följer de skyldigheter som anges i denna lag när de handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget.

Tvingande bestämmelser

4 § Avtalsvillkor som inskränker skyldigheter enligt denna lag är utan verkan.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

5 § Huvudmannen för verksamheten skall se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att främja de ändamål som anges i 1 § första stycket. Särskilda föreskrifter om detta finns i 6-8 §§.

Likabehandlingsplan

6 § Huvudmannen för verksamheten eller den huvudmannen bestämmer skall se till att det finns en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet. Planen skall syfta till att främja barns och elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. I planen skall planerade åtgärder redovisas. Planen skall årligen följas upp och ses över.

Skyldighet att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling

7 § Huvudmannen för verksamheten eller den huvudmannen bestämmer skall vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för trakasserier och annan kränkande behandling.

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och annan kränkande behandling

8 § Om huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får kännedom om att ett barn eller en elev i verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling i samband med att verksamheten genomförs, skall huvudmannen eller den huvudmannen bestämmer utreda omständigheterna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra fortsatta trakasserier eller annan kränkande behandling.

Förbud mot diskriminering

Direkt diskriminering

9 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte missgynna ett barn eller en elev genom att behandla barnet eller eleven sämre än denne företrädare för verksamheten behandlar, har behandlat eller skulle ha behandlat något annat barn eller någon annan elev i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Indirekt diskriminering

10 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte missgynna ett barn eller en elev genom att tillämpa en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som i praktiken särskilt missgynnar barn eller elever med visst kön, viss etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller visst funktionshinder. Detta gäller dock inte om bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet kan motiveras av ett berättigat mål och medlen är lämpliga och nödvändiga för att uppnå målet.

Trakasserier

11 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte utsätta ett barn eller en elev för trakasserier.

Instruktioner att diskriminera

12 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte lämna order eller instruktioner om diskriminering av ett barn eller en elev i sin verksamhet enligt 9-11 §§.

Förbud mot annan kränkande behandling

13 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte utsätta ett barn eller en elev för annan kränkande behandling.

Förbud mot repressalier

14 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven har anmält eller påtalat att

någon i verksamheten handlat i strid med denna lag eller på grund av att barnet eller eleven har medverkat i en utredning enligt denna lag.

Skadestånd

15 § Om huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal åsidosätter sina skyldigheter enligt 6-14 §§, skall huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för kränkning, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. Skadestånd för kränkning i andra fall än vid diskriminering eller repressalier utgår dock inte, om kränkningen är ringa.

Om det finns särskilda skäl, kan skadeståndet för kränkning sättas ned eller helt falla bort.

Tillsyn

16 § Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Handikappombudsmannen och Statens skolverk skall inom sina respektive ansvarsområden se till att denna lag följs.

Huvudmannen för verksamheten eller rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion är skyldig att på uppmaning av en ombudsman eller av Statens skolverk lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan vara av betydelse för tillsynen.

Rättegången

17 § Mål om skadestånd enligt denna lag skall handläggas enligt vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål där förlikning om saken är tillåten.

I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad.

Bevisbörda

18 § Om ett barn eller en elev som anser sig ha blivit diskriminerad enligt 9-12 §§, utsatt för annan kränkande behandling enligt 13 § eller utsatt för repressalier enligt 14 § visar omständigheter som ger anledning att anta att hon eller han blivit diskriminerad, utsatt för annan kränkande behandling eller utsatt för repressalier, är det huvudmannen för verksamheten som skall visa att diskriminering, annan kränkande behandling eller repressalier inte förekommit.

19 § Om ett barn eller en elev visar att han eller hon har blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling av ett annat barn eller en annan elev i samband med att verksamheten genomförs, skall huvudmannen för att undgå skadeståndsansvar visa att alla skäligen åtgärder för att förebygga eller förhindra behandlingen hade vidtagits.

Rätt att föra talan

20 § I en tvist om skadestånd enligt denna lag får Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Handikappombudsmannen eller Statens skolverk som part föra talan för en elev som medger det. För barn och elever under 18 år som inte har ingått äktenskap skall vårdnadshavarna lämna medgivande.

Om en ombudsman eller Statens skolverk för talan enligt första stycket, får ombudsmannen eller verket i samma rättegång föra också annan talan som ombud för barnet eller eleven.

Det som föreskrivs i rättegångsbalken om part beträffande jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen skall gälla även den för vilken en ombudsman eller Statens skolverk för talan enligt första stycket.

Preskription m.m.

21 § En talan i mål om skadestånd enligt 9, 10, 12 eller 14 § skall väckas inom två år efter det att den påtalade handlingen företogs eller en skyldighet senast skulle ha fullgjorts. I annat fall är rätten till talan förlorad.

22 § En talan som förs av Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Handikappombudsmannen eller Statens skolverk behandlas som om talan hade förts av barnet eller eleven själv.

Övergångsbestämmelser

2006:67

Denna lag träder i kraft den 1 april 2006 och tillämpas på skadefall som inträffar efter ikraftträdandet.

Förordning (1991:978) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel

1 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas för produktion av läromedel i ämnen där det är brist på lämpliga läromedel.

Statsbidrag lämnas endast för produktion av

1. läromedel som är avsedda att användas vid

- modersmålsträning i förskolan för barn med annat modersmål än svenska,
- undervisning som står under tillsyn av Statens skolverk (Skolverket),

2. tolkordlistor. Förordning (1997:604).

2 § Frågor om statsbidrag prövas av Myndigheten för skolutveckling, om inte något annat följer av 3 §.

Ansökan om statsbidrag görs hos Myndigheten för skolutveckling. Förordning (2002:1162).

3 § Frågor om statsbidrag till produktion av läromedel för elever med funktionshinder prövas av Specialpedagogiska institutet.

Ansökan om statsbidrag görs hos institutet. Förordning (2001:289).

4 § Statsbidrag får lämnas i form av

1. bidrag till hela produktionskostnaden eller en del av denna,
2. bidrag med återbetalningsskyldighet av hela eller en del av bidraget,
3. garanti om stöd vid förlust. Förordning (1993:454).

5 § Beslut i ärenden om statsbidrag får inte överklagas. Förordning (1993:454).

6 § Myndigheten för skolutveckling och Specialpedagogiska institutet får vart och ett på sitt område meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning. Förordning (2002:1162).

Gymnasieförordning (1992:394)

5 kap. Utbildningens innehåll

Modersmålsundervisning

7 § Om en elevs föräldrar eller vårdnadshavare eller en av dem har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, skall eleven få undervisning i modersmålet som ett ämne (modersmålsundervisning), förutsatt att eleven har goda kunskaper i modersmålet och att han eller hon även önskar få sådan undervisning.

En samisk, tornedalsfinsk eller romsk elev har rätt att få undervisning i det egna språket, även om det inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

I 8 kap. 5 och 6 §§ finns bestämmelser om studiehandleddning på elevens modersmål. Förordning (1997:605).

8 § Modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev.

En romsk elev som kommer från utlandet kan dock få modersmålsundervisning i två språk, om det finns särskilda skäl. Förordning (1997:605).

9 § Modersmålsundervisning kan anordnas som

1. individuellt val,
2. utökat program, eller
3. som ersättning för undervisning i andra språk än svenska och engelska. Förordning (1999:844).

10 § En elev har rätt att få modersmålsundervisning sammanlagt högst sju läsår under sin skoltid inom det offentliga skolväsendet. Om eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning, har eleven dock rätt till det under längre tid.

Begränsningen gäller inte heller om undervisningen

1. ersätter undervisning i andra språk än svenska och engelska,
2. anordnas som individuellt val, eller

3. anordnas för en samisk, tornedalsfinsk eller romsk elev eller för en elev med finska eller ett nordiskt språk som modersmål. Förordning (1999:844).

11 § Rektorn beslutar om en elevs modersmålsundervisning. Förordning (1997:605).

12 § En kommun är inte skyldig att anordna modersmålsundervisning, om lämplig lärare inte finns att tillgå.

En kommun är inte heller skyldig att anordna modersmålsundervisning, om antalet elever i kommunen som önskar sådan undervisning i ett visst språk är mindre än fem.

Andra stycket gäller inte i fråga om modersmålsundervisning för samiska, tornedalsfinska eller romska elever. Förordning (1997:605).

13 § En elev som får modersmålsundervisning får, med den begränsning som anges i 10 §, fortsätta att delta i sådan undervisning, även om språket skulle upphöra att vara dagligt umgängesspråk för eleven. Förordning (1999:844).

Grundskoleförordning (1994:1194)

2 kap. Utbildningens innehåll Tvåspråkig undervisning

7 § För elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får en kommun anordna delar av undervisningen i årskurserna 1-6 på umgängesspråket (tvåspråkig undervisning). För elever med finska som umgängesspråk får sådan undervisning anordnas även i årskurserna 7-9.

Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket. Undervisningen skall planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

I 8 kap. sameskolförordningen (1995:205) finns bestämmelser om integrerad samisk undervisning i grundskolan. Förordning (1997:599).

Modersmålsundervisning

9 § Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, skall eleven få undervisning i detta språk som ett ämne (modersmålsundervisning), om

1. eleven har grundläggande kunskaper i språket och

2. eleven önskar få sådan undervisning.

En samisk, tornedalsfinsk eller romsk elev skall erbjudas modersmålsundervisning även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

I 5 kap. 2 och 3 §§ finns bestämmelser om studiehandledning på elevens modersmål. Förordning (1997:599).

10 § Modersmålsundervisning kan anordnas

1. som språkval,
2. som elevens val,
3. inom ramen för skolans val, eller
4. utanför timplanebunden tid.

Modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev. En romsk elev som kommer från utlandet kan dock få modersmålsundervisning i två språk, om det finns särskilda skäl.

Vid modersmålsundervisning i samiska skall den kursplan för samiska användas som Statens skolverk med stöd av 3 kap. 6 § sameskolförordningen (1995:205) har fastställt. Förordning (2002:1010).

11 § Om modersmålsundervisning för en elev anordnas utanför timplanebunden tid, har eleven rätt att få sådan undervisning sammanlagt högst sju läsår under sin skoltid inom det offentliga skolväsendet. Eleven har dock rätt till undervisning under längre tid, om eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning.

Begränsningen gäller inte modersmålsundervisning för samiska, tornedalsfinska, romska eller finska elever eller om undervisningen avser ett nordiskt språk. Förordning (1997:599).

12 § Om beslut fattas att modersmålsundervisning för en elev skall anordnas inom ramen för skolans val eller utanför timplanebunden tid skall samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare före beslutet. Förordning (1997:599).

13 § En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk, endast om det finns en lämplig lärare.

En kommun är skyldig att anordna sådan undervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket. När det gäller samiska, tornedalsfinska eller romska elever är kommunen skyldig att anordna modersmålsundervisning även om antalet elever är mindre än fem. Förordning (1997:599).

14 § En elev som får modersmålsundervisning får med den begränsning som anges i 11 § fortsätta att delta i den undervisningen, även om språket skulle upphöra att vara dagligt umgängesspråk för eleven. Förordning (1997:599).

5 kap. Särskilda stödinsatser

2 § En elev skall få studiehjälpsåtgärd på sitt modersmål, om eleven behöver det. Förordning (1997:599).

Sameskolförordning (1995:205)

1 kap. Allmänna föreskrifter

1 § I denna förordning meddelas föreskrifter om sameskolan utöver vad som föreskrivs i skollagen (1985:1100).

I 8 kap. finns det föreskrifter om samisk undervisning som integreras med undervisning i grundskolan.

2 § Sameskolan bedrivs vid de olika enheter som Sameskolstyrelsen bestämmer. En enhet kallas i denna förordning sameskola.

En sameskola får endast inrättas inom ramen för tillgängliga medel.

Till en sameskola kan vara knutet ett elevhem.

3 § I denna förordning avses med

– skoldagar: de dagar under ett läsår under vilka utbildning skall äga rum,

– undervisningstid: arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under en lärares ledning,

– ämne: ämne för vilket regeringen eller, efter bemyndigande av regeringen, Statens skolverk har fastställt en kursplan.

4 § När det i denna förordning hänvisas till grundskoleförordningen (1994:1194) skall föreskrifter om styrelsen avse Sameskolstyrelsen. Föreskrifter om rektor skall avse skolchefen.

5 § Statens skolverk fastställer de formulär som behövs för tillämpningen av denna förordning.

6 § Sådana uppgifter i fråga om skolhälsovård som enligt skollagen (1985:1100) sköts av staten såsom huvudman för sameskolan får i stället fullgöras av en kommun eller ett landsting, om Sameskolstyrelsen och kommunen eller landstinget är ense om detta.

7 § Vid en sameskola får mot särskild ersättning på uppdrag av annan än enskild anordnas utbildning för personer som uppdragsgivaren utser. Förordning (1996:551).

2 kap. Sameskolstyrelsen

Uppgifter

1 § Sameskolstyrelsen är styrelse för sameskolorna och därtill hörande verksamhet.

Sameskolstyrelsen skall även

– genom yttranden och förslag främja och utveckla samiska undervisningsinslag i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom, och

– främja utveckling och produktion av läromedel för samisk undervisning.

2 § Sameskolstyrelsen bör

– bistå kommunerna när det gäller uppsökande verksamhet bland samer,

– informera om sameskolan och om samiska undervisningsinslag i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

3 § Sameskolstyrelsen får efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter inom förskoleklassen och förskole- och fritidshemsverksamheten för samiska barn. Förordning (1997:1232).

4 § har upphävts genom förordning (1996:551).

Sammansättning

5 § Sameskolstyrelsen består av fem personer.

En av ledamöterna är ordförande och en är vice ordförande.

Organisation

6 § Till Sameskolstyrelsen är knutet ett kansli som leds av en skolchef.

Skolchefen skall biträda Sameskolstyrelsen i dess verksamhet och närmast under styrelsen leda sameskolorna. Skolchefen skall särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

Verksförordningens tillämpning

7 § Följande bestämmelser i verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på Sameskolstyrelsen:

26 § om vem som får begära in förklaringar m.m.,

27 och 28 §§ om myndighetens föreskrifter,

29 § om inhämtande av uppgifter,

30 § om ärendeförteckning,

31 § om myndighetens beslut.

Sameskolstyrelsen har det ansvar för verksamheten och de uppgifter som anges i 6 - 9, 11, 13 och 15 §§ verksförordningen. Förordning (1996:551).

Ärendenas handläggning

8 § Sameskolstyrelsen är beslutför när ordföranden och minst hälften av de andra ledamöterna är närvarande.

När ärenden av större vikt handläggs, skall om möjligt samtliga ledamöter vara närvarande.

9 § Om ett ärende är så brådskande att Sameskolstyrelsen inte hinner sammanträda för att behandla det, får ärendet avgöras genom meddelanden mellan ordföranden och minst så många andra ledamöter som behövs för beslutförhet.

Om detta förfarande inte är lämpligt, får ordföranden ensam avgöra ärendet i närvaro av skolchefen. Ett sådant beslut skall anmälas vid nästa sammanträde med styrelsen.

10 § Sameskolstyrelsen får i arbetsordningen eller i särskilda beslut lämna över till skolchefen att på Sameskolstyrelsens vägnar avgöra ärenden som är av det slaget att de inte behöver prövas av Sameskolstyrelsen.

11 § Ärendena avgörs efter föredragning.

I arbetsordningen eller i särskilda beslut får det dock medges att ärenden som avgörs enligt 10 § inte behöver föredras.

Anställningar m.m.

12 § Av 2 kap. 1 § 2 sametingslagen (1992:1433) följer att Sameskolstyrelsens ledamöter utses av Sametinget. Ledamöterna utses för en bestämd tid.

Sametinget utser ordförande för en bestämd tid.

Sameskolstyrelsen utser inom sig vice ordförande för en bestämd tid.

13 § Skolchefen anställs av Sametinget efter förslag av Sameskolstyrelsen.

Som skolchef får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har förvärvat pedagogiska insikter.

14 § Arbetstagare som under skolchefen har uppgifter av pedagogisk art skall ha de pedagogiska insikter som behövs.

15 § Statens ansvarsnämnd beslutar i frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan och avskedande, när det gäller skolchefen.

3 kap. Utbildningens innehåll och organisation

Läroplan

1 § För sameskolan gäller en läroplan.

Läroplanen innehåller de övergripande målen och riktlinjerna för utbildningen.

Läroplanen fastställs av regeringen.

Timplan

2 § För sameskolan gäller den timplan som framgår av bilagan till denna förordning.

Därvid gäller att

– undervisningen skall ges på svenska och samiska, och

– ämnet samiska skall förekomma i samtliga årskurser.

Timplanen anger den minsta totala undervisningstid i timmar som skall erbjudas elever i årskurserna 1--6.

3 § Beslut om fördelning på årskurser av antalet timmar för ämnen, ämnesgrupper och elevens val fattas av Sameskolstyrelsen efter förslag av skolchefen.

4 § I sameskolan skall i den omfattning som skolchefen bestämmer anordnas friluftsverksamhet som bedrivs under en lärares ledning.

5 § För elever som med stöd av särskilda skäl enligt 8 kap. 3 § skollagen (1985:1100) tagits in i sameskolan kan undervisningen på samiska och undervisningen i ämnet samiska bytas ut mot någon annan undervisning.

Kursplaner

6 § De kursplaner som regeringen har fastställt för grundskolan skall tillämpas också i sameskolan.

Statens skolverk skall fastställa en kursplan i samiska som även skall kunna användas i modersmålsundervisning i samiska i grundskolan. Förordning (2002:1009).

Vissa föreskrifter om timplanen

Elevens val

7 § I timplanen anges ett visst antal timmar för elevens val. Undervisningen syftar till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

Undervisningen skall till sitt innehåll och sin inriktning vara förenlig med målen i den kursplan eller de kursplaner som fastställts för det ämne eller de ämnen som utgör elevens val.

8 § Sameskolstyrelsen skall erbjuda eleverna ett allsidigt urval av ämnen som elevens val. Styrelsen skall sträva efter att tillgodose elevernas val genom att utnyttja de möjligheter som finns inom ramen för gällande bestämmelser.

Skolans val

9 § I timplanen anges ett visst antal timmar som får användas för skolans val. Utrymmet för skolans val skall med de begränsningar som anges i bilagan till denna förordning användas för undervisning i ett eller flera ämnen.

Undervisningen skall till sitt innehåll och sin inriktning vara förenlig med målen i den kursplan eller de kursplaner som fastställts för det ämne eller de ämnen som utgör skolans val.

Beslut om hur utrymmet för skolans val skall användas fattas av skolchefen.

Modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andraspråk

9 a § Bestämmelserna om modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andraspråk i 2 kap. 9-16 §§ grundskoleförordningen (1994:1194) gäller i tillämpliga delar vid sameskolan. Förordning (1997:600).

Arbetsplan

10 § För genomförandet av de fastställda målen för utbildningen skall det finnas en arbetsplan.

Arbetsplanen skall utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Skolchefen beslutar om arbetsplanen.

Arbetsplanen skall kontinuerligt följas upp och utvärderas.

Läromedel

11 § Av 8 kap. 4 § skollagen (1985:1100) framgår att utbildningen i sameskolan skall vara avgiftsfri för eleverna och att de utan kostnad skall ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning.

Särskild vikt skall läggas vid att eleverna i undervisningen har tillgång till läromedel som täcker väsentliga delar av ett ämne eller en ämnesgrupp och som är ägnade att ge fasthet och sammanhang i studierna.

Lärotider m.m.

12 § Föreskrifterna om lärotider, klasser och grupper, schema och beslut om befrielse från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i 4 kap. grundskoleförordningen (1994:1194) skall tillämpas vid sameskolan. Förordning (1996:551).

Särskilda stödinsatser

13 § Föreskrifterna om särskilda stödinsatser i 5 kap. grundskoleförordningen (1994:1194) gäller i tillämpliga delar vid sameskolan.

4 kap. Samverkansformer

Samverkan mellan olika intressegrupper

1 § Formerna för samverkan mellan olika intressegrupper inom varje sameskola skall utvecklas med beaktande av de lokala förhållandena. Detta gäller om det inte i författning eller kollektivavtal finns särskilda bestämmelser för behandling av en viss fråga.

Elevvårdskonferens

2 § För behandling av elevvårdsfrågor skall det finnas en elevvårdskonferens.

3 § I elevvårdskonferensen skall som ledamöter ingå

1. skolchefen,
2. företrädare för elevvården, och
3. berörd klassföreståndare och annan berörd personal.

Skolchefen beslutar om den närmare sammansättningen av elevvårdskonferensen. Skolchefen eller den arbetstagare som skolchefen utser är ordförande. Skolchefen får sätta någon annan arbetstagare i sitt ställe.

Elevvårdskonferensen får tillåta att även andra än ledamöter är närvarande och yttrar sig vid sammanträdena.

4 § Elevvårdskonferensen är beslutför när mer än hälften av ledamöterna är närvarande.

Vid sammanträde med elevvårdskonferensen skall föras protokoll.

Elevinflytande

5 § I varje klass eller undervisningsgrupp skall eleverna ges tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna. Den närmare utformningen skall anges i arbetsplanen. Förordning (1997:600).

5 kap. Elever

Intagning

1 § I 8 kap. 6 § andra stycket skollagen (1985:1100) finns föreskrifter om intagning av elever i sameskolan.

I punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i skollagen (1985: 1100) finns det föreskrifter om intagning av barn i sameskolan höstterminen det kalenderår barnet fyller sex år.

Ansökan om intagning görs av vårdnadshavarna hos Sameskolstyrelsen på det sätt styrelsen bestämmer.

1 a § I förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. finns särskilda bestämmelser om mottagande i sameskolan av asylsökande barn m.fl. Förordning (2001:981).

Uppflyttning, ledighet och disciplinära åtgärder m.m.

2 § Föreskrifterna om uppflyttning, ledighet, frånvaro, ordningsregler och disciplinära åtgärder i 6 kap. 3-10 §§ grundskoleförordningen (1994:1194) skall tillämpas vid sameskolan. Förordning (2006:206).

Utvecklingssamtal

3 § Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Vid utvecklingssamtalet skall läraren i en framåtsyftande individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Utvecklingsplanen kan även innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och vårdnadshavare. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna.

På begäran av en elevs vårdnadshavare skall läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet även lämna annan skriftlig information om elevens skolgång än som avses i första stycket.

Uppgifter i utvecklingsplanen och sådan information som avses i andra stycket får inte ha karaktären av betyg.

Utvecklingssamtal skall i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 5 kap. 1 § grundskoleförordningen (1994:1194). Förordning (2005:176).

Intyg vid avgång

4 § När en elev avgår från en sameskola skall intyg om avgången utfärdas.

Intyget skall innehålla uppgifter om

1. den årskurs från vilken eleven avgått,
2. tiden för avgången,
3. de ämnen i vilka eleven undervisats, och
4. det antal timmar undervisning som eleven erbjudits.

Intyget skall undertecknas av skolchefen.

6 kap. Personal vid sameskolorna

Allmänna föreskrifter

1 § När Sameskolstyrelsen avser att anställa en arbetstagare, bör den lediga anställningen anmälas till den offentliga arbetsförmedlingen, om det inte framstår som onödigt. Om en sådan anmälan inte görs skall Sameskolstyrelsen informera om den lediga anställningen genom anslag hos styrelsen och i vederbörande skola.

Skolledning

2 § Sameskolstyrelsen bestämmer hur ledningen av varje sameskola närmast under skolchefen skall utformas. Den eller de som utses för uppgiften skall genom utbildning och erfarenhet ha förvärvat pedagogiska insikter.

Skolchefen får uppdra åt den som har detta ledningsansvar att fullgöra uppgifter som enligt denna förordning ankommer på skolchefen eller som enligt läroplanen eller andra författningar ankommer på rektorn.

Lärare

3 § Lärare är skyldiga att fullgöra uppgifter som hör samman med den utbildning som deras tjänstgöring omfattar samt andra uppgifter som ligger inom ramen för deras yrkeskvalifikationer och som stämmer överens med deras roll enligt läroplanen eller föreskrifter i andra författningar.

4 § En lärare är på uppdrag skyldig att

1. vara klassföreståndare enligt 5 §,
2. biträda vid lärarutbildning vid den sameskola där läraren tjänstgör.

5 § Klassföreståndaren har det allmänna ansvaret för en klass eller en särskild undervisningsgrupp. Klassföreståndaren skall särskilt leda elevvården inom klassen.

Klassföreståndaren skall biträda skolledningen i frågor som rör klassen eller gruppen.

6 § Sameskolstyrelsen får föreskriva att insikt i samiska ger företräde till anställning som lärare vid sameskolan.

7 § I en anställning som lärare, dock inte timläroanställning, får det som fyllnadstjänstgöring ingå tjänstgöring som lärare vid någon annan skolform inom det offentliga skolväsendet. I en anställning som lärare i musik får det även ingå fyllnadstjänstgöring vid en kommunal musikskola.

8 § Vid anställning av lärare skall 2 kap. 3--5 §§ skollagen (1985:1100) tillämpas, om inte något annat följer av andra stycket.

Timlärare som uppfyller kraven enligt 2 kap. 4 § skollagen får anställas tills vidare längst till en viss tidpunkt under läsåret. I annat fall skall timläraren anställas tills vidare dock längst till en viss tidpunkt under terminen.

Annan personal

9 § I 14 kap. 2 § tredje stycket skollagen (1985:1100) föreskrivs att det för skolhälsovården skall finnas skolläkare och skolsköterska.

7 kap. Överklagande

1 § Beslut av Sameskolstyrelsen i personalärenden enligt denna förordning får överklagas hos Statens skolverk, om beslutet gäller

1. fråga om att anställa en arbetstagare, och
2. en lärares fyllnadstjänstgöring.

Av 21 § anställningsförordningen (1994:373) följer att Sameskolstyrelsens förslag om att anställa en skolchef eller beslut om att avbryta ett anställningsförfarande inte får överklagas.

2 § Beslut av Sameskolstyrelsen i andra ärenden enligt denna förordning än personalärenden får inte överklagas.

3 § Beslut av Statens skolverk i ärenden enligt denna förordning får inte överklagas.

8 kap. Integrerad samisk undervisning

1 § En kommun får anordna samisk undervisning för samiska elever vid sin grundskola, om avtal härom träffas mellan kommunen och Sameskolstyrelsen.

Med samisk undervisning avses undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska utöver den undervisning som anordnas som modersmålsundervisning i samiska. Förordning (2002:1009).

2 § Utbildningen för de samiska eleverna skall integreras med motsvarande utbildning för andra elever i grundskolan.

Den samiska undervisningen får även förläggas till icke timplanebunden tid under skoldagen.

3 § Lärare för den samiska undervisningen anställs av styrelsen för utbildningen efter samråd med Sameskolstyrelsen. Därvid gäller föreskrifterna om lärare i 2 kap. 3--5 §§ skollagen (1985:1100).

4 § Sameskolstyrelsen skall varje år i samband med förslag till anslagsframställningar redovisa omfattningen och erfarenheterna av verksamheten med integrerad samisk undervisning.

Förordning (1996:1206) om fristående skolor

1 kap. Fristående förskoleklass

Modersmålsundervisning

5 § Vid skolorna skall de bestämmelser om modersmålsundervisning som gäller för motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet tillämpas.

Modersmålsundervisningen kan antingen anordnas vid skolorna eller erbjudas genom att skolorna träffar avtal med någon annan om undervisningen. Förordning (1997:603).

2 kap. Fristående gymnasieskolor och fristående gymnasiesärskolor

Modersmålsundervisning

7 § Vid skolorna skall de bestämmelser om modersmålsundervisning som gäller för motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet tillämpas.

Modersmålsundervisningen kan antingen anordnas vid skolorna eller erbjudas genom att skolorna träffar avtal med någon annan om undervisningen. Förordning (1997:603).

Förordning (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till åtgärder enligt lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

2 § Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska lämnas till Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner samt Norrbottens läns landsting.

Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av finska och meänkieli lämnas till Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner samt Norrbottens läns landsting.

3 § Statsbidrag till kommunerna fastställs med utgångspunkt från en uppskattning av antalet invånare i varje kommun som talar samiska respektive finska eller meänkieli. Vid fördelningen av bidrag skall hänsyn även tas till kommunens särskilda behov av att vidta åtgärder för att stödja användningen av samiska respektive finska och meänkieli.

Statsbidrag till landstinget fastställs med hänsyn till landstingets behov av att vidta åtgärder för att stödja användningen av samiska respektive finska och meänkieli.

Om berörda kommuner och landstinget kommer överens om det, får även andra kompletterande kriterier för fördelningen tillämpas.

4 § Beslut om statsbidrag enligt denna förordning fattas av Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Innan fördelning av statsbidrag beslutas skall länsstyrelsen samråda med berörda kommuner och landstinget.

5 § Länsstyrelsens beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Förordning (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan

Regeringen föreskriver följande.

1 § En kommun får anordna försöksverksamhet enligt bestämmelserna i denna förordning.

För elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får delar av undervisningen i årskurserna 7-9 anordnas på umgängesspråket (tvåspråkig undervisning).

Bestämmelser om tvåspråkig undervisning finns även i 2 kap. 7 § grundskoleförordningen (1994:1194).

2 § Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket.

Undervisningen skall planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

3 § En kommun som deltar i försöksverksamheten skall kontinuerligt följa upp och utvärdera verksamheten.

Bestämmelser om kvalitetsredovisning finns i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet.

4 § En kommun som har beslutat att delta i försöksverksamheten skall anmäla detta till Myndigheten för skolutveckling. Anmälan skall innehålla uppgifter om

1. verksamheten vid den aktuella skolan,
2. motiven för att delta i försöksverksamheten,
3. utformningen av försöksverksamheten, och
4. hur försöksverksamheten skall följas upp och utvärderas.

Förordning (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter

Tillämpningsområde

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till Sametinget och organisationer som företräder nationella minoriteter.

Bestämmelserna i 4-14 §§ gäller inte i fråga om Sametinget och organisationer som företräder den nationella minoriteten samer.

Syftet med statsbidraget

2 § Syftet med statsbidraget är att stödja och underlätta verksamheten för Sametinget och de organisationer som företräder nationella minoriteter.

Bidragsformer

3 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas under de förutsättningar som anges i 7 och 8 §§ med en lika stor fast del per nationell minoritet och en rörlig del som grundas på antalet lokalföreningar eller avdelningar. Det gäller dock inte den nationella minoriteten samer för vilken regeringen i stället årligen beslutar om statsbidrag till Sametinget i mån av tillgång på medel med ett belopp som motsvarar hälften av en sådan fast del som avses i första meningen.

Definitioner

4 § Med en minoritetsorganisation avses i denna förordning en riksorganisation eller en organisation av riksintresse som

1. företräder någon av de nationella minoriteterna och där medlemmarna i organisationen eller dess lokalföreningar eller avdelningar till övervägande delen utgörs av personer som tillhör den nationella minoriteten, och
2. bedriver verksamhet som syftar till att stärka inflytandet för den nationella minoriteten, att främja den egna nationella minoritetsgruppens identitet, kultur och språk, att motverka diskriminering eller att sprida kunskap om den egna gruppen.

5 § Med en riksorganisation avses i denna förordning en organisation som har minst fem lokalföreningar eller avdelningar på olika orter i Sverige.

6 § Med en lokalförening eller en avdelning inom en minoritetsorganisation avses i denna förordning en sådan förening eller avdelning

1. som är införd i minoritetsorganisationens register över lokalföreningar eller avdelningar,
2. i vilken medlemmarna och organ utsedda av medlemmarna beslutar om lokalföreningens eller avdelningens verksamhet och ekonomi, och
3. som bedriver verksamhet.

Förutsättningar för bidrag

7 § Bidrag lämnas för ett år i sänder i mån av tillgång på medel. Ett bidragsår avser det statliga budgetåret.

8 § Statsbidrag får i mån av behov lämnas till en minoritetsorganisation som ansöker om bidrag och som

1. har stadgar och styrelse eller motsvarande organ,

2. är en öppen sammanslutning i vilken medlemskapet är frivilligt,

3. är demokratiskt uppbyggd,

4. bedriver verksamhet i Sverige sedan minst två år, och

5. strävar efter att kvinnor och män skall ha en jämn fördelning av makt och inflytande i organisationen.

För den rörliga delen av statsbidraget krävs dessutom att minoritetsorganisationen har minst två lokalföreningar eller avdelningar.

Vid bedömningen av minoritetsorganisationens behov av statsbidrag skall hänsyn tas till om organisationen får annat statsbidrag för sin verksamhet.

Ansökan om bidrag

9 § Ansökningar om bidrag enligt denna förordning prövas av regeringen.

Ett beslut om bidrag får förenas med villkor.

10 § En ansökan om statsbidrag skall göras skriftligen på blankett som Regeringskansliet tillhandahåller. Ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av behörig företrädare för organisationen och ha kommit in till Regeringskansliet senast den 1 oktober året före bidragsåret.

Tillsammans med ansökan skall organisationen lämna sina stadgar och en verksamhetsberättelse för det senaste verksamhetsåret samt uppgifter om sammansättningen i styrelsen eller motsvarande organ.

Organisationen är skyldig att lämna Regeringskansliet också andra handlingar och uppgifter som krävs för prövning av ansökan.

11 § Om den som ansöker om bidrag enligt denna förordning inte lämnar de handlingar och uppgifter som följer av 10 §, skall sökanden ges möjlighet att komplettera ansökan inom en viss tid. Om sökanden inte följer en uppmaning att komplettera ansökan, får denna prövas i befintligt skick.

Redovisning

12 § En organisation som har beviljats bidrag enligt denna förordning är skyldig att lämna de redovisningshandlingar, verksamhetsberättelser och andra uppgifter som Regeringskansliet bestämmer. En ekonomisk redovisning skall vara bestyrkt av revisor och, om det bidrag som har

beviljats uppgår till 250 000 kronor eller mer, av auktoriserad eller godkänd revisor.

Återbetalning

13 § Regeringen får besluta att ett bidrag helt eller delvis skall betalas tillbaka

1. om bidraget har lämnats på felaktiga grunder,
2. om organisationen inte lämnar sådana handlingar och uppgifter som avses i 12 §, eller
3. om villkor i beslutet inte har följts.

Överklagande

14 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Övergångsbestämmelser

2005:765

1. Denna förordning träder i kraft den 15 december 2005 och tillämpas första gången i fråga om statsbidrag för bidragsåret 2006.
2. För ansökningar om statsbidrag för bidragsåret 2006 gäller som sista ansökningsdag den 16 januari 2006.

Bilaga 3, Sammanställning över synpunkter från de nationella minoriteternas organisationer

Under 2005 genomförde Sverige en kartläggning av situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Som tidigare nämnts i rapporten utgör denna kartläggning en del av *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009*. De synpunkter från nationella minoriteternas organisationer som redovisas nedan är ett utdrag ur handlingsplanen.

Regeringen för en kontinuerlig dialog med representanter för de nationella minoriteternas organisationer. Inom ramen för detta samråd har respektive minoritetsgrupp lyft fram olika prioriterade områden där det enligt dem krävs ytterligare åtgärder. De fem minoritetsgrupperna har samtliga uppgett att bristerna är stora när det gäller de nationella minoriteternas rättigheter i fråga om utbildning. Många kommuner känner inte till vilka skyldigheter de har att tillhandahålla modersmålsundervisning i minoritetsspråken. Det finns även en stor brist på utbildade lärare i minoritetsspråken och utbudet av läromedel är mycket begränsat.

Den sverigefinska gruppen har framfört kritik mot att det finns ett krav på att minst fem elever i en kommun skall begära modersmålsundervisning i finska för att kommunen skall vara skyldig att ordna undervisningen. För samiska, meänkieli och romani chib räcker det med att en elev vill ha modersmålsundervisning för att kommunens skyldighet att anordna detta skall inträda. Representanter för den sverigefinska gruppen har även tagit upp frågan om modersmål i förskolan och menar att utvecklingen inom förskolan är alarmerande när det gäller barnens språkutveckling. Enligt representanterna finns det varken lagstadgad rätt eller öronmärkta medel till modersmålsstöd i förskolan. Som resultat av detta har ett stort antal kommunala finskspråkiga förskolegrupper stängts. I samband med kartläggningen inför en ny handlingsplan om mänskliga rättigheter har representanter för den sverigefinska gruppen yrkat att den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna kompletteras med en ny rättighetslagstiftning beträffande undervisning i och på finska i förskola och skola samt att den sverigefinska minoritetens och de andra nationella minoriteternas rätt till eget modersmål och egen kultur i högre grad lyfts fram i den nya handlingsplanen.

Romska representanter har pekat på att det är ett stort problem att de flesta romer har en mycket låg utbildningsnivå. Många går inte ut grundskolan med fullständiga betyg, få genomför en hel gymnasieutbildning och det är mycket få romer som genomgår en akademisk utbildning. I dag finns många vuxna romer som helt saknar grundskoleutbildning. Den låga utbildningsnivån leder i sin tur till att romer har svårt att konkurrera på arbetsmarknaden.

Representanter för de nationella minoriteterna har pekat på att skolornas utbildning om de nationella minoriteterna, deras språk, historia och kultur är bristfällig och många gånger helt obefintlig trots att skolans läroplaner föreskriver att sådan undervisning skall ske. Minoritetsföreträdarna uppger även att det saknas läromedel för att undervisa om nationella minoriteter.

Situationen för de nationella minoritetsspråken är något som samtliga grupper lyfter upp som ett problem. Flera av de nationella minoritetsspråken har varit språk som i huvudsak endast har talats i hemmen och inte i kontakt med samhället i övrigt. Under vissa tider var det inte ens tillåtet att tala annat än svenska i skolan. Detta innebär att de nationella minoritetsspråken i olika grad i dag är hotade. Samtliga fem nationella minoritetsgrupper vill ha ett starkare stöd för de nationella minoritetsspråken för att kunna bevara och utveckla dem. Det kan handla om allt från att utveckla ordböcker till att ta fram handlingsplaner för de olika språken. Många har framfört att det finns ett behov av något slags språkvårdande organ för minoritetsspråken.

Information inom statlig och kommunal verksamhet, men även till samhället i stort, om de nationella minoriteterna efterlyses av samtliga minoritetsgrupper. Kunskaperna i kommuner och hos de statliga myndigheterna om att det finns rättigheter avseende de nationella minoriteterna och minoritetsspråken framstår fortfarande som mycket låg. Många företrädare för de nationella minoriteterna upplever att det finns en okunskap om att det finns en minoritetspolitik och vilka de nationella minoriteterna är. Det finns således enligt dem en brist i genomförandet av minoritetspolitiken på den lokala och regionala nivån, vilket medför att det kan vara svårt för enskilda att få sina rättigheter tillgodosedda i praktiken när de t.ex. försöker få modersmålsundervisning för sitt barn i skolan. Ett annat problem är att många som tillhör någon av de nationella minoritetsgrupperna inte heller vet vilka rättigheter de har och av den anledningen inte kan ta tillvara sina rättigheter. Här efterfrågas informationssatsningar riktade till de nationella minoriteterna om vilka rättigheter de har.

De nationella minoriteternas riksorganisationer kan sedan minoritetspolitiken infördes årligen ansöka om bidrag för sin verksamhet. Samtliga organisationer har dock framfört att detta bidrag inte räcker för att bedriva den verksamhet man önskar.

Flera av de nationella minoritetsgrupperna har krävt äldreomsorg på minoritetsspråket. Representanter för de nationella minoriteterna har också betonat vikten av att inom äldreården få respekt för sin bakgrund och kultur.

Krav på ökat inflytande när det gäller frågor som berör de nationella minoriteterna på alla nivåer har framförts av samtliga minoritetsgrupper.

Representanter för den sverigefinska minoriteten har även föreslagit att språkregistrering bör införas för att få statistisk information om hur stor gruppen sverigefinnar är så att samhällets insatser kan stå i relation till detta. Samtidigt har andra nationella minoriteter tagit kraftigt avstånd från detta krav bland annat eftersom de har erfarenhet av förtryck på grund av sin etniska tillhörighet.

Den sverigefinska gruppen har uppmärksammat att sverigefinnar generellt har sämre hälsa än många andra grupper i Sverige. Frågan om sverigefinnars hälsa bör enligt dem behandlas i den generella satsningen på folkhälsa.

Representanter för den judiska gruppen har vid olika tillfällen redogjort för att de frågor som är mest prioriterade för gruppen är utbildning i jiddisch, att koscherslakt blir tillåtet, judisk äldreomsorg och barnomsorg samt åtgärder för att motverka antisemitism.

När det gäller mediafrågor ses avsaknaden av dagstidning på meänkieli som en stor brist för tornedalingarna. De har framfört krav på att Sveriges Television, Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio bör utöka sändningarna på meänkieli. De har vidare fört fram att det fortfarande finns en okunskap inom public service om att meänkieli är ett eget språk och således inte bör definieras som finska. Även den romska gruppen önskar ett ökat utrymme i olika typer av medier, såsom radio, TV och press.